

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

**Objekty světového kulturního dědictví v Kraji Vysočina
a jejich využití v regionálním rozvoji**

Bc. Iva Málková

© 2014 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra humanitních věd
Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Málková Iva

Veřejná správa a regionální rozvoj nav.- Hradec

Název práce

Objekty světového kulturního dědictví v kraji Vysočina a jejich využití v regionálním rozvoji

Anglický název

Sites of World Cultural Heritage in region Vysočina and its using in practice of regional development

Cíle práce

Zhodnocení využití těchto kulturních zdrojů kraje Vysočina, které patří do seznamu kulturních památek UNESCO v cestovním ruchu.

Metodika

Výchozí rámec tvoří problematika kulturního dědictví a jeho využití v regionálním/lokálním rozvoji se zvláštním zřetelem k cestovnímu ruchu. Tato problematika včetně vysvětlení základních pojmů bude pojednána na základě studia odborné literatury a rozvojových dokumentů v rámci kulturní a regionální politiky. Empirický výzkum bude zaměřený na kulturní památky zapsané na seznamu světového kulturního dědictví UNESCO nacházející se v kraji Vysočina. Budou v něm použita jak sekundární data (prostřednictvím studia dokumentů), tak primární data získaná rozhovory s odborníky. Na základě takto získaných dat bude vypracována SWOT analýza, z níž vyplynou fakty, jež povedou ke splnění cíle. Posouzení (jako cílové řešení) využití vybraných prvků kulturního dědictví v kraji Vysočina bude završeno návrhem doporučení, která by přispěla k rozvoji kulturní turistiky v kraji Vysočina.

Harmonogram zpracování

Úvod, cíl a metodika (únor-březen 2013)

Teoretická východiska a studium rozvojových dokumentů (duben-červen 2013)

Sekundární výzkum (červen-září 2013)

Primární výzkum (srpen-listopad 2013)

Zhodnocení výsledků (SWOT analýza) (prosinec 2013)

Návrhy a doporučení (závěr) (leden-březen 2014)

Rozsah textové části

80 - 100 stran

Klíčová slova

Kulturní dědictví, UNESCO, regionální rozvoj, cestovní ruch

Doporučené zdroje informací

Patočka, Jiří a Heřmanová, Eva. Lokální a regionální kultura v České republice: kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008. 199 s. ISBN 978-80-7357-347-8.

Heřmanová, Eva a Patočka, Jiří. Regionální sociologie, sociologie prostoru a prostředí. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2006. 117 s. ISBN 80-245-1151-7.

Zelenka, Josef a Pásková, Martina. Výkladový slovník cestovního ruchu. Kompletně přeprac. a dopl. 2. vyd. Praha: Linde Praha, 2012. 768 s. ISBN 978-80-7201-880-2.

Havlíčkobrodsko: turisticko-vlastivědný průvodce obcemi a jejich okolím. 1. vyd. Tišnov: Sursum, 1999. 231 s. ISBN 80-85799-62-6.

Rozvojové dokumenty regionální politiky.

Rozvojové dokumenty kulturní politiky.

Langerová, Blanka, ed. Kraj Vysočina = The Vysočina Region = Bezirk Vysočina. 1. vyd. Praha: ACR Alfa, 2004. 231 s. Vitejte! ISBN 80-86408-11-6.

Vedoucí práce

Hudečková Helena, doc. Mgr., CSc.

Termín odevzdání

březen 2014

prof. Ing. PhDr. Věra Majerová, CSc.

Vedoucí katedry

prof. Ing. Jan Hron, DrSc., dr. h. c.

Děkan fakulty

V Praze dne 5.12.2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Objekty světového kulturního dědictví v Kraji Vysočina a jejich využití v regionálním rozvoji" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 26. 11. 2014

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala paní doc. Mgr. Heleně Hudečkové, CSc., za odborné vedení, ochotu, čas a cenné rady, které mi během konzultací udělovala. Dále děkuji své rodině za veškerou podporu během studia.

Objekty světového kulturního dědictví v Kraji Vysočina a jejich využití v regionálním rozvoji

Sites of World Cultural Heritage in region Vysočina and its using in practice of regional development

Souhrn

Práce spočívá ve zmapování památek zapsaných na Seznamu světového dědictví v Kraji Vysočina s cílem zjistit, jaký vliv mají na cestovní ruch a následný rozvoj v regionu. Teoretická část vztahující se k problematice kulturního dědictví, regionálního rozvoje a cestovního ruchu je zpracována na základě studia odborné literatury a rozvojových dokumentů. Praktická část pojednává o Kraji Vysočina a památkách UNESCO v něm. Zvláštní zřetel je kladen na oblast kulturního dědictví a cestovního ruchu. Na základě rozhovorů s odborníky, studia dokumentů a vlastních zkušeností a znalostí jsou v poslední části práce sestaveny SWOT analýzy popisující situaci ve městech Žďár nad Sázavou, Telč a Třebíč. Podle zjištěných výsledků této analýzy jsou pro jednotlivá města navržena doporučení, která by mohla přispět k rozvoji kulturní turistiky v Kraji Vysočina.

Klíčová slova: kultura, kulturní dědictví, UNESCO, památky UNESCO, region, regionální rozvoj, cestovní ruch, Kraj Vysočina

Summary

The work consists of mapping the World Heritage Sites in the region of Vysocina with a main objective to find out the impact they have on tourism and the subsequent development of the region. The theoretical part relating to the issue of cultural heritage, regional development and tourism has been prepared on the basis of the study of the literature and development documents. The practical part deals with the Vysocina region and UNESCO sites that can be found there. Particular emphasis is put on cultural heritage and tourism. There are SWOT analysis in the last part of my thesis describing the situation in the town of Zdar nad Sazavou, Telc and Trebic that are based on interviews with experts, study of documents and my own experience and knowledge. Different recommendations are proposed for the individual towns according to the findings of this analysis, which could contribute to the development of cultural tourism in the Vysocina region.

Keywords: culture, cultural heritage, UNESCO, UNESCO sites, region, regional development, tourism, Vysocina region

Obsah

1	Úvod.....	9
2	Cíl práce a metodika	10
2.1	Cíl práce.....	10
2.2	Metodika	11
3	Kultura, kulturní dědictví a jejich postavení v regionálním rozvoji.....	13
3.1	Kultura	13
3.2	Lokální kultura.....	14
3.2.1	Hmotné prvky lokální kultury.....	15
3.2.2	Nehmotné prvky lokální kultury.....	17
3.3	Kulturní památka	18
3.4	Kulturní dědictví.....	18
3.5	Ochrana kulturního dědictví	20
3.6	Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu - UNESCO	20
3.7	Vztah ekonomiky a kultury.....	21
3.8	Financování kulturních památek.....	23
3.8.1	Financování kulturních památek z nadnárodních zdrojů.....	23
4	Region a vliv cestovního ruchu na regionální rozvoj	25
4.1	Vymezení regionů a regionálního rozvoje.....	25
4.2	Potenciál rozvoje regionu	27
4.3	Základní dokumenty pro regionální rozvoj	28
4.3.1	Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje.....	28
4.3.2	Strategie regionálního rozvoje ČR 2014 - 2020	28
4.4	Pojetí regionální politiky	30
4.4.1	Cíle regionální politiky ČR na období 2014 – 2020.....	31
4.4.2	Nástroje regionální politiky	32
4.5	Krajská regionální politika.....	33
4.6	Cestovní ruch	34
4.6.1	Cestovní ruch ve vztahu k regionálnímu rozvoji.....	35
4.6.2	Koncepce státní politiky cestovního ruchu na období 2014 - 2020.....	36
5	Profil Kraje Vysočina	38
5.1	Strategie Kraje Vysočina 2020	41
5.2	Kultura v Kraji Vysočina.....	43
5.3	Památková péče v Kraji Vysočina	45
5.3.1	Financování památek v Kraji Vysočina.....	45

5.4	Cestovní ruch v Kraji Vysočina.....	56
6	Památky zapsané na Seznamu světového dědictví UNESCO na Vysočině a charakteristika lokalit jejich umístění	59
6.1	Žďár nad Sázavou	59
6.1.1	Cestovní ruch	60
6.1.2	Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře a další památky.....	61
6.2	Telč	64
6.2.1	Cestovní ruch	65
6.2.2	Historické centrum města, zámek a další památky.....	65
6.3	Třebíč	68
6.3.1	Cestovní ruch	70
6.3.2	Bazilika sv. Prokopa, židovská čtvrť, židovský hřbitov a další památky	70
7	Empirické šetření ve Žďáře nad Sázavou, Telči a Třebíči a posouzení vlivu památek zapsaných na Seznamu světového dědictví UNESCO na jejich rozvoj	75
7.1	Rozhovory s odborníky týkající se vlivu památek UNESCO na cestovní ruch a následný rozvoj v jejich městě	75
7.1.1	Rozhovory ve Žďáře nad Sázavou (výsledky).....	76
7.1.2	Rozhovory v Telči (výsledky)	79
7.1.3	Rozhovory v Třebíči (výsledky).....	82
7.1.4	Zhodnocení výhod a nevýhod plynoucích z umístění památek zapsaných na Seznamu světového dědictví ve městech Žďár nad Sázavou, Telč a Třebíč	85
7.2	SWOT analýza Žďáru, Telče a Třebíče jako nástroj hodnocení a rozvoje jejich potenciálu.....	85
7.2.1	SWOT analýza Žďáru nad Sázavou	86
7.2.2	SWOT analýza Telče	87
7.2.3	SWOT analýza Třebíče.....	88
7.2.4	Srovnání SWOT analýz ve Žďáře, Telči a Třebíči	89
8	Závěr - návrhy směřující ke zvýšení kulturní turistiky ve Žďáře, Telči a Třebíči.....	92
8.1	Návrhy vyplývající ze silných stránek a příležitostí.....	92
8.2	Návrhy vyplývající ze slabých stránek a ohrožení	95
9	Seznam použitých zdrojů.....	97
10	Přílohy.....	102

1 Úvod

Téma této diplomové práce se nazývá „**Objekty světového kulturního dědictví v Kraji Vysočina a jejich využití v regionálním rozvoji**“. Práce spočívá ve zmapování této problematiky s cílem zjistit, jaký vliv mají památky UNESCO na cestovní ruch a následný rozvoj v regionu. V Kraji Vysočina se nacházejí tři památky zapsané na Seznamu světového dědictví, a to historické jádro města s náměstím a zámek v Telči, poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďáře nad Sázavou a bazilika sv. Prokopa s židovským městem a hřbitovem v Třebíči. Vysočina je kraj s velkým, avšak nevyužitým potenciálem cestovního ruchu. Za svou výjimečnost vděčí právě výše zmíněným památkám a také krásné přírodě. Co se týče návštěvnosti, patří bohužel mezi méně navštěvované kraje, a proto k cílům této práce patří navrhnout kroky, které by mohly napomoci ke zvýšení návštěvnosti.

Cestování je v současnosti jednou z nejpreferovanějších činností jak trávit volný čas, která se dokonce pro mnohé stává i životním stylem. Přináší mnohá pozitiva. Znamená významné příjmy do místních rozpočtů i státního rozpočtu, pro ekonomicky slabé lokality může být výhradním zdrojem financí, ztraktivňuje lokalitu, podporuje rozvoj malého a středního podnikání. Umožňuje načerpat fyzické i duševní síly, uniknout od stereotypu. Rozšiřuje obzory a přispívá k lepší toleranci jednotlivých kultur. Avšak má také negativní dopady jako je ničení životního prostředí, spotřebovávání přírodních zdrojů, ničení a rozkrádání památek. Je to propojeno i s kriminalitou, xenofobií, ztrátou autenticity, případně dalšími nepříznivými jevy.

Příjmy z cestovního ruchu tvoří významnou složku hrubého domácího produktu, a proto je v zájmu každého regionu o svoje kulturní dědictví řádně pečovat a vytvářet vhodné podmínky pro cestovní ruch, neboť tyto příjmy významně napomáhají obnově sídel. S tímto souvisí nejen péče o samotné kulturní památky, ale také dobrá dopravní infrastruktura, zajištění odpovídající kvality a sítě ubytovacích, stravovacích, kulturních zařízení a v neposlední řadě také dobrá propagace regionu. Výsledkem je vyšší návštěvnost, vyšší příjmy do rozpočtu a tudíž i pozitivní dopad na rozvoj celého regionu.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem diplomové práce je zjistit, a to po zmapování Kraje Vysočina a památek v něm, které patří na Seznam světového dědictví, jaký význam mají pro cestovní ruch a následný rozvoj regionu. Aby bylo tohoto cíle dosaženo, musí být provedena následující práce.

Nejprve bude na základě studia odborné literatury definován pojem kultura, budou objasněny její jednotlivé významy a složky hmotné a nehmotné kultury. Přiblížena bude problematika kulturních památek, jejichž význam vymezuje zákon o státní památkové péči č. 20/1987 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a také ochrany kulturního dědictví. Představena bude Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu – UNESCO, světová organizace doplňující úpravu péče o památky jednotlivých členských zemí a směřující k identifikaci, ochraně a obnově nejvýznamnějších památek na celém světě. Protože se v současnosti kultura podílí na získávání příjmů do rozpočtů v podobě kulturního průmyslu a kulturně poznávacího cestovního ruchu, je obsahem teoretické části také vysvětlení vztahu ekonomiky a kultury. Pro práci bude dále velmi důležité definování pojmů region, regionální rozvoj, regionální politika, přiblížení cílů této politiky pro Českou republiku na období 2014 – 2020 a nástrojů, které využívá. Dále bude představen zákon č. 248/ 2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje a Strategie regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020, její priority a cíle. Posledním úkolem teoretické části bude charakterizování cestovního ruchu, vztahu mezi cestovním ruchem a regionálním rozvojem a seznámení s Konceptí státní politiky cestovního ruchu na období 2014 – 2020, s jejími cíli, vizemi a prioritami.

Následující kapitoly budou věnovány aplikaci na Vysočinu jako kraj a již výše zmíněné památky UNESCO v něm. Na základě informací získaných studiem odborných dokumentů budou tyto památky představeny, bude uvedena jejich základní charakteristika a historie včetně popisu města, ve kterém se kulturní objekt nachází. Akcent bude kladen na zhodnocení jejich významu pro současný i budoucí rozvoj lokality a na snahu zjistit, jaké výhody a nevýhody přinášejí památky UNESCO městům, ve kterých se nalézají.

Záměrem bude poukázat na vysoký kulturní potenciál, který tento pátý největší kraj České republiky turistům nabízí a také na přírodní bohatství, jež je tvořeno zejména chráněnou krajinnou oblastí Žďárské vrchy a Železné hory. Budoucnost cestovního ruchu na Vysočině se bude ubírat nejen směrem městské turistiky, ale také současně velmi žádané formy cestování v podobě ekoturistiky, agroturistiky a ekoagroturistiky.

V primárním výzkumu budou provedeny rozhovory s odborníky, přičemž hlavním cílem bude zjistit, jaké zdroje jsou na financování památek používány, jak je kulturní potenciál památek zhodnocován v současnosti a jaké jsou představy o využití tohoto potenciálu do budoucna.

Důkladná charakteristika a analýza vlivu kulturních památek na regionální rozvoj bude provedena na základě nashromážděných informací prostřednictvím studia dokumentů a rozhovorů s odborníky, které propojím s vlastními zkušenostmi a znalostmi. Následně bude vypracována SWOT analýza.

Práce bude završena návrhy, které by mohly přispět k rozvoji kulturní turistiky v Kraji Vysočina s pozitivním dopadem na regionální rozvoj.

2.2 Metodika

Teoretická část vztahující se k problematice kulturního dědictví, regionálního rozvoje a cestovního ruchu bude zpracována na základě studia odborné literatury a rozvojových dokumentů regionální politiky, kulturní politiky a politiky cestovního ruchu.

V empirické části bude použita technika studia dokumentů (hlavně regionálních pramenů, koncepcí, strategických plánů a výročních zpráv). Aktuální informace budou čerpány z internetových stránek týkajících se památek UNESCO a Kraje Vysočina.

Následně bude provedeno dotazovací šetření pomocí rozhovorů s odborníky. Rozhovory budou sloužit jako výchozí materiál pro sestavení SWOT analýzy a budou uskutečněny se zaměstnanci odboru rozvoje a územního plánování Městského úřadu ve Žďáře nad Sázavou, v Telči a Třebíči a s pracovníci Národního památkového ústavu – územního

odborného pracoviště v Telči. Záměrem těchto rozhovorů bude získat názor na zkoumanou problematiku z pohledu odborníků.

Rozhovor neboli interview je metoda empirického sociologického výzkumu, při kterém tazatel v přímém kontaktu získává od respondenta informace. Nejčastější formou rozhovoru je komunikace tváří v tvář, méně častou prostřednictvím telefonického rozhovoru, popřípadě internetového fóra. Rozhovor lze provádět ve standardizované, nestandardizované a polostandardizované podobě. Standardizovaný rozhovor má vždy předem připravený průběh a pořadí otázek. Nestandardizovaný (volný) rozhovor je prováděn pouze na konkrétní téma, následující situace se odvíjí od reakcí respondenta. Polostandardizovaný rozhovor má dán seznam otázek, které musí být zodpovězeny. Tazatel má volnost při jejich formulaci a pořadí a může pokládat dle konkrétní situace doplňující otázky. (Heřmanová, Patočka, 2006)

Další metoda, která bude v diplomové práci použita, je SWOT analýza, která představuje souhrnnou metodu, pomocí níž lze hodnotit význam interních vlivů, které se projevují ve formě silných a slabých stránek a externích vlivů, kde se jedná o příležitosti a ohrožení. Tato metoda otevřeně hodnotí region, je velmi pohotovým a snadno použitelným nástrojem k popisu celkové situace a pro zjišťování úrovně potenciálu. Silné stránky neboli vnitřní faktory rozvoje regionů, jsou charakteristické tím, že mohou být ovlivněny působením místních zájmových skupin (občané, místní samospráva, podnikatelé apod.). Příležitosti a hrozby jsou vnějšími faktory, které zájmové skupiny ovlivnit nemohou. Účelem této analýzy není přesně vymezit slabé, silné stránky, příležitosti a ohrožení, ale zaměřit se na vyzdvížení těch, které mají strategický význam. Čili určit faktory, které ovlivňují regionální rozvoj a znát jejich důležitost a dopad. (Hrabánková, 2011)

Toto téma jsem si vybrala proto, že na Vysočině žiji již od svého narození a považuji ji za výjimečnou. Je pro mě velkou výzvou dozvědět se o ní více prostřednictvím systematické práce. Vlastní příspěvek spatřuji v podání návrhů, které by mohly prostřednictvím cestovního ruchu přispět k jejímu rozvoji.

3 Kultura, kulturní dědictví a jejich postavení v regionálním rozvoji

Záměrem této kapitoly je na základě studia odborné literatury seznámení s problematikou v oblasti kultury a kulturního dědictví. Nejprve bude pojem kultura definován, a jelikož nemá význam jenom jeden, následuje vysvětlení všech jejích čtyř významů. Jak kulturu, tak její podmnožinu lokální kulturu, můžeme rozdělit na hmotnou a nehmotnou, jejich jednotlivé prvky jsou v práci popsány. Pozornost je dále věnována pojmům kulturní památka, národní kulturní památka, památková rezervace a památková zóna, které Ministerstvo kultury ČR jmenuje na základě splnění hodnot uvedených v zákoně o státní památkové péči č. 20/1987 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon je jedním z nástrojů pro výkon památkové péče a ochranu kulturního dědictví v ČR. Následuje představení Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu, která v oblasti péče o kulturní dědictví působí na globální úrovni. Kultura plní vedle sociálních funkcí i funkci ekonomickou. Vztah ekonomiky a kultury a financování kulturních památek tedy představuje poslední řešenou problematiku této kapitoly.

3.1 Kultura

Kultura je složitý společenský proces, který se neustále vyvíjí, je výtvozem člověka a slouží k mnohostranné kultivaci jedinců a sociálních skupin. Jako sféra vědomí, vzdělanosti, způsob komunikace, soubor hodnot, norem, vzorců chování, dovedností, znalostí i jako živé umění a nehmotné kulturní dědictví, se šíří v čase a prostoru a předává se mezigeneračně. V současnosti se pojem kultura užívá nejčastěji ve spojení s kulturními duchovními aktivitami a myšlenkovými kulturními útvary jako je etika, estetika, filozofické teorie, náboženství, politika apod. Nelze ji oddělit od předmětu jiných, dlouhodobě etablovaných společenských věd, jako jsou sociologie, sociální geografie, sociální psychologie a například i ekonomie. Je to mnohoznačný pojem, který se používá a definuje v mnoha souvislostech. (Heřmanová, Patočka, 2008)

Moderní vědecká definice chápe kulturu jako složitý celek zahrnující vědění, víru, morálku, umění, právo, zvyky a obyčeje, které si člověk jako člen společnosti osvojil.

Jako kulturu označujeme vše hmotné i nehmotné, co lidé vytvořili během svého vývoje. Ke **hmotné kultuře** řadíme lidské výtvoř jako stavby (architektonické a urbanistické soubory, okrasné zahrady, parky atd.), umělecká díla (knihy, filmy, sbírky muzeí, galerií atd.), předměty denní potřeby nebo oděv. **Nehmotnou (duchovní) kulturou** rozumíme souhrn výsledků lidské činnosti ve vědě, umění a společenském životě vůbec, včetně písma, jazyka, náboženství, lidových zvyků a tradic, hudebních či tanečních projevů atd. (Heřmanová, 2009)

Existuje více významů pro pojem kultura. Tyto významy sestavil v roce 1987 M. Rasse a rozdělil kulturu do čtyř významových oblastí. **První význam** je spojen s lidskými aktivitami, které ekonomicky organizují využití přírodního potenciálu. Jedná se tedy o péči o půdu, pěstování rostlin, chov stád, o kulturu zemědělské výroby obecně, využití půdního fondu a s tím související organizaci společnosti. **Druhý význam** se vztahuje k procesu kultivace člověka ve významu sociologického termínu „socializace“. Jde o výchovu a vzdělávání člověka a jeho začleňování do společnosti. V nejširším slova smyslu se jedná o vzdělávací kulturu, normativní kulturu, hygienu, také o rozvoj poznání, znalost kulturního dědictví, ideologii atd. **Třetí význam** souvisí s kvalitou vztahů mezi lidmi ve formě péče o zlepšování, zdokonalování a „zjemňování“ mezilidských vztahů. Tento význam je v současnosti chápán jako kvalitativní ocenění určitých sociálních aktivit člověka i skupin. Jde například o kulturu spotřeby, politickou kulturu, kulturu komunikace a jednání. **Čtvrtý význam** je vztažen k náboženské, duchovní kultuře a ke všem různým ideologiím. Zahrnuje rituály, mýty, zabývá se náboženským vyznáním, společenskými funkcemi církví, duchovními hnutími apod. V moderní společnosti je také spojován s analýzou vymykajících se sociálních skupin – náboženských a duchovních sekt, extrémistických, jinokulturních, etnických skupin apod. Výklad těchto ideových principů je základem k pochopení kulturní rozrůzněnosti současné společnosti. (Heřmanová, Patočka, 2008)

3.2 Lokální kultura

Lokální kultura se od pojmu „kultura“ odlišuje zejména územní dimenzí, čili určitou spjatostí s konkrétním místem. Lokální kulturu relativně malých územních společenství tvoří prvky materiální a nemateriální povahy, v různé míře také folklór, zvyklosti

a kombinace prvků lidové a populární kultury. Lokální kulturu můžeme rozdělit na lokální kulturu s hmotnými prvky a lokální kulturu s nehmotnými prvky. Mezi hmotné prvky lokální kultury patří **stavební kulturní památky**, jako je lidová architektura, sakrální památky, funerální památky, feudální architektura, technické, vojenské památky a **ostatní prvky hmotné lokální kultury** – umělecké, uměleckořemeslné a ostatní drobné památky, drobné artefakty, kulturní krajina, historické zahrady a parky, archeologické památky a genofond flóry a fauny. Za hmotný prvek lokální kultury lze v přeneseném slova smyslu považovat i kulturní organizace či instituce a jejich materiální zázemí a kulturní infrastrukturu, které slouží k různým kulturním aktivitám na daném území. Na pomezí hmotné a nehmotné lokální kultury stojí například tradiční gastronomie, tradiční výrobní postupy atd. (Heřmanová, Patočka, 2008)

Nemovité hmotné památky jako jsou pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem, plní funkce, které můžeme rozdělit do několika skupin. Jsou to **funkce obytná** (panská sídla, měšťanské domy, venkovské usedlosti), **funkce výrobní** (technologické provozy, vodohospodářské stavby), **funkce rekreační** (rozhledny), **funkce dopravní** (mosty, železnice), **funkce správní** (radnice, fary, paláce) apod. Ostatní památky se řadí do skupiny hmotných památek movitých. (Heřmanová, 2009)

Následující popis hmotných a nehmotných prvků lokální kultury je zpracován dle autorů Heřmanové a Patočky (2008).

3.2.1 Hmotné prvky lokální kultury

Chráněné objekty **lidové architektury** mohou mít na určitém území statut vesnické památkové rezervace, vesnické památkové zóny nebo mohou být chráněny v podobě muzea v přírodě. Tyto objekty se nacházejí nejen ve venkovských oblastech, jak tomu napovídá sám název, ale i ve městech. Oceňovanými prvky této architektury jsou používané stavební materiály a jejich kombinace, charakteristický tvar a pokryv střech, existence či neexistence zápraží, velikost a tvar oken včetně výzdoby, typické vnitřní uspořádání usedlostí a obydlí atd. **Sakrální památky** představují důležitý prvek městské a zejména venkovské lokální kultury. Patří sem baziliky, kláštery, katedrály, chrámy, kostely a fary, kříže, křížky, boží muka, kapličky, zvonice, svatotrojičné a mariánské

sloupy, zastavení křížové cesty a rotundy. Do skupiny **funerálních památek** patří hřbitovy, márnice, hrobky, kostnice a hřbitovní kaple ležící s výjimkou velkých a středních měst na okrajích obcí v klidných místech. **Městská architektura** znamená určitý protipól lidové architektury, v podobě měšťanských domů, paláců, kašen, věží, městských bran, radnic, podloubí, věží apod. Jejich kulturní hodnota je uchovávána za pomoci vyhlášení městských památkových rezervací a zón. **Panská sídla** zahrnují stavby typu hradů, zámků, tvrzí a jejich zřícenin, panských dvorů, letohrádků, paláců, loveckých zámečků, hospodářských budov, dochovaných zbytků opevnění, hradeb apod. Tyto památky feudální architektury mají nezastupitelnou roli v utváření představ, jak žili naši předkové a jak se vyvíjely v čase jednotlivé regiony. Mezi **technické památky** patří celý soubor historických objektů majících i technologickou hodnotu. Nastiňují vývoj těžby, průmyslu a dopravy v určitých obdobích. Jmenujme například vodárny, pily, mosty, rozhledny, zařízení mlýnic, kováren, doly a důlní zařízení, plavební kanály a mnohé další. Do skupiny **vojenských památek** řadíme pevnosti, bunkry, katakomby a další systémy dochovaného opevnění. **Umělecké, uměleckořemeslné a ostatní drobné památky** byly vytvořeny buď jako samostatná díla, nebo jako součásti jiných staveb. Jsou obvykle těžko přemístitelné, relativně spojené s povrchem země natrvalo, jako například sochy a sousoší, morové sloupy, kované brány, hraniční kameny, obětní kameny, pranýře, celní kola, pomníky, náhrobky atd. **Drobné artefakty** jsou hmotné předměty vytvořené v souladu s pravidly dané lokální či regionální kultury, například lidové kroje, historický nábytek, dobová kachlová kamna, zbraně, výrobky či předměty typické keramiky atd. **Kulturní krajina** je charakteristická dochovaným typickým uspořádáním a využitím krajiny, které bylo po staletí přizpůsobováno potřebám lidí. Je typem krajiny, ve které se člověk stal rozhodujícím činitelem. Těžko dnes najdeme lidmi nedotčenou přirozenou krajinu, proto současnou krajinu můžeme pojmenovat jako kulturní krajinu, přeměněnou s různou mírou „kulturnosti“. **Historické zahrady a parky** jsou vytvořené rozsáhlé útvary v blízkosti historických objektů nebo ve městech s charakteristickým uspořádáním, které se z dlouhodobého hlediska výrazněji neměnilo. **Arboretum** je parková sbírka živých dřevin domácího i cizího původu, která je schopna růst v dané klimatické oblasti, sloužící k vědeckým a studijním účelům. **Archeologické památky** obvykle představují zakonzervované, zasypané či jinak chráněné základy budov, svatyň, sídlišť, pohřebišť či jiných významných nalezišť a samozřejmě různé dochované a nalezené artefakty.

Genofondem flóry a fauny se rozumí staré, odolné autochtonní druhy rostlin či dřevin, které se dnes již běžně nevyskytují, ale v minulosti byly hojně pěstovány. **Kulturní infrastruktura území** představuje významnou podmínku pro realizaci kulturních činností, udržování lokální kultury, tradic či reprodukci vzdělanosti. Tvoří materiálně technické zázemí pro realizaci „živé“ kultury. Jsou to nemovité objekty sloužící ke zprostředkování, zpřístupnění či poskytování kulturních statků, aktivit a služeb obyvatelům. Nejčastěji jsou tímto pojmem označována divadla, kina, knihovny, muzea, galerie, kulturní domy, výstavní sítě, památníky atd. V širším pojetí sem můžeme začlenit základní umělecké školy, lidové školy umění, sítě archivů, muzea v přírodě, skanzeny, hvězdárny, planetária, knihkupectví apod. **Materiální zázemí kulturních organizací a institucí** zahrnuje objekty, jako jsou například obecní úřad, místní škola a jiné, a to nejen jako budovy, ale zejména fungující instituce naplňující poslání v rámci podpory lokální kultury obce. **Tradiční gastronomie** (pokrmů, postupy výroby některých potravin, tradiční výrobky) a **tradiční řemeslné výrobní postupy** jsou významným odkazem minulosti a důležitou součástí lokální kultury.

3.2.2 Nehmotné prvky lokální kultury

Tyto prvky jsou neviditelné a je těžké je zmapovat. Patří sem převažující způsob života, náboženský a spolkový život, tradiční zvyky a oslavy a ostatní nemateriální složky.

Převažující způsob života je jak faktorem utvářejícím podobu místní kultury, tak jejím důsledkem. Obecný způsob života je podmnožinou lokální kultury. Jednotlivé lokální kultury se odlišují různou mírou tradicionality. Intenzita **náboženského života** souvisí s historickými tradicemi, generačním přenosem kulturních hodnot, procesem sekularizace obyvatel i minulým proateistickým režimem. **Spolkový život** může být částečnou náhradou v obcích, kde náboženský život již vymizel. Představuje důležitý integrační faktor a oživuje některé místní tradice. Představiteli jsou hasiči, myslivci, zahrádkáři a další seskupení. Zachovávání **tradičních zvyků a oslav** odráží míru tradicionality místních obyvatel, jejich lokální identifikaci a zakotvenost v území. Mezi dodnes dodržované obyčeje patří masopustní zábava, karnevalový průvod s maskami, pálení čarodějnic, stavění májky, čištění studánek, otevírání a zavírání řek, velikonoční koleda, Mikulášská nadílka, vánoční zvyky atd. Do skupiny **ostatních nemateriálních složek**

lokální kultury patří zejména nářečí, lidové písně a slovesnost, místní pověsti, tradiční tance, používaná místní jména, pomístní názvy, typická osobní jména a rodová příjmení pro konkrétní oblasti.

3.3 Kulturní památka

Kulturní památky prohlašuje Ministerstvo kultury ČR na základě zákona o státní památkové péči č. 20/1987 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Tyto památky jsou významnými doklady historického vývoje, prostředí společnosti a způsobu života od nejstarších dob do současnosti. Jsou to projevy tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů pro jejich historické, revoluční, umělecké, vědecké a technické hodnoty. Mohou to být také památky, které tyto hodnoty nesplňují, ale mají vztah k významným osobnostem či historickým událostem. Kulturní památky jsou věci movité i nemovité, které přesně vykazují hodnoty definované v zákonu o státní památkové péči. Nejvýznamnější kulturní památky prohlašuje vláda ČR nařízením za **národní kulturní památky** a stanoví jim podmínky ochrany. Území, na němž se nachází soubor nemovitých kulturních památek, popřípadě archeologické nálezy, může vláda ČR nařízením prohlásit jako celek za **památkovou rezervaci** a stanovit podmínky pro zabezpečení její ochrany. Území s menším podílem kulturních památek, historické prostředí nebo část krajinného celku, které vykazují významné kulturní hodnoty, může Ministerstvo kultury ČR po projednání s krajským úřadem prohlásit za **památkovou zónu** a určit podmínky její ochrany. (Zákon o státní památkové péči č. 20/1987 Sb.)

3.4 Kulturní dědictví

Kulturní dědictví znamená souhrn hmotných i nehmotných hodnot, děl a kulturních vztahů vzniklých v minulosti, které svým vznikem a významem přispívají k vytváření hodnot současných. Jde o soubor hodnot, norem, kulturních vzorů a idejí, jež jsou jako trvalé kolektivní vlastnictví a všeobecně sdílený výsledek materiální a duchovní činnosti členů určité kultury předávány budoucím generacím jako určitý typ dědictví. Na rozdíl od aktuální „živé“ kultury, jejímiž nositeli jsou příslušníci daného společenství, představuje kulturní dědictví tu část sociokulturního systému, která v dané společnosti již zakořenila a je předávána dál. Typickým rysem předávání kulturního dědictví je neustálé vzájemné působení kulturní tradice a inovace. Zahrnuje dílčí pojmy krajina,

historické soubory památek, přírodní i zastavěná místa, sbírkové předměty, kulturní zkušenosti, tradice, výrobní postupy atd. (Heřmanová, Patočka, 2008)

Kulturní i přírodní dědictví¹ je zpravidla propojeno s ekonomickým využitím a s rozvojem cestovního ruchu. Má však i ideologický význam. Role péče o zachování dědictví je jedna z nejdůležitějších, protože lidská identita je velmi ovlivněna porozuměním vlastní minulosti a dějinám. Hodnoty přírodního a kulturního dědictví trvale ohrožují nejen přirozené procesy, jako je například chátrání, ale také změny životního stylu a hodnot, transformaci společnosti a jejích ekonomických podmínek, změny obhospodařování krajiny apod. Cílem ochrany dědictví je jeho zachování v autentické podobě budoucím generacím. (Heřmanová, 2009). Současný vztah společnosti ke kulturnímu dědictví prochází změnou. Dochází k poklesu ekonomického opodstatnění, to znamená ke ztrátě či vymizení původní užitné hodnoty většiny objektů označovaných jako kulturní či technické památky. Je tedy otázkou, zda objekty, které uchovávají pouze estetickou, duchovní či historickou hodnotu, jsou pro dnešní moderní společnost nepostradatelné, a jak se bude do budoucna měnit vztah ke kulturnímu dědictví. (Heřmanová, Patočka, 2008)

Dle Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví do kulturního dědictví patří:

památníky: *architektonická díla, díla monumentálního sochařství a malířství, prvky či struktury archeologické povahy, nápisy, jeskynní obydlí a kombinace prvků, jež mají výjimečnou světovou hodnotu z hlediska dějin, umění či vědy;*

skupiny budov: *skupiny oddělených či spojených budov, které mají z důvodu své architektury, stejnorodosti či umístění v krajině výjimečnou světovou hodnotu z hlediska dějin, umění či vědy;*

lokality: *výtvořky člověka či kombinovaná díla přírody a člověka a oblasti zahrnující místa archeologických nálezů mající výjimečnou světovou hodnotu z dějinného, estetického, etnologického či antropologického hlediska.*

¹ Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví považuje „přírodní dědictví“ za: „přírodní jevy tvořené fyzickými a biologickými útvary nebo skupinami takovýchto útvarů, jež mají z estetického či vědeckého hlediska výjimečnou světovou hodnotu; -geologické a fyziografické útvary a přesně vymezené oblasti, které tvoří místo přirozeného výskytu ohrožených druhů zvířat a rostlin výjimečné světové hodnoty z hlediska vědy či péče o zachování přírody; -přírodní lokality, či přesně vymezené přírodní oblasti světové hodnoty z hlediska vědy, péče o zachování přírody nebo přírodní krásy“.

3.5 Ochrana kulturního dědictví

Základním právním předpisem, který tvoří legislativní rámec pro výkon památkové péče a ochranu kulturního dědictví v České republice, je zákon o státní památkové péči č. 20/1987 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen „památkový zákon“), včetně vyhlášky Ministerstva kultury České socialistické republiky č. 66/1988 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 20 o státní památkové péči. Památková péče je také upravena vyhláškou č. 420/2008 Sb., kterou se stanoví náležitosti, obsah plánu a ochrany památkových rezervací a památkových zón. V rámci památkového zákona se vyhláší movité a nemovité památky, nebo jejich soubory, které jsou významným dokladem historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od minulosti do současnosti. Nejvýznamnější památky může vláda ČR nařízením prohlásit za národní kulturní památky. Státní památkovou péči vykonávají orgány státní památkové péče, jimiž jsou Ministerstvo kultury ČR, krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností a Národní památkový ústav. Dalšími významnými institucemi, které působí v oblasti památkové péče, jsou Archeologický ústav Akademie věd ČR, Sdružení historických měst Čech, Moravy a Slezska, Mezinárodní rada pro památky a sídla ICOMOS, Mezinárodní ústředí pro studium ochrany a restaurování kulturních statků ICCROM a Rada Evropy. (Heřmanová, 2009)

3.6 Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu - UNESCO

Památková péče je jedna z nejvýznamnějších institucionalizovaných praxí, kterých se přímo dotýká péče o kulturní a přírodní dědictví. Na globální úrovni ji zajišťuje především Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, zkráceně UNESCO). Je mezinárodní vládní organizací při Organizaci spojených národů, která byla založena v roce 1945 v Londýně. Má sídlo v Paříži a jejím posláním je přispívat k vzájemnému pochopení a sblížení národů na základě rozvíjení výchovné, vzdělávací, vědecké a ostatní kulturní činnosti. Členské země UNESCO přijaly v roce 1972 Úmluvu o světovém dědictví, jejímž hlavním posláním je zabezpečit označení, ochranu, zachování a předávání kulturního a přírodního dědictví dalším generacím. Stát má povinnost dědictví zajistit při maximálním využití vlastních zdrojů, případně s mezinárodní pomocí a spoluprací. Na základě Úmluvy byl vytvořen Výbor pro světové dědictví (World Heritage Committee) a Fond světového

dědictví (World Heritage Fund), fungující od roku 1976. Spolupráce České republiky s organizací UNESCO je v pravomoci Ministerstva kultury ČR. Na základě Úmluvy se vytváří Seznam světového dědictví (World Heritage List), do kterého se zapisují památky s mimořádnými univerzálními hodnotami. Základním principem výběru památek do tohoto Seznamu je jejich mimořádná hodnota, autenticita, jedinečnost a celistvost. V České republice se často užívá název Seznam památek UNESCO, který je však nepřesný. O zápisu rozhoduje Výbor pro světové dědictví, který je složený ze zástupců smluvních stran Úmluvy. Ve svých rozhodnutích vychází z odborných stanovisek poradních organizací. V oblasti kulturního dědictví je tímto orgánem ICOMOS (International Council of Monuments and Sites) - Mezinárodní rada pro památky a sídla. ČSFR přistoupila k Úmluvě 15. 11. 1990 a závazná se pro ni stala 15. 2. 1991. V současnosti (rok 2014) je na Seznamu světového dědictví evidováno 1007 památek ve 161 zemích světa. Z toho je 779 památek kulturních, 197 přírodních a 31 smíšených. Výběr těchto území probíhá na základě návrhů podaných jednotlivými zúčastněnými státy a podléhá daným kritériím. K červnu 2014 měla Úmluva o ochraně světového dědictví 191 členů, z toho vyplývá, že ne všechny státy mají na tomto Seznamu nějakou památku. (UNESCO. *Národní památkový ústav*. [online]. [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: <http://www.npu.cz/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/zakony-mezinarodni-dokumenty/mezinarodni-dokumenty/unesco/#umluva>)

3.7 Vztah ekonomiky a kultury

Ekonomické uchopení kultury je z hlediska vývoje ekonomické teorie novou a ne zcela vymezenou záležitostí. V obecné rovině je ekonomika brána jakou součástí kultury společnosti, a v tomto smyslu jsou kulturní rozdíly mezi různými částmi světa chápány i jako důvod ekonomických rozdílů. (Heřmanová, Patočka, 2008). Kultura přispívá nejen k intelektuálnímu, morálnímu a emocionálnímu rozvoji obyvatel, napomáhá rozvoji celé společnosti, představuje významnou možnost seberealizace, nabízí smysluplné využití volného času, ale také vedle těchto jmenovaných sociálních funkcí zastává funkci ekonomickou. Dnes se již poměrně významně v podobě kulturního průmyslu a kulturně poznávacího cestovního ruchu podílí na vytváření příjmů státních či komunálních rozpočtů, na vytváření pracovních příležitostí a celkové zaměstnanosti, na vzniku pozitivních ekonomických externalit i na vzniku řady dalších multiplikačních efektů,

jako jsou zlepšování image města, zvyšování kvality života obyvatel, proces urbanistické regenerace sídel, rozvoj kulturně-spoločenského života lokality atd. (Heřmanová, 2009)

Heřmanová (2009) charakterizuje vztah ekonomiky a kultury jako množinu přímých a nepřímých vztahů, které se zabývají otázkou zbytnosti kultury ve společnosti, efektivností financování kultury z veřejných a soukromých zdrojů, otázkou míry komercializace kultury a umění a vztahem prosperity společnosti ke stavu a úrovni kultury. Konkrétněji můžeme vztah ekonomiky a kultury vyjádřit ve čtyřech rovinách. **V první aplikační rovině** je kultura chápána jako základní zdroj prosperity společnosti ve formě vzdělání, kvalifikace obyvatel, apod. V této rovině je brána jako základní podmínka rozvoje lidských zdrojů v moderní postindustriální ekonomice. **Ve druhé rovině** kultura představuje vnější prvek, který ovlivňuje ekonomický proces, jako pozitivní nebo negativní ekonomická externalita. Těmito prvky může být kulturní prostředí sídel, životní styl, spotřební kultura obyvatelstva, kultura obchodu, služeb apod. **Ve třetí rovině** vystupuje kultura jako produkt, který je realizován přímo na trhu. Jedná se o široký okruh „kulturního zboží“, například umělecké předměty, elektronické nosiče hudby a obrazu, produkty z oblasti módy, gastronomie atd. Specifickým produktem je cestovní ruch, který umožňuje konzumovat kulturní produkty přímo v místě jejich existence. Tato rovina je ve světové ekonomice nejzkoumanější, protože je nejdynamičtější ekonomickým oborem. **Čtvrtá rovina** je dána ochránářským přístupem ke kulturním statkům. Je brána jako zvláštní součást mandatorních výdajů státu. (Heřmanová, Patočka, 2008)

Z hlediska ekonomických vazeb a procesů, které jednotlivé kulturní památky jakožto objekty cestovního ruchu vytvářejí, můžeme památkové objekty členit na památky mezinárodního významu, památky celostátního významu, památky regionálního významu a památky mikroregionálního významu.² (Heřmanová, 2009)

² **Památky mezinárodního významu** s významným podílem zahraničních turistů (např. Pražský hrad, hrad Karlštejn, zámek Lednice a další památky s celkovou návštěvností přesahující 200 tisíc návštěvníků ročně)
Památky celostátního významu (např. Zámek Telč, hrad Bouzov, hrad Trosky a další objekty s návštěvností mezi 100-200 tisíci návštěvníků ročně)
Památky regionálního významu (návštěvnost 50-100 tisíc ročně)
Památky mikroregionálního významu (návštěvnost menší než 50 tisíc ročně).

3.8 Financování kulturních památek

Podle zákona o státní památkové péči č. 20/1987 Sb., ve znění pozdějších předpisů, může obec nebo kraj na žádost vlastníka kulturní památky poskytnout příspěvek ze svých rozpočtových prostředků – **krajských zdrojů**³, na zvýšené náklady spojené se zachováním nebo obnovou kulturní památky, jde-li o zvlášť odůvodněný případ, za účelem jejího účinnějšího společenského uplatnění. Za zvlášť odůvodněný případ se například považuje špatný technický stav kulturní památky, který nezavinil její vlastník nebo významná poloha kulturní památky. Tento příspěvek může kraj či obec poskytnout i v případě, kdy není vlastník schopný sám hradit náklady spojené s obnovou nebo zachováním památky. Pokud jde o mimořádný společenský zájem na zachování kulturní památky, může příspěvek na její obnovu poskytnout Ministerstvo kultury ČR ze státního rozpočtu – **národních zdrojů**⁴, prostřednictvím krajského úřadu nebo obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Dalším zdrojem financování je financování z **nadnárodních zdrojů** – fondů EU. (Zákon o státní památkové péči č. 20/1987 Sb.)

3.8.1 Financování kulturních památek z nadnárodních zdrojů

Evropské fondy zahrnují širokou škálu finančních nástrojů a program technické pomoci. Slouží k podpoře hospodářského růstu členských zemí, snižování sociálních nerovností a zlepšování vzdělanosti obyvatel. Znamenají hlavní nástroj realizace evropské politiky hospodářské a sociální soudržnosti (HSS). Právě z fondů EU kraje získávají prostředky k financování náročnějších projektů. (Fondy EU v ČR. *Ministerstvo pro místní rozvoj ČR* [online]. [cit. 2014-09-30]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU>). Jedněmi z nejvýznamnějších kapitol evropského rozpočtu v období 2014 – 2020 jsou ty, které obsahují fondy zaměřené na podporu politiky soudržnosti, rozvoje venkova a společné námořní a rybářské politiky. Souhrnně se tyto fondy nazývají „Evropské strukturální a investiční fondy“, ve zkratce ESIF. Jedná se o dva strukturální fondy: Evropský fond pro regionální rozvoj (ERDF/EFRR), Evropský sociální fond (ESF), dále o Fond soudržnosti (CF/FS), Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD/EZFRV) a Evropský námořní a rybářský fond (EMFF/ENRF).

³ Tento zdroj financování je vysvětlen v 5. kapitole.

⁴ Tento zdroj financování je vysvětlen v 5. kapitole.

(Programové období 2014 - 2020. *Ministerstvo pro místní rozvoj ČR*. [online]. [cit. 2014-09-30]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/2014-2020>). Pro využití zdrojů spolufinancovaných z fondů ESIF je pro programové období 2014 – 2020 určeno v ČR 20 operačních programů. V rámci každého programu nechybí výčet subjektů, které mohou o finanční prostředky žádat. Obecně to jsou obce, kraje, ministerstva, neziskové organizace, školy, výzkumná centra, vzdělávací instituce, podnikatelé, vlastníci dopravní infrastruktury a další subjekty. Proces přípravy programů probíhá na úrovni EU a národní úrovni současně. (Programy pro programové období 2014 - 2020. *Ministerstvo pro místní rozvoj ČR*. [online]. [cit. 2014-09-30]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/2014-2020/Operacni-programy>).

Ministerstvo kultury ČR přijímá dotace na vlastní projekty ze Strukturálních fondů EU a dále je zprostředkovává pro své podřízené příspěvkové organizace. Pro programové období 2014 – 2020 lze finance v oblasti kultury čerpat v rámci operačních programů Integrovaný regionální operační program, Operační program Životní prostředí, Operační program Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost a Operační program Zaměstnanost. (Strukturální fondy EU. *Ministerstvo kultury*. [online]. [cit. 2014-09-30]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cz/op-lzz/strukturalni-fondy-eu-199956/>).

V lednu 2014 nabyly účinnosti nové programy a nástroje EU obsažené v programovém období 2014-2020. Také tyto programy mohou rozhodujícím způsobem podpořit další rozvoj kulturních a tvůrčích odvětví a zvýšit jejich přínos k provádění strategie pro růst a zaměstnanost Evropa 2020. Jsou to programy **Kreativní Evropa**, **Erasmus+**, **COSME**, **Horizont 2020** a **Nástroj pro propojení Evropy**. (Možnosti financování projektů z kulturních a tvůrčích odvětví z programů EU od roku 2014. *Ministerstvo kultury*. [online]. [cit. 2014-09-30]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cz/evropska-unie/moznosti-financovani-projektu-2014/moznosti-financovani-projektu-z-kulturnich-a-tvurcich-odvetvi-z-programu-eu-od-roku-2014-218305/>).

4 Region a vliv cestovního ruchu na regionální rozvoj

Tato kapitola je věnována problematice regionů, regionálního rozvoje, regionální politiky a cestovního ruchu. Pojmy region a regionální rozvoj jsou v různých regionálních praxích používány odlišně. I přes mnohé snahy odborníků dosud nemají jednotnou definici a lze je chápat rozdílně. Cílem následujícího textu je tyto dva termíny přiblížit. Vhodnou aplikací nástrojů regionální politiky dochází v regionu k posilování ekonomické výkonnosti, podpoře sociální stability a soudržnosti a růstu životního standardu obyvatel. Tyto změny vedou ke zvyšování efektivnosti a účelnosti využívání zdrojů a následné možnosti dalšího rozvoje území. K tomu, aby se rozvoj ubíral požadovaným směrem, je nutné definovat strategii, zmapovat území, znát jeho silné a slabé stránky a určit cíle, kterých chceme dosáhnout. Česká republika proto tyto účely vytvořila Strategií regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020. Legislativní zakotvení v této oblasti zajišťuje zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje. V závěru kapitoly je prostor věnován vztahu cestovního ruchu a regionálního rozvoje. Pro mnoho regionů cestovní ruch dlouhodobě znamená jediný potenciál rozvoje pro jejich podnikání, tvorbu pracovních míst a zkvalitňování infrastruktury. Umožňuje rozvíjet a zhodnocovat přírodní a kulturně-historický potenciál daných míst, který by byl bez cestovního ruchu převážně nevyužit.

4.1 Vymezení regionů a regionálního rozvoje

Pojem region pochází z latinského slova *regere*, což znamená vládnout nebo řídit. Johnston (2000) jej obecně charakterizuje jako více či méně ohraničenou územní jednotku, která se díky své jednotnosti, uniformitě nebo určitému organizačnímu principu odlišuje od jiných územních jednotek. V rámci regionálních a správních věd je chápán jako územní celek, který je menší než stát, jehož je součástí. Tento region je charakterizován jako specifická politická, ekonomická, právní i kulturní jednotka, jejíž status se v zemích EU výrazně liší, ale která stále aktivněji vstupuje do procesu lokálního a regionálního rozvoje.

Existují dvě pojetí vymezení regionu – objektivní a subjektivní. Historicky starší, **objektivní pojetí**, je založeno na objektivních přístupech a vychází z konceptu geografické determinovanosti. Region je vymezen na základě reálných a jasně definovatelných kategoriích, jako jsou například administrativní hranice nebo geografické prostředí.

Mladší, **subjektivní pojetí**, vychází z předpokladu, že region a jeho hranice utváří lidská představivost, nebo že je propojen určitými typickými rysy, které jsou definovány (např. kultura a historie) a nelze je objektivně vymezit. (Kadeřábková, Trhlínová, 2008) Vývoj základních přístupů k pojetí a definování regionů můžeme shrnout do tří fází. **První směr chápání**, „tradiční“, definuje region jako přirozeně existující územní jednotku, ve které se pojí unikátnost přírody a kultury a která se na území projevuje zejména specifickým způsobem života jejích obyvatel. Toto chápání převažovalo na konci 19. a v 1. polovině 20. století. **Druhý směr chápání** regionu se rozvíjí v období od poloviny 50. let 20. století, kdy se geografie stala „prostorovou vědou“. Region již není posuzován jako přirozeně existující reálná jednotka, ale jako způsob, kterým se geografické informace organizují. **Třetí směr chápání** rozvíjející se od 80. let 20. století Sagan (2004) popisuje jako přechod od výzkumu územní organizace společnosti ke zkoumání sociální organizace prostoru. Od této doby se chápání regionu odvíjí jako sociální konstrukce, tedy vyjádření způsobu, jakým člověk formuje prostor. Tato formulace probíhá dlouhodobě a region poté slouží jako prostředí pro existenci sítí kulturních, ekonomických, politických a jiných procesů a vztahů. (Heřmanová, 2009)

Administrativní a účelové regiony

Regiony, které jsou utvářeny za účelem plnění určitých cílů a účelů, můžeme členit na regiony administrativní a účelové. **Administrativní regiony** jsou vymezovány se záměrem vykonávat státní správu a územní samosprávu. Významnou roli zde hraje časová stabilita regionů a prostorové vazby. Důležité je vymezení hranic pro realizaci kompetencí jednotlivých organizací veřejné správy. **Účelové regiony** jsou obvykle vytvářeny pro řešení specifických problémů, jako jsou například sociální problémy oblasti, nevýhodná ekonomická struktura, zhoršené životní prostředí, nutnost ochrany kulturního a přírodního dědictví apod. Tyto regiony mají omezenou časovou platnost – do doby, kdy se vyřeší konkrétní problém. Vymezení účelových regionů nemusí respektovat hranice administrativních regionů, může zde docházet k seskupování nebo naopak k rozčleňování administrativních jednotek do menších celků. Příkladem regionů přesahujících hranice administrativně správních jednotek jsou mikroregiony, euroregiony a regiony soudržnosti. Příkladem rozčleňování je podpora venkovských oblastí v rámci krajů. (Kadeřábková, Trhlínová, 2008)

Pojmem regionální rozvoj rozumíme růst socioekonomického a environmentálního potenciálu a konkurenceschopnosti regionů, které vedou k růstu životní úrovně a kvality života obyvatel. Jde o dynamický a vyvážený rozvoj regionální struktury příslušného územního celku a jeho částí (regionů, mikroregionů) a odstraňování, případně zmírňování, regionálních disparit. (Strategie regionálního rozvoje ČR 2007 – 2013). Půček a kol. (2009) formulují **rozvoj území** jako „*soubor a synergií činností, aktivit a investic vykonávaných v daném území všemi aktéry (tedy veřejnou správou, podnikatelským a neziskovým sektorem), přičemž je usilováno o vyvážený vztah podmínek pro příznivé životní prostředí, pro hospodářský rozvoj a pro soudržnost společenství obyvatel území.*“

4.2 Potenciál rozvoje regionu

Slovo potenciál pochází z latinského potentialis, což znamená souhrn možností něco udělat nebo vykonat. Je to rozdíl mezi tím, co je a tím, co má nebo může být. V případě rozvojového potenciálu jej můžeme definovat jako růst socioekonomického a environmentálního potenciálu a konkurenceschopnosti regionů, který vede k vyšší životní úrovni a kvalitě života obyvatel. Jde o dynamický vyvážený rozvoj územního celku a případné odstraňování nebo zmírňování regionálních disparit. Podstatu rozvojového potenciálu není lehké vymezit. To, co pro jeden region znamená rozvojový potenciál, nemusí znamenat pro jiný region. Nejobecněji vzato, má rozvojový potenciál dvě dimenze:

- hmotný potenciál – podmínky zejména materiálního a přírodního charakteru
- lidský potenciál – schopnost využít hmotný potenciál vázaný na kvalifikovanost, ochotu a schopnosti lidí.

Aby se dalo mluvit o využitelném rozvojovém potenciálu, obě tyto složky spolu musí koexistovat, přitom je možné se domnívat, že prioritní role patří tvůrčímu lidskému potenciálu. Potenciál se může projevat jako silná nebo slabá stránka, případně příležitost nebo ohrožení. (Hrabánková, 2011)

4.3 Základní dokumenty pro regionální rozvoj

4.3.1 Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje

Základním institucionálním rámcem regionálního rozvoje v ČR je zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje. Stanovuje podmínky pro poskytování podpory regionálnímu rozvoji s cílem vyváženého rozvoje státu nebo územního obvodu kraje, s tím související působnost správních úřadů, krajů a obcí a vytváří podmínky pro koordinaci a realizaci hospodářské a sociální soudržnosti. Podpora regionálního rozvoje je zaměřena na rozvoj podnikání, s cílem zlepšit hospodářskou strukturu a vytvářet nová nebo stabilizovat ohrožená pracovní místa; na rozvoj lidských zdrojů a další opatření v oblasti trhu práce, jako například zvyšování kvalifikace, zabezpečování vzdělávání a rekvalifikací, zajišťování souladu dosaženého vzdělání a kvalifikace s potřebami trhu práce a hospodářského a sociálního rozvoje regionu; na výzkum a technologický vývoj přispívající k celkovému rozvoji regionu se zřetelem na podporu zavádění nových technologií a inovací a posilování kapacit výzkumu a vývoje tam, kde je to pro rozvoj regionu nutné; na rozvoj cestovního ruchu; na zlepšování vybavení regionu infrastrukturou a zajištění dopravní obslužnosti; na rozvoj tělovýchovných, sportovních a mládežnických aktivit a kultury včetně památkové péče, pokud vytváří nová pracovní místa; na rozvoj občanské vybavenosti, včetně zařízení pro tělovýchovu, sport, mládež a aktivity občanů v jejich volném čase, rozvoj služeb s cílem uspokojovat potřeby občanů v únosně dostupné vzdálenosti; na rozvoj služeb sociální péče a sociální pomoci; na zajištění dostupnosti a zlepšování úrovně poskytování zdravotnických služeb; na opatření k ochraně životního prostředí, omezování vlivů narušujících krajinu a udržení kulturní krajiny; na vznik právnických osob a tvorbu programů v regionu sloužících k jeho celkovému rozvoji; na provádění pozemkových úprav; na dosažení dalších cílů u regionů uvedených v § 4 odst. 2 písm. b), jsou-li v souladu s důvody, pro něž byl region vymezen a na dosažení jiných cílů stanovených v programu rozvoje územního obvodu kraje u regionů v tomto programu vymezených.

4.3.2 Strategie regionálního rozvoje ČR 2014 - 2020

Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020 je základním střednědobým koncepčním dokumentem v oblasti regionálního rozvoje. Dle zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře

regionálního rozvoje formuluje postoj státu k podpoře regionálního rozvoje, poskytuje východiska a určuje rozvojové cíle a zásady pro zpracování regionálních programů rozvoje. SRR je nástrojem realizace regionální politiky a koordinace působení ostatních veřejných politik na regionální rozvoj. Obsahuje rozvojové cíle a priority území v komplexním měřítku, s předpokladem financování z fondů EU, dalších finančních nástrojů EU a z národních, krajských či privátních zdrojů. V programovém období 2014–2020 jsou důležité relevantní vazby strategie na dokumenty EU, z nichž zásadním je Evropa 2020 - Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění. SRR je členěna do následujících prioritních oblastí, které vycházejí z konceptu udržitelného rozvoje a z návazností na evropské strategické dokumenty.

Prioritní oblast regionální konkurenceschopnost (vychází z ekonomického pilíře) je orientována na území s dostatečným potenciálem na realizaci stanovených cílů. Zahrnuje klíčová témata inovací, zvýšení kvality vysokoškolského vzdělávání, spolupráce podnikatelského sektoru s výzkumnými a vývojovými pracovišti, flexibility pracovního trhu reagujícího na místní potřeby a kvalitní dopravní a technické infrastruktury. **Prioritní oblast územní soudržnost** (vychází ze sociálního pilíře) má především pomoci snižovat sociální disparity. Mezi hlavní témata patří infrastruktura veřejných služeb, podpora integrace sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených skupin obyvatelstva, částečně pak kultura, cestovní ruch, bydlení a v periferních územích také podpora lokální ekonomiky. **Prioritní oblast environmentální udržitelnost** (vychází z environmentálního pilíře) představuje témata, která mají přispět k lepšímu životnímu prostředí a životu obyvatel. Soustřeďuje se zejména na odstraňování ekologických zátěží, omezování vlivu dopravy na krajinu, lepší hospodaření s přírodními zdroji a využívání moderních technologií ve vodním i odpadovém hospodářství. Rovněž nezapomíná na prevenci a případnou likvidaci škod po živelných pohromách. **Prioritní oblast veřejná správa** musí vytvářet legislativní a administrativní základnu a naplňovat podporu pro realizaci všech výše jmenovaných témat. (Strategie regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020)

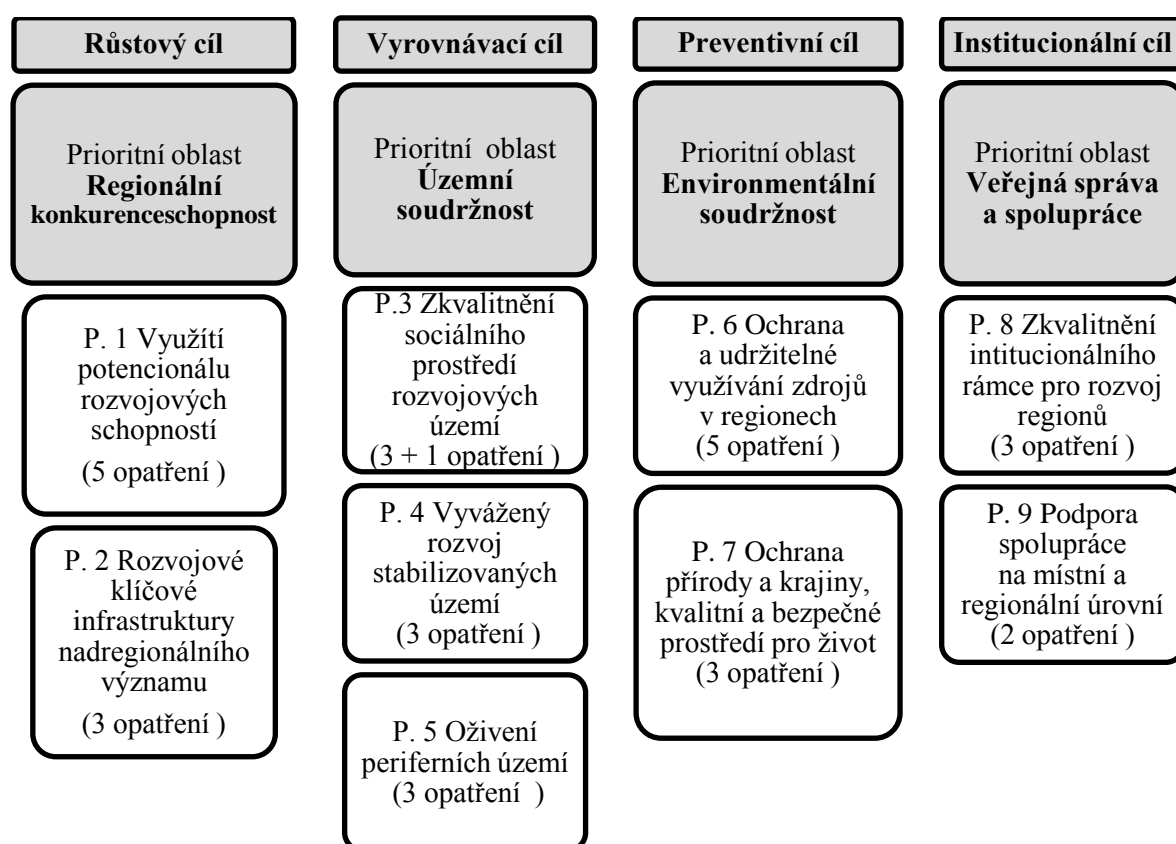
Česká republika chce být v dlouhodobém horizontu:

- *zemí konkurenceschopnou, využívající kvalitní lidské zdroje a vzdělávací, výzkumnou a inovační infrastrukturu pro rozvoj znalostní ekonomiky;*

- *zemí využívající svoji geografickou polohu k prohloubení vazeb a spolupráce ve středoevropském prostoru;*
- *zemí rozvíjející udržitelným způsobem pozitivní specifika jednotlivých regionů a podporující jejich vnitřní hospodářskou, sociální a environmentální soudržnost;*
- *zemí s funkčními vazbami mezi venkovskými a městskými oblastmi, chránící své přírodní, krajinné a kulturní hodnoty a vhodně využívající jejich potenciál.*

(Strategie regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020)

Obrázek č. 1 - Struktura Strategie regionálního rozvoje ČR 2014 -2020

Zdroj: Strategie regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020

4.4 Pojetí regionální politiky

Výkladový slovník „Dictionary of Human Geography“ (Goodall, 1987) definuje regionální politiku jako „součást státní politiky, ovlivňující rozmístění hlavních ekonomických zdrojů a aktivit na celém území státu nebo v jeho části. Regionální politika zahrnuje opatření napomáhající jednak růstu stupně ekonomické aktivity v území, kde je vysoká

nezaměstnanost a malé naděje na přirozený ekonomický růst, a na druhé straně opatření sloužící kontrole ekonomických aktivit v územích s nadměrným růstem.“

Regionální politiku můžeme velmi obecně vymezit jako soubor cílů, nástrojů a opatření, které vedou ke snižování velkých rozdílů v socioekonomické úrovni regionů. Zpravidla spočívá v podpoře sociálního a hospodářského rozvoje relativně zaostávajících regionů pomocí finančních podpor, vzdělání a rekvalifikace a v usměrňování rozvoje bohatších oblastí. Regionální politika se tedy snaží napravit konkrétní prostorové důsledky volné tržní ekonomiky, aby bylo dosaženo dvou vzájemně závislých cílů, ekonomického růstu a zdokonalení sociálního rozdělení. Regionální politika pak znázorňuje všechny veřejné zásahy směřující ke zlepšení geografického rozdělení ekonomických činností. Definice regionální politiky ve většině evropských zemí vychází z podpory rozvoje problémových regionů včetně úsilí snižovat diference mezi regiony. Vychází z toho, že restrukturalizace má na regionální rozvoj takový dopad, že regiony často nejsou schopny zvládnout strukturální změny vlastními silami. Z pohledu národního hospodářství má větší význam poskytovat výrazně strukturálně postiženým regionům regionální pomoc pro restrukturalizaci a podporu konkurenceschopných aktivit, než provádět protekcionistická opatření nebo vyplácet dotace konkrétním subjektům pro jejich zachování. (Mates, Wokoun, 2001). Regionální politika států je úzce propojena s regionální (kohezní) politikou Evropské unie, částečně i se Společnou zemědělskou a rybářskou politikou EU a jsou na ni napojeny regionální politiky krajských samospráv. (Strategie regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020)

4.4.1 Cíle regionální politiky ČR na období 2014 – 2020

Cíle odráží základní funkce regionální politiky a vychází z analytických závěrů a vývojových tendencí v oblasti regionálního rozvoje. Globálním cílem je *„zajistit dynamický a vyvážený rozvoj území České republiky se zřetelem na kvalitu života a životního prostředí, přispět ke snižování regionálních rozdílů a zároveň umožnit využití místního potenciálu pro posílení konkurenceschopnosti jednotlivých územně správních celků.“* Globální cíl je upřesněn ve čtyřech základních cílech regionální politiky shodujících se s prioritními oblastmi SRR.

Cíl 1: Podpořit zvyšování konkurenceschopnosti a využití ekonomického potenciálu regionů (růstový cíl)

Cíl 2: Zmírnit prohlubování negativních regionálních rozdílů (vyrovnávací cíl)

Cíl 3: Posílit environmentální udržitelnost (preventivní cíl)

Cíl 4: Optimalizovat institucionální rámec pro rozvoj regionů (institucionální cíl).

(Strategie regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020)

4.4.2 Nástroje regionální politiky

Existuje mnoho nástrojů regionální politiky. Vedle hlavního úkolu, kterým je analýza území a definování jednoho či více typů problémových oblastí, je druhým velmi důležitým úkolem určit typy regionálních pobídkových stimulů – čili ekonomické nástroje na podporu problémových oblastí. Tyto stimuly tvoří zásadní oporu „balíků“ regionální politiky v celé západní Evropě. Kromě nich se v rámci rozvojových programů vybraných regionů uplatňují i další opatření – např. podpora rozvoje lidských zdrojů, podpora rozvoje infrastruktury a zlepšování životního prostředí. (Mates, Wokoun, 2001)

V současnosti jsou velmi významným institucionálním nástrojem podpory rozvoje území regionální rozvojové agentury. Zajišťují široké spektrum úkolů, zejména zabezpečení tvorby regionálních programů a plánů, poskytování služeb pro podnikatelské subjekty a místní a regionální orgány. Dále prezentují regiony a obce, obstarávají vzdělávací činnosti a účast na realizaci programů EU. Dalším příkladem ostatních nástrojů regionální politiky jsou administrativní nástroje, které byly v minulosti výjimečně použity v zemích s tržní ekonomikou. (Kadeřábková a kol., 1998)

Ekonomické nástroje regionální politiky se obvykle člení do dvou základních skupin – na nástroje makroekonomické a mikroekonomické povahy. K nim se pak přiřazují konkrétní nástroje jiného charakteru, tzv. ostatní. (Kadeřábková a kol., 1998)

Jinou možností, jak dělit nástroje regionálního rozvoje, je na skupinu **nástrojů nefinančních** (administrativní nástroje, institucionální nástroje, věcné a jiné nefinanční nástroje), **finančních** (neinvestiční a investiční pobídky, kapitálové podílnictví, daňová a rozpočtová zvýhodnění), popřípadě **regulativních**. (Mates, Wokoun, 2006)

Další významné nástroje, které regionální samosprávy využívají, jsou územní plánování, strategické řízení, podpora investic do vybraných oblastí, podpora rozvoje infrastruktury, nemovitostní politika, využití regionálního marketingu, spolupráce s neziskovým a soukromým sektorem a další. (Kadeřábková, Trhlínová, 2008)

4.5 Krajská regionální politika

Samosprávné orgány krajů jsou základním článkem politiky regionálního rozvoje na krajské úrovni. Na rozdíl od regionální politiky státní, která má selektivní charakter, má regionální politika krajů charakter plošný.

V rámci své samostatné působnosti kraj dle zákona o podpoře regionálního rozvoje:

- vytváří analýzu, sleduje a hodnotí úroveň rozvoje svého územního obvodu a jeho částí a schvaluje program rozvoje územního obvodu kraje (dále jen „PRK“);
- podporuje rozvoj regionů vymezených v „PRK“ podle svých konkrétních potřeb s ohledem na vyvážený rozvoj územního obvodu;
- poskytuje dotace a půjčky obcím a právnickým osobám působícím v obvodu kraje;
- zajišťuje přípravu, realizaci a kontrolu plnění regionálních podpůrných programů;
- provádí kontrolu a hodnocení účinnosti projektů realizovaných v rámci „PRK“.

(Strategie regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020)

Strategie regionálního rozvoje v souladu se zákonem o podpoře regionálního rozvoje poskytuje krajům doporučení pro zaměření rozvoje odvětví spadajících do jejich působnosti. Kraje i obce ve svých koncepčních dokumentech zohledňují hlavní směry a výsledky dokumentů vyššího řádu a prosazují regionální přístup k řešení problémů uvedených ve strategii regionálního rozvoje.

Strategické a programové dokumenty zpracovávané na úrovni kraje jsou jednak **Strategie rozvoje kraje** (základní strategický rozvojový dokument dlouhodobé povahy, který vymezuje hlavní rozvojové směry v obvodu kraje, plánuje další rozvoj v daném období, formuluje strategické cíle kraje a specifikuje opatření k jejich naplnění) a jednak **Program rozvoje územního obvodu kraje** (obsahuje především analýzu hospodářského a sociálního rozvoje kraje, charakteristiku slabých a silných stránek jeho jednotlivých částí

a hlavní směry rozvoje). Stranou pozornosti nesmí zůstat **Zásady územního rozvoje**, tj. územně plánovací dokumentace kraje, sloužící pro koordinaci územně plánovací činnosti obcí. (Strategie regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020)

4.6 Cestovní ruch

Pásková a Zelenka (2002) definují cestovní ruch (dále jen „CR“) jako komplexní společenský jev, který zahrnuje aktivity osob cestujících mimo jejich obvyklé prostředí nebo pobývajících v těchto místech ne déle než jeden rok za účelem zábavy, rekreace, vzdělávání, pracovní činnosti či za jiným účelem. Za CR považují i aktivity subjektů poskytujících služby a produkty těmto cestujícím osobám, tedy i provozování zařízení se službami pro tyto cestující osoby včetně souhrnu aktivit osob, které tyto služby nabízejí a zajišťují, aktivit spojených s využíváním, rozvojem a ochranou zdrojů pro CR. Dle definice UNWTO (The United Nations World Tourism Organisation – Světová organizace CR) je CR souhrn aktivit osob cestujících do míst mimo jejich obvyklé prostředí nebo pobývajících v těchto místech po dobu ne delší než jeden rok, za účelem zábavy, rekreace, poznávání, setkávání, vzdělávání, pracovní činnosti (pracovní činnost nesmí však být odměňována subjektem z navštívené země) či za jiným účelem. (Pásková, Zelenka, 2002)

Předpoklady CR představují souhrn přírodních a antropogenních aspektů včetně jejich mnoha úrovněvých vazeb, které vytvářejí předpoklady pro realizaci CR. Lze je rozdělit na předpoklady **lokalizační** (přírodní a kulturně-municipální), **realizační** (komunikační a materiálně-technické) a **selektivní** (administrativní, demografické, urbanizační, sociologické, personální, ekologické a politické).

Kvalita a garance služeb jsou pro rozvoj CR klíčové. Za tímto účelem se zavádí standardizace a certifikace služeb v zařízeních CR. S rozvojem informačních a komunikačních technologií jsou na pracovníky v sektoru CR kladeny stále vyšší požadavky, je tedy důležité se vzdělávat. Nezastupitelnou roli v oblasti podpůrných služeb CR hrají turistická informační centra (TIC). Síť fungujících TIC je prověřeným a účinným nástrojem rozvoje CR. Jsou většinou prvním navštíveným místem v lokalitě, spolehlivými informacemi ovlivňují pobyt návštěvníků v regionu a podílí se tak na vytváření výsledného dojmu, který si z něj turisté odváží.

V České republice je odvětví CR zatím považováno oproti jiným odvětvím za méně významné, přestože jeho přímé výkony dosahují necelých 3 % HDP (přes 104 mld. Kč ročně). Podstatný je však zprostředkovaný vliv CR na výkonnost dalších odvětví. Podle odhadů Světové rady CR lze přímé a nepřímé efekty CR vyčíslit celkově na 307,3 mld. Kč (8 %). CR zaměstnává více než 235 000 osob a právě schopnost vytvářet pracovní místa je velmi cennou vlastností CR. Návštěvnost jednotlivých regionů České republiky je výrazně ovlivněna návštěvností hlavního města, která jednoznačně dominuje a až s velkým odstupem jsou navštěvována místa další. O ekonomických dopadech CR rozhoduje také skladba ubytovacích kapacit na území a doba pobytu návštěvníků. Dynamičtějšímu a efektivnějšímu růstu stojí v cestě zejména nevyhovující kvalita základní a doprovodné infrastruktury CR, nedostačující přírodní a kulturní podmínky v dané lokalitě a nekvalifikovaná pracovní síla. Největším problémem tohoto odvětví je absence jednotné funkční organizační struktury, což vede k nízké míře uplatňování principů destinačního managementu, tedy partnerství mezi veřejným a podnikatelským sektorem. V důsledku toho dochází k nedostatečné tvorbě komplexních produktů CR, nízké účinnosti marketingu destinací a nízké kvalitě poskytovaných služeb, což je doprovázeno neefektivním využíváním finančních prostředků. (Strategie regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020)

4.6.1 Cestovní ruch ve vztahu k regionálnímu rozvoji

CR je specifickou součástí regionální konkurenceschopnosti. Je prostorově velmi diferencovaným jevem a uplatňuje se pouze ve vybraných regionech a lokalitách s příznivými podmínkami pro jeho rozvoj. I proto zde fungují jiné zákonitosti, než v ostatních odvětvích národního hospodářství. Důležitou schopností CR je přispívat k omezení vzniku socioekonomických disparit v území. Z pohledu regionálního rozvoje silnější vnitro-regionální vazby aktérů vedou k relativně nižším únikům finančních prostředků z regionu. Pro mnoho regionů představuje CR dlouhodobě jediný potenciál rozvoje jejich podnikání, infrastruktury a zaměstnanosti. Umožňuje rozvíjet a zhodnocovat přírodní a kulturně-historický potenciál daných míst, který by byl bez CR převážně nevyužit. Uplatňování principů udržitelného rozvoje je v oblastech CR více než důležité. (Strategie regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020). Rozvoj CR pomocí moderních produktů CR vycházejících ze sociokulturních specifík regionů, jejich přírodního bohatství a historického, kulturního a technického dědictví přispěje k socioekonomickému rozvoji

regionů, který je zároveň šetrný vůči přírodním a jiným zdrojům, které jsou předmětem zájmu odvětví CR. (Koncepte státní politiky cestovního ruchu v ČR na období 2014 – 2020)

Úkolem vlády ČR je působením sektorových a regionálních politik vytvářet vhodné podmínky pro rozvoj podnikání. Jednou z těchto politik je politika CR, jejímž hlavním cílem je zvyšovat konkurenceschopnost celého odvětví CR a tím tak přispívat jak k udržení jeho ekonomického významu na straně jedné, tak k rozvoji trhu práce vytvářením nových pracovních míst v odvětví CR na straně druhé. Podpora malého a středního podnikání, zlepšení infrastruktury CR, řešení a překonávání strukturálních změn a regionálních disparit patří ke specifickým hospodářsko-politickým cílům vlády ve vztahu k odvětví CR. (Koncepte státní politiky cestovního ruchu v ČR na období 2014 – 2020)

4.6.2 Koncepte státní politiky cestovního ruchu na období 2014 - 2020

Koncepte státní politiky CR je střednědobý dokument stanovující strategické vize a cíle, které vycházejí z aktuálních programových a strategických dokumentů na národní a evropské úrovni pro programové období let 2014 – 2020.

Priority a opatření Koncepte odrážejí hlavní cíle evropské politiky CR, dokument Evropa 2020 – Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění a zároveň doporučení nejvýznamnějších světových mezinárodních organizací CR. Podobně důležité jsou pro budoucí rozvoj CR národní strategické a programové dokumenty, které se CR zabývají. Jsou to zejména Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR, Strategie regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020, Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti ČR 2012 – 2020, Rámec strategie konkurenceschopnosti, Národní program reforem ČR, Politika územního rozvoje ČR, Státní kulturní politika, případně další.

Strategická vize cestovního ruchu pro období 2014 - 2020 představuje Českou republiku jako destinaci s vysoce pozitivní mezinárodní image, která nabízí:

- kvalitní a atraktivní turistické produkty a programy;
- kvalitní služby s příjemnou a vzdělanou obsluhou;
- zajímavé kulturně-historické zážitky, sportovní vyžití, atraktivní přírodní zajímavosti;

- zajímavé pracovní příležitosti v cestovním ruchu;
- bezpečné prožití dovolené domácích a zahraničních návštěvníků.

Globálním cílem Koncepce je vyšší konkurenceschopnost odvětví CR na národní i regionální úrovni a udržení jeho ekonomické výkonnosti jako důsledek dosažení rovnováhy mezi ekonomickým, environmentálním, socio-kulturním a regionálním rozvojem. (Koncepce státní politiky cestovního ruchu v ČR na období 2014 – 2020)

Obrázek č. 2 - Cíle a priority Koncepce státní politiky CR v ČR 2014 - 2020

CÍLE KONCEPCE			
Posilování kvality nabídky cestovního ruchu včetně kultivace podnikatelského prostředí	Vybudování struktury institucí, které efektivně implementují politiku CR	Zlepšení přístupu poskytovatelů služeb na trhy CR	Posílení role cestovního ruchu v hospodářské a sektorových politikách státu
PRIORITY KONCEPCE			
PRIORITA 1	PRIORITA 2	PRIORITA 3	PRIORITA 4
Zkvalitnění nabídky CR	Management CR	Destinační marketing	Politika CR a ekonomický rozvoj
1.1 Zkvalitňování podnikatelského prostředí v CR	2.1 Podpora činnosti organizací CR	3.1 Marketigová podpora domácího a příjezdového CR	4.1 Politika CR jako součást hospodářské a regionální politiky
1.2 Výstavba a modernizace základní a doprovodné infrastruktury CR	2.2 Posílení a inovace řízení destinace	3.2 Tvorba a marketing národních a regionálních produktů CR	4.2 Statistika a výzkum v CR
1.3 Zkvalitnění nabídky služeb CR	2.3 Rozvoj lidských zdrojů v CR	3.3 Marketingové informace	4.3 Krizové řízení a bezpečnost
1.4 Zkvalitnění nabídky primárního potenciálu CR			

Zdroj: Koncepce státní politiky cestovního ruchu v ČR na období 2014 – 2020

5 Profil Kraje Vysočina

V následující kapitole je představen Kraj Vysočina. Ten na období 2014 – 2020 zpracoval „Strategii Kraje Vysočina 2020“, která je zde prezentována včetně uvedení jejího hlavního záměru. Zvláštní zřetel je kladen na problematiku kultury, památkové péče a CR na Vysočině. V poslední části této kapitoly jsou představena města v kraji, ve kterých se nacházejí památky UNESCO a charakteristika těchto památek samotných, spolu s dalšími významnými památkami Žďáru nad Sázavou, Telče a Třebíče.

Kraj Vysočina, do května 2001 Jihlavský kraj, poté až do července 2011 pouze Vysočina, je samosprávný kraj ležící na pomezí Čech a Moravy. Sousedí s Jihočeským, Středočeským, Pardubickým a Jihomoravským krajem. Spolu s Jihomoravským krajem tvoří Kraj Vysočina územní jednotku NUTS II, která je partnerem EU při financování ze strukturálních fondů. Kraj Vysočina je pátý největší kraj ČR a zaujímá rozlohu téměř 6.800 km², což je asi 9% celkového území republiky.

Povrch Kraje Vysočina je tvořen pahorkatinami Českomoravské vrchoviny. Na jeho území se nacházejí dvě chráněné krajinné oblasti – Žďárské vrchy a Železné hory. Vrch Melechov je v některých pramenech označován za geografický střed Evropy. Nejvýše položeným bodem je vrchol Javořice (837 m n. m.) v Javořické vrchovině, nejnižší bod se nachází v místě, kde na jihovýchodě Třebíčska opouští území kraje řeka Jihlava (239 m n. m.).

Dřívějších 5 administrativních okresů je nyní rozčleněno do oblastí kolem měst Jihlava, Žďár nad Sázavou, Třebíč, Havlíčkův Brod a Pelhřimov. Kraj se skládá z 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 26 obvodů pověřených obecních úřadů. Základní samosprávnou jednotkou jsou obce, kterých je v kraji 704. Statut města má 34 obcí, což je v rámci České republiky vzhledem k velikosti regionu mírně podprůměrné.

Příjmy krajského rozpočtu v roce 2012 činily 8,9 miliard Kč a můžeme je rozdělit do čtyř základních kategorií. Nejvýznamnějším zdrojem byly vždy v průběhu let 2001 – 2012 neinvestiční dotace ze státního rozpočtu. Příjmy z pronájmu movitého majetku, bytů a nebytových prostor tvořily nejdůležitější část nedaňových příjmů. Hlavním zdrojem

kapitálových příjmů byly finance z prodeje pozemků, dlouhodobého majetku a ostatních nemovitostí ve vlastnictví kraje. Posledním zdrojem do rozpočtu byly daňové příjmy. Struktura výdajů rozpočtu Kraje Vysočina se dělí do jednotlivých kapitol. Více než polovina finančních prostředků, 57% z celkové částky rozpočtu, byla v roce 2012 investována do školství. Druhou nejvýznamnější oblastí byla doprava. Na opravy silnic II. a III. třídy, na provozní a investiční příspěvky pro Krajskou správu a údržbu silnic a na úhradu prokazatelných ztrát dopravců veřejné železniční a silniční dopravy plynulo 21% z rozpočtu. Do oblasti nemovitého majetku putovalo 6,2% a do zdravotnictví, kde se hradil zejména chod krajských nemocnic a zdravotnických záchranných služeb, mířilo 5,3% z celkového rozpočtu. Do oblasti kultury byla investována 2% a do regionálního rozvoje 1% rozpočtu Kraje Vysočina.

K 30. 9. 2013 dosáhla míra registrované nezaměstnanosti hodnoty 6,9 %, což je méně než celorepublikový průměr – 7,60%. Nejvyšší byla evidována v okrese Třebíč – 8,8 % a nejnižší v okrese Pelhřimov – 4,6 %. Nabídka míst pro kvalifikovanou pracovní sílu není vysoká. Průměrná hrubá měsíční mzda činila v roce 2012 více než 22 300 Kč, což je téměř o 2 800 Kč méně, než je celorepublikový průměr.

K 31. 12. 2012 zde žilo 511 207 obyvatel, což mezi kraji České republiky představuje třetí nejnižší lidnatost. Obec na Vysočině má v průměru 726 obyvatel, tedy nejméně ze všech krajů České republiky. V kraji jsou nejčastěji zastoupeny obce s méně než 500 obyvateli. Rozdrobená sídelní struktura přispívá v některých případech k vyliďňování menších obcí a k odchodu mladých a kvalifikovaných obyvatel. Nejlidnatějšími městy jsou Jihlava, Třebíč, Havlíčkův Brod a Žďár nad Sázavou. K 31. 12. 2012 byl průměrný věk obyvatel 41,3 let. Struktura obyvatelstva podle nejvyššího dosaženého stupně vzdělání byla k roku 2013 v porovnání s průměrem ČR méně příznivá. Podíl vysokoškoláků byl 12,3%, osob středoškolsky vzdělaných s maturitou 32,8% a osob se základním vzděláním 15,4%. Nejvíce byla zastoupena skupina osob se středním vzděláním bez maturity, a to 39,3%.

Silniční a železniční síť Vysočiny má z pohledu vnitrostátního i celoevropského strategický význam. Území kraje je součástí středoevropské urbanizované osy na trase Berlín-Praha-Vídeň/Bratislava-Budapešť. Krajem prochází 5099 km silnic. Dálnice D1

slouží národní i evropské dopravě a Vysočinu protíná v délce 93 km. Železniční síť v kraji je konfigurována hvězdicovitě se dvěma centry – Jihlavou a Havlíčkovým Brodem. Celková délka 592 km tratí představuje hustotu 0,086 km/km², nižší hustotu železniční sítě má pouze Zlínský kraj.

Ekonomická výkonnost kraje zaostává za celorepublikovým průměrem. V roce 2011 byl podíl na hrubém domácím produktu České republiky 4,1 % - cca 155 miliard korun. Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele byl zhruba 303 tisíc Kč, tj. více než 83 % průměru České republiky. NUTS II Jihovýchod, který tvoří Vysočina společně s Jihomoravským krajem, dosahuje svým HDP 72% evropského průměru. Kraj Vysočina sám však nabývá hodnoty pouze 67%. K 31. 12. 2012 bylo v Registru ekonomických subjektů kraje evidováno 106 578 subjektů. Vysočina se tak zařadila na předposlední místo před Karlovarským krajem, což vzhledem k počtu obyvatel svědčí o nižším stupni podnikatelské aktivity. Nejvíce ekonomických subjektů vykázal okres Žďár nad Sázavou - 24,3 tisíc a nejméně okres Pelhřimov - 16,4 tisíc. Nejvýznamnějšími průmyslovými obory jsou kovo zpracující, strojírenský, automobilový, potravinářský, dřevozpracující, elektrotechnický, textilní a oděvní průmysl. Nejdůležitějším průmyslovým podnikem Kraje Vysočina je výrobce dieselových vstříkovačích čerpadel pro automobilový průmysl Bosch Diesel, který je největším zaměstnavatelem v kraji a třetím největším podnikem zpracovatelského průmyslu v ČR. Významné postavení má v Kraji Vysočina zemědělství. Z celkové plochy území tvoří zemědělská půda 60,3%. Více než rostlinná, je důležitá výroba živočišná. Přírodní podmínky jsou kvůli vyšší nadmořské výšce a sklonitosti pozemků, které snižují produkční schopnost půd, podprůměrné. Avšak pro pěstování brambor, olejnin a chovu pastevního skotu je území Vysočiny optimální. V souvislosti se specializací na chov dobytka se zde rozvinulo podnikání v oblasti masokombinátů a mlékárenství – v produkci mléka Vysočina dominuje.

Kraj má poměrně stabilizovanou síť základních škol a dostatečnou kapacitu středních škol. Působí zde dvě vysoké školy - Vysoká škola polytechnická v Jihlavě a Západo moravská vysoká škola v Třebíči, 14 vyšších odborných škol, 18 gymnázií, 41 středních odborných škol, 29 středních odborných učilišť, 10 škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a 271 základních škol.

Zdravotnická péče je soustředěna v 6 nemocnicích s 2,6 tis. lůžky. Nemocniční péče je doplněna péčí následnou ve 12 odborných léčebných ústavech. V kraji působí 3 samostatná zařízení a 2 detašovaná oddělení nemocnic poskytující následnou péči, 3 psychiatrické léčebny, 1 samostatná léčebna tuberkulózy a respiračních onemocnění a rehabilitační ústav. Ambulantní péči k 31. 12. 2011 zajišťovalo 224 lékařů pro dospělé, 102 lékařů pro děti a dorost, 270 zubních lékařů a 50 praktických ženských lékařů. Obyvatelé kraje měli na konci roku 2011 k dispozici 127 lékáren a 103 výdejen zdravotnických prostředků.

V Kraji Vysočina působí 113 subjektů, které poskytují celkem 248 sociálních služeb. Funguje zde 11 domovů pro seniory, 1 domov se zvláštním režimem pro osoby s duševním onemocněním, 1 domov se zvláštním režimem pro chronické alkoholiky, 7 domovů pro osoby s mentálním a kombinovaným postižením a psychocentrum – manželská a rodinná poradna, při které je zřízeno intervenční centrum pro oběti domácího násilí.

Organizované využití volného času a mimoškolní výchovu zajišťují z velké části základní umělecké školy a domy dětí a mládeže. V kraji existuje 24 základních uměleckých škol a 20 domů dětí a mládeže. Dalším důležitým organizátorem volnočasových aktivit působících v oblasti volného času dětí a mládeže jsou nestátní neziskové organizace. Sportovní vybavenost je ve srovnání s ČR mírně nadprůměrná, a to jak vybavenost tělocvičnami, tak krytými zimními stadiony. Významná je i činnost sportovních jednot a klubů, které jsou na venkově základem veřejné tělovýchovy i organizátorem společenského a kulturního života. (Profil Kraje Vysočina)

5.1 Strategie Kraje Vysočina 2020

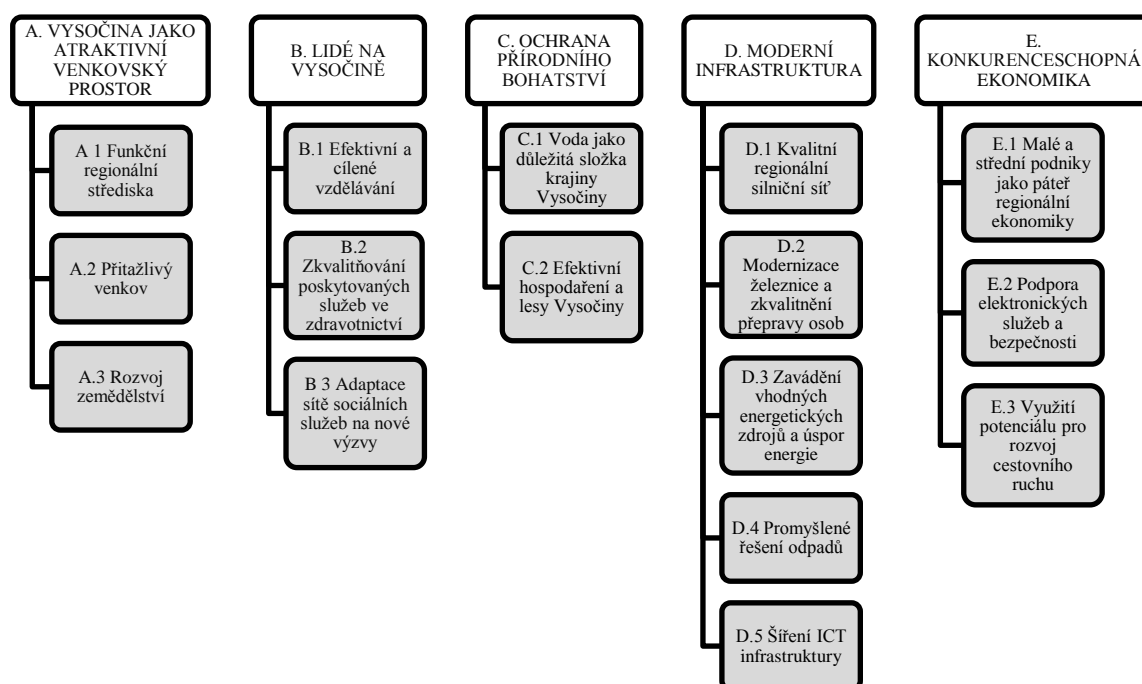
Strategie Kraje Vysočina 2020 (dále jen „Strategie“) je střednědobý strategický dokument vypracovaný na období let 2014 - 2020. Hlavním důvodem, proč byla vypracována, je potřeba racionálně stanovit využití rozpočtových prostředků kraje, které z důsledku ekonomické recese významně poklesly a vybrat reálně dosažitelné rozvojové aktivity pro následující období. Cílem dokumentu je na základě místního rozvojového potenciálu vymezit prioritní rozvojové okruhy do roku 2020, především za účelem udržení a posílení konkurenceschopnosti kraje s přihlédnutím k principům udržitelného rozvoje. Strategie byla vytvořena odborem regionálního rozvoje ve spolupráci s dalšími dotčenými odbory

Krajského úřadu Kraje Vysočina. Tvorba strategie byla zahájena v říjnu 2011. Přípomínky při její tvorbě mohli vznášet nejvýznamnější partneři v rámci kraje, a to Krajská agrární komora, Krajská hospodářská komora, Vysoká škola polytechnická Jihlava, Úřad práce v Jihlavě, Regionální rozvojová agentura Vysočina, Koordinační uskupení neziskových organizací v kraji a obce s rozšířenou působností.

První část, analytická, je věnována zhodnocení regionu. Cílem této analýzy je stručně posoudit vývoj v jednotlivých tematických oblastech a definovat dispozice problémových okruhů. V návaznosti na analytickou část byla vytvořena **SWOT analýza**, která její nejvýznamnější poznatky shrnuje a zaznamenává ve formě silných a slabých stránek kraje a v možných hrozbách a příležitostech, které na kraj působí.

Nejdůležitější částí dokumentu je **Programová část**, která navazuje na předchozí poznatky a definuje pět prioritních oblastí rozvoje, které se následně člení na 16 rozvojových opatření. K tomu, aby byla jednotlivá opatření co nejúčinněji naplněna, byly stanoveny klíčové aktivity. Součástí Strategie jsou i strategické projekty, které by měly být v dotčeném období v regionu realizovány. (Strategie Kraje Vysočina 2020)

Obrázek č. 3 - Struktura programové části dokumentu Strategie Kraje Vysočina 2020

Zdroj: Strategie Kraje Vysočina 2020

Pozitivní dopad navržených zásahů by se měl projevit na stanovených indikátorech rozvoje kraje, na kterých bude vývoj sledován každoročně až do roku 2020. Součástí dokumentu je i návaznost na nejdůležitější strategické dokumenty na evropské, státní i krajské úrovni, a to na Strategii Evropa 2020, Strategii mezinárodní konkurenceschopnosti ČR, Národní program reforem ČR, Národní rozvojové priority schválené vládou ČR, Index regionální konkurenceschopnosti krajů a Program rozvoje Kraje Vysočina. Proces tvorby Strategie byl zakončen hodnocením dokumentu z pohledu životního prostředí tzv. SEA - dle zákona o posuzování vlivů na životní prostředí č. 100/2001 Sb. Konečná verze Strategie byla zastupitelstvem kraje projednána a schválena dne 18. 12. 2012. (Strategie Kraje Vysočina 2020)

5.2 Kultura v Kraji Vysočina

Kraj Vysočina vytváří od svého vzniku finanční, legislativní a koncepční předpoklady pro rozvoj kultury a reaguje na aktuální potřeby, které jsou v souladu s koncepcemi vlády ČR a doporučeními Ministerstva kultury ČR. Velká pozornost je věnována rozvoji volnočasových aktivit a mezinárodní kulturní spolupráci. Významnou roli představuje zájmová a spolková činnost obyvatel, která je v rámci kraje podporována vybranými dotačními tituly nebo přímou podporou významných kulturních akcí.

Nejvýznamnější hudební festivaly v Kraji Vysočina

- Mezinárodní hudební festival Petra Dvorského v Jaroměřicích nad Rokytnou
- Mezinárodní hudební festival Hudba tisíců – Mahler v Jihlavě
- Mezinárodní hudební festival 13 měst Concentus Moraviae
- Festival sborového umění v Jihlavě
- Hasičský festival dechových hudeb a dny záchranářů v Pelhřimově
- Mezinárodní pěvecká soutěž ve Žďáře nad Sázavou
- Václav Hudeček a jeho hosté v Moravských Budějovicích
- Francouzsko-česká hudební akademie v Telči.

Multizánrové festivaly v Kraji Vysočina

- Arts & film – Telč International European Film Festival
- Hračkobraní v Kamenici nad Lipou

- Mezinárodní festival dokumentárních filmů v Jihlavě
- Folkové prázdniny v Náměšti nad Oslavou
- Prázdniny v Telči
- Slavnosti jeřabin ve Žďáře nad Sázavou
- Mezinárodní festival Pelhřimov – město rekordů.

V zájmu zvýšení atraktivity kraje z hlediska CR je také podporována tradiční lidová kultura. Na Vysočině působí více než 40 folklorních souborů a skupin, které prezentují tradice, zvyky a obyčeje regionu.

Nejvýznamnější folklorní akce v Kraji Vysočina

- Bramborobraní v Třebíči
- Folklor v máji v Telči
- Horácký bál v Jihlavě
- Zpěváček v Jihlavě
- Pašijová hra ve Žďáře nad Sázavou
- Setkání na Podhorácku ve Velké Bíteši.

Na kulturním životě se podílí divadelní spolky se zaměřením na činohru, muzikál, kabaret, divadlo a poezii. Nadregionálně působí Divadlo T. E. J. P. – divadlo mimořádné nonverbální produkce, které koresponduje s prvky tzv. nového cirkusu, tedy akrobacií a rytmikou. Jedinou stálou profesionální divadelní scénou představuje Horácké divadlo Jihlava, od roku 2003 příspěvková organizace Kraje Vysočina, které ročně odehraje kolem 220 představení s návštěvností okolo 55 000 diváků. V oblasti kultury a vzdělávacích aktivit mají velký význam knihovny. Kraj Vysočina disponuje 612 knihovnami, z nichž 40 je profesionálních, 499 neprofesionálních a 73 poboček. Nachází se zde více než 70 muzeí, galerií a pamětních síní, které uchovávají a prezentují kulturní dědictví, historické tradice i současné umělecké směry. Podporovanou prioritou v oblasti kultury je propagace kulturního dění na Vysočině ve formě jednotné nabídky kulturních akcí, zkvalitnění podmínek pro zajištění správy a ochrany muzejních sbírek ve vlastnictví kraje, efektivnější prezentace kulturního dědictví s mezinárodním přesahem a prezentace regionálních umělců na celostátních a mezinárodních výstavách. (Profil Kraje Vysočina)

5.3 Památková péče v Kraji Vysočina

V Kraji Vysočina se nachází nejvíce památek UNESCO v rámci celé ČR. Tyto památky tvoří trojúhelník s vrcholy ve Žďáru nad Sázavou, Třebíči a Telči. V kraji je lokalizováno **12 nemovitých** a **3 movité národní kulturní památky**. Dále **3 městské památkové rezervace** (Jihlava, Telč, Pelhřimov), **3 vesnické památkové rezervace** (Dešov, Krátká, Křižánky), **22 městských památkových zón**, **5 vesnických památkových zón**, **2 krajinné památkové zóny** a **23 ochranných pásem**, která jsou vymezena k ochraně nemovité kulturní památky či jejího prostředí. Celkový počet kulturních památek v Kraji Vysočina zapsaných v Ústředním seznamu kulturních památek Ministerstva kultury ČR je 6 453. (Profil Kraje Vysočina)

Na období let 2013-2016 byla vytvořena **Koncepce památkové péče v Kraji Vysočina**, která je v souladu s Koncepcí památkové péče v ČR na léta 2011-2016. Na úrovni kraje navazuje na Program rozvoje Kraje Vysočina a na Strategii rozvoje CR v Kraji Vysočina na období 2008-2013. Je to nový dokument, který odborné i neodborné veřejnosti nabízí ucelený pohled na to, jak funguje systém památkové péče v kraji, navrhuje opatření a aktivity směřující k ochraně, zachování a prezentaci kulturního dědictví na období 2013 – 2016. Cílem je poukázat na pozitiva i hrozby v oblasti památkové péče v regionu a obzvláště zdokonalit existující systém dotačních titulů se zřetelem na vícezdrojové financování.

Území Kraje Vysočina dříve spadalo pod správu Národního památkového ústavu v Brně. Pro rozvoj památkové péče v kraji bylo od 1. ledna 2008 velkým přínosem zřízení odborné organizace státní památkové péče – Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště se sídlem v Telči. Péči o památky na území Kraje Vysočina, od 1. ledna 2013 zajišťuje územní památková správa v Českých Budějovicích. (Koncepce památkové péče v Kraji Vysočina 2013 – 2016)

5.3.1 Financování památek v Kraji Vysočina

Jak již bylo řečeno v teoretické části práce, finanční prostředky lze čerpat z krajských, národních a nadnárodních zdrojů. Nyní budou charakterizovány zdroje financování využitelné a využívané pro památky v Kraji Vysočina.

A. Financování kulturních památek z národních zdrojů

Následující část pojednává o programech, které jsou vhodné pro získávání dotací na obnovu kulturních památek v Kraji Vysočina z národních zdrojů. Autorka vytvořila tabulky týkající se přehledu čerpání prostředků z jednotlivých zdrojů městy Žďár nad Sázavou, Telč a Třebíč. Data do tabulek a charakteristiky programů byly zpracovány z Koncepce památkové péče v Kraji Vysočina na období 2013 – 2016.

Na základě zákona o státní památkové péči č. 20/1987 Sb. může Ministerstvo kultury ČR ze státního rozpočtu poskytnout příspěvek na obnovu kulturní památky, je-li na její zachování mimořádný společenský zájem. Programy MK ČR jsou neopomenutelným motivujícím finančním nástrojem v procesu obnovy a revitalizace kulturních památek. V současné době poskytuje Ministerstvo kultury ČR příspěvky ze státního rozpočtu prostřednictvím následujících dotačních programů.

Program regenerace městských památkových rezervací (MPR) a městských památkových zón (MPZ)

Je prostředkem k obnově kulturních památek, které se nacházejí v nejcennějších částech našich historických měst, prohlášených za památkové rezervace nebo zóny. Finance mohou být poskytnuty pouze tehdy, pokud má příslušné město zpracovaný vlastní program regenerace a finančně se podílí, společně s vlastníkem, na obnově kulturní památky. Města v Kraji Vysočina získala v letech 2000 – 2013 z programu 235 841 000,- Kč.

Tabulka č. 1 - Přehled čerpání dotací z Programu regenerace MPR a MPZ (v tis. Kč)

MPR nebo MPZ	ROK						
	2000*	2001*	2002	2003	2004*	2005	2006
Telč			2180	2890		200	840
Třebíč			1244	530		230	1971
MPR nebo MPZ	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Telč	1060	1200	1700	1270	1490	1386	1190
Třebíč	1575	1354	1764	1198	1095	980	705

* částky nejsou k dispozici

Vlastní zpracování podle dat z Koncepce památkové péče v Kraji Vysočina na období 2013 – 2016

Program péče o vesnické památkové rezervace (VPR), vesnické památkové zóny (VPZ) a krajinné památkové zóny (KPZ)

Zaměřuje se na podporu obnovy a zachování kulturních památek nacházejících se ve vesnických památkových rezervacích a vesnických a krajinných památkových zónách (zejména památek lidové architektury, například zemědělských usedlostí, chalup, kapliček a božích muk). Program administruje Národní památkový ústav. Do vesnických památkových rezervací, vesnických a krajinných památkových zón v Kraji Vysočina bylo v letech 2000 – 2013 investováno 8 670 000,- Kč. Z tohoto programu však Žďár nad Sázavou, Telč ani Třebíč nečerpaly.

Program záchrany architektonického dědictví

Tímto programem je podporována obnova nejcennějších kulturních památek, jako jsou hrady, zámky, kostely, kláštery a historické zahrady. Finance konkrétně směřují na práce k záchraně těchto kulturních památek nebo jejich částí. V rámci tohoto programu Kraj Vysočina získal 254 538 000,- Kč.

Tabulka č. 2 – Přehled čerpání dotací z Programu záchrany architektonického dědictví (v tis. Kč)

Okres	ROK						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Třebíč	1300	1580	1362	1500	1300	700	400
Žďár	400	4000	3900	1500	6800	6360	4615
Okres	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Třebíč	400	7000	6800	4135	3425	5120	2200
Žďár	4900	6053	3900	2765	1530	840	870

Vlastní zpracování podle dat z Koncepce památkové péče v Kraji Vysočina na období 2013 – 2016

Program restaurování movitých kulturních památek

Poskytuje finanční příspěvky na náklady spojené s obnovou movitých památek, zejména výtvarných děl a uměleckořemeslných prací umístěných v budovách přístupných veřejnosti pro kulturní, výchovně-vzdělávací nebo náboženské účely. Program administruje Národní památkový ústav. Kraj Vysočina z tohoto programu získal 18 714 000,- Kč.

Tabulka č. 3 – Přehled čerpání dotací z Programu restaurování movitých kulturních památek (v tis. Kč)

Okres	ROK						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Třebíč	370	1070	580	334	475	255	150
Žďár	0	0	0	0	80	500	500
Okres	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Třebíč	100	280	260	258	310	50	100
Žďár	350	0	0	0	20	0	0

Vlastní zpracování podle dat z Koncepce památkové péče v Kraji Vysočina na období 2013 – 2016

Havarijní program

Zabezpečuje finanční příspěvky na nejnaléhavější opravy nemovitých kulturních památek, zejména na odstranění havarijního stavu střech a nosných konstrukcí staveb. Je administrován Národním památkovým ústavem. V rámci tohoto programu bylo do Kraje Vysočina investováno 51 801 000,- Kč.

Tabulka č. 4 – Přehled čerpání dotací z Havarijního programu (v tis. Kč)

Okres	ROK						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Třebíč	210	336	293	250	440	390	390
Žďár	250	100	250	275	440	160	710
Okres	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Třebíč	890	1605	2000	1907	950	1073	660
Žďár	1880	1803	2057	920	960	1500	1160

Vlastní zpracování podle dat z Koncepce památkové péče v Kraji Vysočina na období 2013 – 2016

Program Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností (ORP)

Podporuje obnovu památkového fondu, kde to jiné programy Ministerstva kultury ČR neumožňují. Jsou to finanční prostředky určené na zachování a opravu nemovitých kulturních památek, které leží mimo památkové rezervace a zóny, nejsou národními

kulturními památkami a nejsou ve vlastnictví ČR. V rámci tohoto programu bylo získáno 69 926 000,- Kč.

Tabulka č. 5 – Přehled čerpání dotací z programu Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím ORP (v tis. Kč)

ORP	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Telč	999	1065	711	827	827	551
Třebíč	1472	1251	1049	1188	1189	792
Žďár	1059	1126	901	837	838	558

Vlastní zpracování podle dat z Koncepce památkové péče v Kraji Vysočina na období 2013 – 2016

Program Podpora pro památky UNESCO

Hlavním cílem tohoto programu je dostát závazkům, které České republice vyplývají z toho, že přijala Úmluvu o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví. V rámci zásad pro čerpání finančních prostředků z tohoto programu byly vytvořeny tři prioritní oblasti podpory: propagace a edukace statků UNESCO, tvorba managementových plánů a vědecko-výzkumné aktivity a prezentace. Účelem je podpora všestranného rozvoje památek UNESCO, nacházejících se na území ČR. Do Kraje Vysočina z tohoto programu putovalo 4 646 000,- Kč.

Tabulka č. 6 – Přehled čerpání dotací z programu Podpora pro památky UNESCO (v tis. Kč)

Památko UNESCO	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Celkem
Telč	693	63	350	320	400	495	2321
Třebíč	0	250	0	0	0	200	450
Žďár	1045	380	400	50	0	0	1875
Celkem	1738	693	750	370	400	695	4646

Vlastní zpracování podle dat z Koncepce památkové péče v Kraji Vysočina na období 2013 – 2016

Program Kulturní aktivity v památkové péči

Umožňuje podporu veřejně prospěšných projektů předložených občanskými sdruženími, případně dalšími subjekty, jejichž činnost pomáhá v ochraně nemovitého i movitého

památkového fondu v ČR a k nejširší popularizaci péče o něj. Žádná instituce ani občanská aktivita působící pouze na území Vysočiny z tohoto programu prostředky nezískala.

Program Podpora záchranných archeologických výzkumů

Program založený opatřením Ministerstva kultury ČR a Ministerstva financí ČR jako jeden z nástrojů plnění mezinárodních závazků ČR podle Úmluvy o ochraně archeologického dědictví Evropy na podporu záchranných archeologických výzkumů prováděných příspěvkovými organizacemi zřizovanými MK ČR. Z tohoto programu Kraj Vysočina nečerpal žádné finance. (Koncepte památkové péče v Kraji Vysočina 2013 – 2016)

B. Financování kulturních památek z krajských zdrojů

Grantový a dotační systém si vytvořil i Kraj Vysočina. Finanční prostředky se poskytují z krajského rozpočtu, nebo z grantových programů Fondu Vysočiny. Tyto finančně podpůrné mechanismy nemají nahrazovat programy Ministerstva kultury ČR, ale vhodně je doplňovat, kombinovat a tím přispět k efektivnějšímu využití finančních prostředků. Následující informace zpracované do tabulek rovněž pocházejí z Koncepte památkové péče v Kraji Vysočina 2013 – 2016. Při poskytování krajských finančních prostředků se postupuje dle následujících Zásad.

Zásady Zastupitelstva Kraje Vysočina pro poskytování dotací městům s památkami UNESCO

Kraj Vysočina si je vědom výjimečného postavení vzhledem k počtu památek UNESCO na svém území. Již od roku 2003 systematicky finančně podporuje každé z měst, na jehož území se památka UNESCO nachází. Finanční prostředky jsou určeny na zajištění stavebních, kulturních a marketingových akcí spojených s ochranou a propagací památek. Za období 2003 – 2013 bylo v rámci tohoto programu vyčerpáno 22 650 000,- Kč.

Tabulka č. 7 – Přehled čerpání dotací z programu Zásady Zastupitelstva Kraje Vysočina pro poskytování dotací městům s památkami UNESCO (v tis. Kč)

Památka UNESCO	ROK										
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Telč	1000	1000	1000	1000	1000	1000	350	300	300	300	300
Třebíč	1000	1000	1000	1000	1000	1000	350	300	300	300	300
Žďár	1000	1000	1000	1000	1000	1000	350	300	300	300	300
Celkem	3000	3000	3000	3000	3000	3000	1050	900	900	900	900

Vlastní zpracování podle dat z Koncepce památkové péče v Kraji Vysočina na období 2013 – 2016

Zásady Zastupitelstva Kraje Vysočina pro poskytování dotací na obnovu kulturních památek v Kraji Vysočina

Tento dotační titul je v oblasti památkové péče stěžejní. Výsledkem je systematická podpora obnovy kulturních památek v kraji, která vede k účinnějším formám prezentace kulturního dědictví. Nezanedbatelným prvkem je spoluúčast obcí na obnově kulturních památek, na jejichž katastrálních územích se nacházejí. V období 2004 – 2013 na tento program Kraj Vysočina vyčlenil 154 458 008,- Kč.

Tabulka č. 8 – Přehled čerpání dotací (v Kč) z programu Zásady Zastupitelstva Kraje Vysočina pro poskytování dotací na obnovu kulturních památek v Kraji Vysočina

Rok	Podíl vlastníka	Podíl obce	Dotace kraje	Celkem
2004	25 490 713	7 333 531	24 107 255	56 931 499
2005	31 604 424	9 154 805	17 023 225	57 782 454
2006	28 525 541	8 309 875	15 065 038	51 900 454
2007	37 138 804	10 776 549	17 396 045	65 311 398
2008	32 118 087	10 458 271	17 570 828	60 147 186
2009	30 184 411	9 416 416	16 490 735	56 091 562
2010	18 698 388	5 643 000	9 090 342	33 431 730
2011	13 001 855	5 051 009	12 216 085	30 268 949
2012	15 892 143	5 552 290	12 498 455	33 942 888
2013	19 506 827	5 367 017	13 000 000	37 873 844
Celkem	252 161 193	77 062 763	154 458 008	483 681 964

Vlastní zpracování podle dat z Koncepce památkové péče v Kraji Vysočina na období 2013 – 2016

Zásady Zastupitelstva Kraje Vysočina pro poskytování dotací na zpracování předprojektové dokumentace obnovy kulturních památek

Účelem dotace je poskytnutí finančních prostředků na zpracování předprojektové dokumentace obnovy kulturních památek. Zde byla za roky 2012 a 2013 vyčerpána částka 811 300,- Kč.

Tabulka č. 9 – Přehled čerpání dotací z programu Zásady Zastupitelstva Kraje Vysočina pro poskytování dotací na zpracování předprojektové dokumentace obnovy kulturních památek (v Kč)

Rok	Dotace kraje
2012	500 000
2013	311 000
Celkem	811 300

Vlastní zpracování podle dat z Koncepce památkové péče v Kraji Vysočina na období 2013 – 2016

System financování obnovy památek v kraji doplňují každoročně **grantové programy Fondu Vysočiny**⁵. Fungují především jako podpora hlavního dotačního titulu kraje „Zásady Zastupitelstva Kraje Vysočina na obnovu kulturních památek“. Šanci získat finanční podporu z těchto programů mají vlastníci kulturních památek malého i velkého rozsahu. V rámci čerpání finančních zdrojů z tohoto fondu je za období 2002 – 2013 k dispozici pouze výsledná částka, a to 15 538 420,- Kč.

Kraj Vysočina neposkytuje pouze dotace, ale je také sám vlastníkem kulturních památek. Vlastní více než 30 památkově chráněných objektů. Jedná se většinou o poměrně rozsáhlé areály, jako jsou zámky, budovy škol a měšťanské domy, ve kterých sídlí příspěvkové

⁵ **GP Nemovité památky** je určen k podpoře obnovy nemovitých kulturních památek v kraji.

GP Restaurování movitých kulturních památek je určen k podpoře obnovy movitých kulturních památek.

GP Nevyužívané památky je určen na posouzení realizovatelnosti, finanční náročnosti, efektivnosti vložených finančních prostředků a smysluplnosti projektu.

GP Diagnóza památek je určen na zpracování předprojektové dokumentace obnovy movitých a nemovitých kulturních památek Kraje Vysočina.

GP Obnova památkově chráněných území je určen na obnovu objektů, které nejsou kulturními památkami, ale nacházejí se v památkově chráněných územích a podílí se na jeho charakteru.

GP Památky místního významu je určen na obnovu a uchování té kategorie památkového fondu, jehož existence je z kulturněhistorického hlediska pro obec nebo region podstatná, avšak historická, umělecká a architektonická hodnota nepřesahuje regionální význam.

organizace kraje z oblasti kultury, školství a sociálních služeb. Údržba a obnova budov vyžaduje ze strany vlastníka velké finanční prostředky, které pocházejí především z rozpočtu kraje. Snahou kraje je získat co nejvíce prostředků z evropských fondů. (Koncepce památkové péče v Kraji Vysočina 2013 – 2016)

C. Financování kulturních památek z nadnárodních zdrojů

Tyto fondy jsou nástrojem pro realizaci politiky hospodářské a sociální soudržnosti Evropské unie. Cílem je snižování rozdílů mezi úrovní rozvoje regionů a členských států EU a míry zaostávání nejvíce znevýhodněných regionů. Právě z finančních fondů EU kraj získává prostředky k financování náročnějších projektů.

Na základě úspěšně podaného programu „Kulturní dědictví Vysočiny“ byl v roce 2007 rozhodnutím MF ČR udělen Kraji Vysočina grant ve výši 600 000 EUR z **Finančního mechanismu EHP/Norska** na uskutečnění několika projektů.⁶

Také **Regionální operační program Jihovýchod** poskytl finanční prostředky, na jejichž základě mohly být realizovány dva projekty. Cílem „**Prezentace kulturního a přírodního dědictví Vysočiny**“ bylo vytvořit jednotnou prezentaci kulturního a přírodního potenciálu kraje, zlepšit jeho propagaci, a tím posílit konkurenční pozici Kraje Vysočina v oblasti ČR. V rámci realizace projektu byla vydána sada 39 informačních brožur o přírodních a kulturních památkách Vysočiny, doplněná přehlednou mapkou. Rovněž byly vydány trhací mapy jednotlivých regionů. Část tiskovin byla přeložena do anglického a německého jazyka. Zásadní bylo vytvoření databáze kulturního a přírodního dědictví kraje, která se nachází na webových stránkách www.dedictvivysociny.cz. Celkové náklady činily 4,4 milionu Kč, z toho podpora EU tvořila 85 %. Projekt byl úspěšně dokončen v říjnu 2011. Projekt „**Modernizace zámku v Třebíči a zpřístupnění nových expozic**“ umožnil zkvalitnění turistické nabídky v regionu. Byla uskutečněna stavební obnova národní

-
- ⁶Rekonstrukce věže kostela sv. Petra a Pavla v Nové Říši
 - Obnova objektu radnice v Telči
 - Restaurování oltáře sv. Floriana v kostele sv. Víta v Pelhřimově
 - Obnova kostela sv. Jakuba Staršího v Křeči
 - Rekonstrukce unikátního krovu a opláštění střechy zámku v Myslibořicích
 - Obnova kostela sv. Filipa a Jakuba v Žirovnici

kulturní památky zámku v Třebíči, rozšířena expoziční plocha o 40% a zrekonstruována budova Muzea Vysočiny v Třebíči. Předpokládané celkové náklady na projekt činily 177,5 mil. Kč, přičemž na stavební část obnovy zámku bylo vyčleněno téměř 88 000 000,- Kč.

D. Zajištění finančních prostředků v problémových oblastech

Přestože stát, kraje, obce i EU zabezpečují obnovu kulturního dědictví prostřednictvím mnoha dotačních titulů, nadále v tomto sektoru existují problémy, jejichž financování je silně poddimenzováno nebo vůbec neexistuje. Jsou to problémy v oblastech archeologie; záchrany a obnovy kulturních památek po živelných katastrofách (v období let 2002 – 2011 získal Kraj Vysočina dotaci ve výši 860 000,- Kč, z toho kostel sv. Jana Nepomuckého ve Žďáře nad Sázavou 200 000,- Kč na odstranění následků vichřice z června 2008); podpory poznání památkového fondu (věda a výzkum) a podpory aktivit občanských sdružení působících v památkové péči. (Koncepte památkové péče v Kraji Vysočina 2013 - 2016)

Tabulka č. 10 – Podíl čerpání dotací Žďárem, Telčí a Třebíčí z celkového rozpočtu Kraje Vysočina (v tis. Kč)

DOTAČNÍ PROGRAM	Celková dotace kraje	Dotace Žďáru, Telčí a Třebíčí	Procento čerpání
Program regenerace MPR a MPZ	235 841	28 052	12%
Program péče o VPR, VPZ a KPZ	8 670	0	0%
Program záchrany architektonického dědictví	254 538	85 655	34%
Program restaurování movitých kulturních památek	18 714	6 039	32%
Havarijní program	51 801	23 859	46%
Program Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím ORP	69 926	17 240	25%
Program Podpora pro památky UNESCO	4 646	4 646	100%
Program Kulturní aktivity v památkové péči	0	0	0%
Program Podpora záchranných archeologických výzkumů	0	0	0%
Zásady zastupitelstva Kraje Vysočina pro poskytování dotací městům s památkami UNESCO	22 650	22 650	100%

Vlastní zpracování podle dat z Koncepte památkové péče v Kraji Vysočina na období

2013 – 2016

Tabulka č. 11 – Přehled dotací čerpaných Žďárem, Telčí a Třebíčí (v tis. Kč)

	MĚSTO		
	Žďár	Telč	Třebíč
A. NÁRODNÍ ZDROJE			
Program regenerace MPR a MPZ	0	15 406	12 646
Program péče o VPR, VPZ a KPZ	0	0	0
Program záchrany architektonického dědictví	48 433	0	37 222
Program restaurování movitých kulturních památek	1 450	0	4 589
Havarijní program	12 465	0	11 394
Program Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností	5 319	4 980	6 941
Program Podpora pro památky UNESCO	1 875	2 321	450
Program Kulturní aktivity v památkové péči (z tohoto programu Kraj Vysočina nečerpal žádné finance)			
Program Podpora záchranných archeologických výzkumů (z tohoto programu Kraj Vysočina nečerpal žádné finance)			
CELKEM	69 542	22 707	73 242
B. KRAJSKÉ ZDROJE			
Zásady Zastupitelstva Kraje Vysočina pro poskytování dotací městům s památkami UNESCO	7 550	7 550	7 550
Zásady Zastupitelstva Kraje Vysočina pro poskytování dotací na obnovu kulturních památek v Kraji Vysočina (k dispozici je pouze výše příspěvku pro celý kraj - 154 458 tis. Kč)			
Zásady Zastupitelstva Kraje Vysočina pro poskytování dotací na zpracování předprojektové dokumentace obnovy památek (k dispozici je pouze výše příspěvku pro celý kraj - 811 tis.)			
Grantové programy Fondu Vysočiny (k dispozici je pouze výše příspěvku pro celý kraj - 15 538 tis. Kč)			
C. NADNÁRODNÍ ZDROJE			
Finanční mechanismus EHP/Norska (výše příspěvků na konkrétní projekty není k dispozici)			
ROP Jihovýchod (výše příspěvků na konkrétní projekty není k dispozici)			
D. ZAJIŠTĚNÍ PROSTŘEDKŮ V PROBLÉMOVÝCH OBLASTECH			
Záchrana a obnova památek po živelných katastrofách	200	0	0

Vlastní zpracování podle dat z Koncepce památkové péče v Kraji Vysočina na období

2013 – 2016

Na základě zpracované tabulky č. 10 můžeme vyhodnotit následující. Z programů určených pro podporu památek UNESCO čerpala města Žďár, Telč a Třebíč logicky 100%. Téměř polovinu z celkových prostředků získala z „Havarijního programu“ (46%), z „Programu záchrany architektonického dědictví“ 34%, z „Programu restaurování movitých kulturních památek“ 32%, z programu „Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností“ 25% a z „Programu regenerace MPR a MPZ“ 12% z celkové výše rozpočtu určeného pro Kraj Vysočina. Podíl čerpání z dalších programů nemohl být bohužel vyhodnocen, neboť k němu chyběly potřebné informace. Pokud vezmeme v úvahu velikost Kraje Vysočina, množství obcí a kulturních památek, které se v něm nacházejí, můžeme na základě informací, které byly k dispozici říci, že města Žďár, Telč a Třebíč čerpala z celkových prostředků určených pro tento kraj významnou část.

Tabulka č. 11 ukazuje, že kompletní informace týkající se čerpání finančních prostředků máme pouze z národních zdrojů. Nejvyšší částku 73 242 000,- Kč čerpala Třebíč, dále 69 542 000,- Žďár a Telč oproti dvěma předchozím městům získala „pouze“ 22 707 000,- Kč. K ucelenému pohledu na čerpání z krajských zdrojů a stejně tak ze zdrojů nadnárodních bohužel nemáme k dispozici potřebné informace, a tak nemůžeme hodnotit.

5.4 Cestovní ruch v Kraji Vysočina

Vysočina je z hlediska vymezení turistických regionů zřejmě nejvíce homogenním krajem v České republice a má dobré předpoklady a turistický potenciál pro rozvoj CR. Přes značnou vnější homogenitu je území kraje vnitřně diferencováno. Ne všechny oblasti jsou stejně atraktivní, turisticky využívané a navštěvované. Vnitřní heterogenita je patrná z rozdílné funkční a časové využitelnosti území pro CR. Poloha v centru České republiky, dobrá dopravní dostupnost regionu a především přírodní, historické a kulturní bohatství Vysočiny představují pro rozvoj CR v kraji velké možnosti. (Strategie Kraje Vysočina 2020). Z atraktivit mezinárodního významu, které se v kraji nacházejí, můžeme uvést památky zapsané na Seznamu světového dědictví UNESCO, tedy městskou památkovou rezervaci Telč, areál poutního kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďáře nad Sázavou a židovskou čtvrť a baziliku sv. Prokopa v Třebíči. Dalšími významnými turistickými atraktivitami jsou městské památkové rezervace Jihlava, Pelhřimov a rodný

dům Karla Havlíčka Borovského v Havlíčkově Borové. Na větší části Vysočiny má krajina statut chráněných území. Největší z nich jsou chráněná krajinná oblast Žďárské vrchy a chráněná krajinná oblast Železné Hory, dále devět přírodních parků a několik národních přírodních rezervací. (Profil Kraje Vysočina). Velká koncentrace památek může být jedním z impulzů růstu významu doposud ne příliš rozvinutého CR kraje. Nelze však pouze spoléhat na existenci památek samotných, i když se pyšní mezinárodním označením. Základním kamenem CR být nemohou, ale jednou z mnoha dalších zajímavostí regionu. Atraktivitu mohou zvýšit kulturní akce, například každoročně konaný Mezinárodní hudební festival Petra Dvorského nebo Mezinárodní festival dokumentárních filmů. Krajské město Jihlava též těží z osobnosti skladatele a dirigenta Gustava Mahlera a mezi nejnavštěvovanější atraktivity ve městě patří místní ZOO. Dalším řešením, jak zvýšit návštěvnost, je v současnosti velmi oblíbená zážitková turistika, která může doplnit stávající potenciál v podobě kulturně historického dědictví. Příkladem je projekt pivních stezek v Kraji Vysočina. Tuto aktivitu mohou podpořit slavnosti piva a pivní festivaly, které se na Vysočině každoročně konají. (Strategie Kraje Vysočina 2020)

Kraj Vysočina v oblasti památkového fondu využitelného pro cestovní ruch vyniká v nejvyšším počtu památek UNESCO v rámci ČR; velkým množstvím národních kulturních památek; vysokým počtem kompaktně dochovaných historických center měst; velkým množstvím židovských památek jako jsou židovská ghetta, hřbitovy a synagogy; tolerančními modlitebnami zajímavými specifickým urbanistickým umístěním ve vztahu k zástavbě obcí v regionech Nového Města na Moravě a Bystřice nad Pernštejnem; sakrálními stavbami architekta Jana Blažeje Santiniho Aichela; románskou sakrální architekturou; gotickou sakrální architekturou s výjimečně dochovanou výzdobou interiérů; lidovou roubenou architekturou v regionu Novoměstska a zděnými vesnickými stavbami na Třebíčsku. (Koncepce památkové péče v Kraji Vysočina 2013 – 2016)

Z hlediska ubytovacích kapacit měl Kraj Vysočina k 31. 12. 2012 pro turisty k dispozici 387 hromadných ubytovacích zařízení (5,1% z celé ČR), 7 221 pokojů (3,9% z celé ČR), 21 102 lůžek (4,5% z celé ČR) a 3 536 míst pro karavany a stany (7,3% z celé ČR). Těmito hodnotami získal pátou nejnižší pozici, co se týče množství hromadných ubytovacích zařízení v ČR. Je jedním z nejméně navštěvovaných regionů v ČR. V roce 2012 hromadná

ubytovací zařízení navštívilo mírně přes 370 tisíc turistů, tedy pouze 2,7 % z celkového počtu turistů ČR. Po Pardubickém a Ústeckém kraji to byl třetí nejnižší podíl z krajů ČR. V roce 2012 navštívilo hromadná ubytovací zařízení 54,6 tisíc turistů s cizí státní příslušností, což bylo pouze 0,7% z celkového počtu turistů-nerezidentů, kteří ČR navštívili. Cizinci na Vysočině v hromadných ubytovacích zařízeních tvořili pouze sedminu (14,4%) návštěvníků, což bylo výrazně méně než v celé ČR, kde byl jejich podíl zhruba poloviční. Menší podíl cizinců vykázal pouze Zlínský kraj. Průměrný počet dní strávených turisty z ČR na Vysočině byl v roce 2012 2,7 dne, cizinci zde strávili v průměru 2,6 dne. Využití lůžkové kapacity je nízké. Kapacita hromadných ubytovacích zařízení byla v roce 2012 využita jen ze 12,7%, v ČR to bylo 23,3%. Nízká návštěvnost je poměrně výrazně ovlivněna faktem, že zde nebyly vybudovány lázně, neboť pro ně neexistují vhodné přírodní podmínky. Kraj Vysočina je tak jediným krajem ČR, který nemá ani jedno lázeňské zařízení. Největší skupinu zahraničních turistů tvořili v roce 2012 hosté z Německa. Jejich průměrný počet přenocování na Vysočině byl však výrazně nižší, než je průměr ČR. Následovali hosté ze Slovenska, jejichž průměrný počet přenocování byl ve srovnání s průměrem ČR naopak vyšší. Ještě delší dobu přenocování vykázali hosté z Nizozemska a USA. Ti na Vysočinu však nemířili za účelem poznávání atraktivit kraje, ale z pracovních důvodů. Ve srovnání s celorepublikovým průměrem navštěvovali v roce 2012 Vysočinu méně často hosté z Itálie, Velké Británie, USA a Ruska. (Profil Kraje Vysočina)

6 Památky zapsané na Seznamu světového dědictví UNESCO na Vysočině a charakteristika lokalit jejich umístění

Česká republika se pyšní dvanácti nemovitými památkami zapsanými na Seznamu světového dědictví, z nichž tři se nacházejí na území Kraje Vysočina. Jako první bylo na tento Seznam zapsáno v roce 1992 historické centrum Telče. Dále následoval v roce 1994 poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďáře nad Sázavou a zatím poslední zápis v rámci celé ČR byl uskutečněn v roce 2003 v Třebíči, kdy na Seznam přibyla židovská čtvrť a bazilika sv. Prokopa. (UNESCO památky. *České dědictví UNESCO* [online]. [cit. 2014-09-14]. Dostupné z: <http://www.unesco-czech.cz/unesco-pamatky/>). Těmito třemi objekty zapsanými na Seznamu světového dědictví se budeme dále zabývat. Nejprve bude představeno město, ve kterém se objekt nachází, dále památka UNESCO a na závěr další významné památky.

6.1 Žďár nad Sázavou

Žďár nad Sázavou leží v nadmořské výšce 580 m n. m. na hranici Čech a Moravy v krajině Českomoravské vrchoviny uprostřed chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy. Rozprostírá se na území 3 706 ha a k 31. 12. 2013 zde žilo 21 822 obyvatel. Částmi města jsou Žďár nad Sázavou 1 – 7, Mělkovice, Radonín, Stržanov a Veselíčko. Do roku 2003 byl okresním městem, po reformě veřejné správy se stal obcí s rozšířenou působností. Správní území zahrnuje 48 obcí, z toho 2 města – Žďár nad Sázavou a Svatku. Počátky města sahají do období kolem roku 1100, kdy se na území dnešního Žďáru rozkládala osada u zemské obchodní stezky. Nedaleko odtud byl v roce 1252 založen cisterciácký klášter Studnice Blahoslavené Panny Marie. První písemná zmínka o městě se datuje do roku 1293, kdy bylo připojeno k rozsáhlému klášternímu panství. Na přelomu 14. a 15. století byl v klášteře založen hamr a začalo se zde rozvíjet železářství. Roku 1607 byl Žďár povýšen kardinálem Františkem z Ditrichštejna na město. Za vlády císaře Josefa II., roku 1784, byl klášter zrušen a přestavěn na zámek. Při reformě veřejné správy roku 1850 se Žďár stal sídlem okresního soudu. Na přelomu 19. a 20. století se zde začaly zakládat první větší podniky zaměřené zejména na obuvnictví, došlo k prvním zásadním změnám v městské výstavbě a napojení města na železniční trasu mezi Prahou a Brnem. I. a II. světová válka znamenala pro Žďár jak velké ztráty na lidských životech, tak poškození mnoha domů.

Roku 1949 došlo ke sloučení Města Žďár s obcí Zámek Žďár a přejmenovalo se na Žďár nad Sázavou. Stal se okresním městem a po výstavbě Žďárských strojírén a sléváren významným průmyslovým centrem. V důsledku nových pracovních míst se prudce zvýšil počet obyvatel, vznikala nová sídliště a v 70. letech bylo přestavěno takřka celé historické jádro města. (Strategický plán rozvoje města Žďár nad Sázavou)

6.1.1 Cestovní ruch

Žďár nad Sázavou a jeho okolí patří k nejdůležitějším destinacím cestovního ruchu v Kraji Vysočina. Nabízí turistům nejen památky světového významu, ale zároveň krásnou okolní přírodu v podobě chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy. Tyto výjimečné přírodní a kulturní podmínky spolu s polohou města ve středu České republiky představují dobré možnosti k rozvoji turismu. Dominantou města je poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře. Nedaleko něj leží bývalý cisterciácký klášter, který byl v 18. století za opata Václava Vejmlivy přeměněn na zámek a hospodářské středisko. Město protíná několik pěších a cyklistických tras, které umožňují turistům výlety po okolí a navštívení zajímavých historických i přírodních cílů. V zimě poskytuje kvalitní podmínky pro běžkaře i vyznavače sjezdového lyžování. Konají se zde různé sportovní, kulturní i jiné společenské akce⁷. K dispozici je široká síť sportovišť a kulturních zařízení umožňujících aktivní vyžití jak obyvatelům, tak návštěvníkům města. (Strategický plán rozvoje města Žďár nad Sázavou)

⁷ **Pašijová hra „Co se stalo s Ježíšem“** – divadelní hra o životě, smrti a vzkříšení Ježíše Krista
Otevřené zahrady – prohlídka rozkvetlých zámeckých zahrad a pestrý kulturní program
Pouť ke svátku sv. Jana Nepomuckého
Festival dechových hudeb
Festival pod Zelenou horou
Horácký džbáněk – festival folkové hudby
Dračí lodě – závody dračích lodí na Velkém Dárku
Slavnosti jeřabin – festival hudební, výtvarné a dramatické tvorby
Živý betlém

6.1.2 Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře a další památky

Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře

Roku 1251 přišla na území dnešního Žďáru nad Sázavou skupina nepomuckých mnichů a založila zde klášter, který se brzy stal rozhodující hospodářskou a mocenskou silou v širokém okolí. Roku 1689 vstoupil do cisterciáckého řádu ve Žďáře Václav Vejmluva, který přivedl klášter k nevídanému rozkvětu a stal se nejdůležitější osobností klášterních dějin. V roce 1705 byl zvolen žďárským opatem a začal uskutečňovat plány, které za roky strávené v klášteře vytvořil. Povolal do Žďáru pražského architekta Jana Blažeje Santiniho. Důvod, proč se opat rozhodl postavit kostel zasvěcený sv. Janu Nepomuckému, byl zřejmě ten, že klášter založili mniši ze světcova rodiště. Místo nechal odlesnit a přejmenovat na Zelenou horu, aby připomínku Nepomuku ještě více zvýraznil. Základní kámen byl položen roku 1719 a 27. září 1722 byl kostel dokončen a vysvěcen. Celkové uspořádání objektu i jednotlivé prvky jsou nositeli symboliky spojitosti země s nebesy. Po vstoupení na nádvoří je návštěvník zcela obklopen fantasticky tvarovanou architekturou. Při obcházení nádvoří vidí kostel a vnitřní stranu ambitu s kaplemi v prakticky neustále stejné podobě, což má umocňovat dojem nekonečna. Uvnitř chrámu může obdivovat sochu sv. Jana Nepomuckého, a když zakloní hlavu, v samém středu vysoké klenby spatří štukátérsky ztvárněný jazyk Jana Nepomuckého, symbolizující jeho mlčenlivost. V celém objektu se stále opakuje číslice pět nebo její dvojnásobek. Pět oltářních výklenků, pět bran, pět pětibokých kaplí začleněných do ambitu s deseti nárožními, dvě pětice kaplí, to vše mělo připomenout sv. Jana a pět hvězd v jeho svatozáří. Krom toho číslo pět symbolizuje i počet ran ukřižovaného Krista a desítka je symbolem božské vlády a upomíná na desatero božích přikázání. Symbolické jsou také gotické tvary, které barokní architekt Santini použil proto, aby se nezapomnělo na odkaz nepomuckých cisterciáků, jejichž klášter vznikl v období gotiky. Rozkódování jednotlivých symbolů neměli umělci, kteří je zkoumali, vůbec jednoduché. Snadná nebyla ani práce památkářů, kteří začali s opravami poté, co byl v prosinci roku 1994 zařazen na Seznam světového dědictví UNESCO. (Blažková, 2004)

Obrázek č. 4 a 5 - Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře

Zdroj: České dědictví UNESCO

Tabulka č. 12 – Návštěvnost kostela sv. Jana Nepomuckého

Návštěvnost v letech 2002 – 2007					
2002	2003	2004	2005	2006	2007
29 986	24 209	23 643	18 643	17 301	24 645
Návštěvnost v letech 2008 – 2013					
2008	2009	2010	2011	2012	2013
22 465	22 989	23 236	23 646	26 970	23 042

Zdroj: Výroční zprávy Národního památkového ústavu

Zámek byl původně cisterciáckým klášterem založeným roku 1252 skupinou mnichů z Nepomuku. Za působení již zmiňovaného opata Vejmluvy klášter dosáhl velkého věhlasu a kulturního rozvoje. V této době došlo k rozsáhlé barokní přestavbě, jejímž architektem byl J. B. Santini. Po uzavření kláštera byl roku 1784 přestavěn na zámek a hospodářské středisko. V současnosti je ve vlastnictví rodu Kinských a sídlí zde Správa hospodářství Dr. Kinského a Správa farnosti. Turisté zde mohou navštívit několik zajímavých výstav a expozic. Například Muzeum knihy, největší svého druhu v Evropě, muzeum místního hasičského sboru, expozici ze života architekta J. B. Santiniho, stálou výstavu „300 let klavíru“, galerii Kinských a další příležitostné výstavy. V areálu zámku se nachází několik zajímavých objektů. **Konventní kostel Nanebevzetí P. Marie** pochází z konce 13. století. Přestavěn byl ve slohu barokní gotiky podle návrhů architekta J. B. Santiniho. V **klášterní prelatuře** se nyní nachází expozice Muzea knihy. Původně to bylo sídlo představeného preláta postavené opět podle projektu J. B. Santiniho, stejně jako **jízdárna a konírna šlechtické akademie**, která sloužila jako akademie věd a jezdeckého umění pro mladou šlechtu. Dnes jsou tyto prostory využívány jako obřadní síň. **Studniční kapele** se nachází

v bývalé rajské zahradě kláštera a byla jeho symbolem již v roce 1260. Tvoří ji desetistěnná budova, ve které je studna krytá kovanou konstrukcí se sochou Studniční Panny Marie. Dalším zajímavým objektem v areálu zámku je renesanční **zvonice** s barokní úpravou. **Kašnu Panny Marie s Ježíškem** nacházející se na prvním nádvoří areálu zámku zdobí socha Panny Marie s Ježíškem od pražského sochaře M. V. Jackla. **Dolní (morový) hřbitov** ve tvaru lebky se třemi, později čtyřmi kaplemi a sochou Anděla Posledního soudu umístěnou v jeho středu od sochaře Řehoře Thényho z roku 1709 je považována za první spolupráci Santiniho s opatem Vejmluvou. **Bývalá kaple sv. Markéty** pocházející ze 14. století byla po požáru kláštera v roce 1802 odsvěcena a přestavěna na hospodářské obydlí. V devadesátých letech 20. století byla zrekonstruována a byl zde zřízen penzion. **Barokní most** se třemi oblouky z druhé poloviny 18. století se sochami osmi světců se nachází nedaleko areálu zámku. **Galerie Kinských** je součástí areálu od roku 2003 a je umístěna v bývalých stájích.

Ve Žďáře nad Sázavou jsou i další významné objekty. **Farní kostel sv. Prokopa** pochází ze 14. století, ale později byl přestavěn v pozdně gotickém slohu. Nachází se zde zachovalá pozdně gotická plastika Madony s dítětem z druhé poloviny 15. století a barokní obraz sv. Prokopa. Hlavní oltář pochází z pražského prokopského kostela. Při rekonstrukci v 70. letech 20. století byla do kostela umístěna nová křížová cesta. **Kaple sv. Barbory** je jednoduchá barokní kaple nacházející se jen pár metrů od farního kostela. Byla postavena roku 1729 zásluhou žďárského faráře, cisterciáka Ferdinanda Kristla. Dvě barokní sochy biskupů v kapli jsou připisovány klášterní sochařské dílně, kterou v té době vedl Řehoř They. **Tvrz (čp. 276)** byla postavena kolem roku 1300 a jedná se o jednu z nejstarších budov ve městě. Původně byla součástí opevnění města a sídlem rychtářů. Za 2. světové války po náletu vyhořela. V současnosti slouží jako sídlo regionálního muzea. **Stará radnice (čp. 294)** byla postavena zřejmě na přelomu 16. a 17. století v renesančním slohu. Nyní se využívá k reprezentačním účelům jako výstavní a obřadní síň. První zmínka o hřbitovním **Kostelu Nejsvětější Trojice** pochází z roku 1672. V období baroka prošel úpravou, která je připisována J. B. Santinimu. Do roku 1910 se v jeho okolí pohřbívalo a poté zde vznikl urnový háj. Nejvýraznější **plastikou** ve městě je barokní morový sloup od Jakuba Steinhubla na náměstí Republiky z roku 1706. Z jeho dílny pochází i sloup se sochou sv. Jana Nepomuckého z počátku 18. století nacházející se v blízkosti barokního

mostu. Dalšími, již novodobými plastikami, jsou práce žďárského rodáka, sochaře Jana Růžičky a Julia Pelikána. V poslední době byla ve městě umisťována díla vytvořená na pravidelném mezinárodním sochařském sympóziu Dřevěná plastika. (Strategický plán rozvoje města Žďár nad Sázavou)

6.2 Telč

Město Telč leží v nadmořské výšce od 490 do 574 m n. m. v jihozápadní části Kraje Vysočina, na jihozápadní Moravě, asi 30 km jižním směrem od krajského města Jihlavy. Rozprostírá se na území 2 485 ha a k 31. 12. 2013 zde žilo 5 493 obyvatel. Částmi města jsou Studnice, Vnitřní Město, Podolí, Štěpnice a Staré Město. Podle pověsti byla Telč založena v roce 1099, avšak prvním spolehlivým letopočtem v historii města jsou léta 1333 – 1335, kdy ji navštívil Karel IV. Město bylo postaveno na vyvýšenině obklopené rybníky spojující Telčský potok a umělý příkop a chránily jej hradební zdi se střílnami a ochozem. Díky těsnému sousedství s rybníky se mohla Telč lehce změnit v nedobytnou vodní pevnost. Roku 1339 předal město tehdejší majitel Jan Lucemburský do rukou Oldřicha z Hradce. Oldřich za něj musel zaplatit pohraničními územími na moravskoslezské hranici. V 50. letech 14. století byla založena Nová Telč. Statut města získala v roce 1366. Oldřich pocházel z rodu Vítkovců, svého času druhého nejbohatšího rodu v zemi. Požár z roku 1530 zničil mnoho domů na náměstí, ty byly opraveny jen provizorně. V polovině 16. století se majitelem města stal Zachariáš z Hradce, vzdělaný humanista okouzlený italskou renesancí. Nechal na náměstí postavit krásné domy, gotickou pevnost přebudoval na renesanční zámek, vybudoval městský vodovod a nový špitál. Telč byla v rukou pánů z Hradce do roku 1604, kdy rod vymřel po meči. Poté se vlastníkem města stal Vilém Slavata z Chlumu u Košumberka. Rod Slavatů měl Telč v držení tři generace a založil zde jezuitský řád. Po Slavatech zde vládl rod Lichtenštejnů – Kastelkornů a od konce 18. století do roku 1945 rod Lichtenštejnů – Podstatných, kdy byli poslední členové rodu vysídleni do Rakouska. Ani jeden z těchto rodů do podoby města ani zámku významně nezasáhl. V 18. století nastalo období vzestupu měšťanů, kdy majetnější z nich začali krášlit město kašnami, sochami, kaplemi a mariánským sloupem. Jeho druhá polovina sebou přinesla josefínské změny a germanizační období. Počátek 19. století se nesl ve znamení industrializace. Jeho druhá polovina byla obdobím národního uvědomění, důležitou roli hrály školy a spolky. Postavením železnice z Kostelce do Telče

v roce 1898 a jejím propojením přes Slavonice do rakouské Švarcenavy skončila komunikační izolace města. Telč začala růst a rozproudil se kulturní i hospodářský život. (Strategický plán rozvoje města Telče); (Historie. *Město Telč*. [online]. [cit. 2014-10-14]. Dostupné z: <http://mesto-telc.cz/historie.php>)

6.2.1 Cestovní ruch

Telč má výjimečný přírodní a kulturní potenciál pro rozvoj CR. Dominantou je historické centrum města zapsané na Seznamu světového dědictví UNESCO. Cestovní ruch umocňují významné kulturní akce, návštěvníci mohou navštívit řadu expozic, galerií a muzeí. Telč je rovněž spjata s životem významných osobností, nejznámější z nich je Otokar Březina. Zhruba 12 km od města se nachází nejvyšší vrch Českomoravské vrchoviny, Javořice. Telčí prochází řada pěších a cyklistických tras. Také se těší trvalému zájmu tvůrců filmových děl o historické exteriéry města. Mezi nejznámější pohádky, které se zde točily, patří *Pyšná princezna*, *Z pekla štěstí* a *Jak se budí princezny*. Konají se zde pravidelné kulturní a společenské akce.⁸ (Strategický plán rozvoje města Telče)

6.2.2 Historické centrum města, zámek a další památky

Historické centrum města je městskou památkovou rezervací a zároveň památkou UNESCO. Část městské čtvrti Staré Město je městskou památkovou zónou. V následujícím textu jsou uvedeny nejvýznamnější památky Telče.

Zámek Telč

Na místě dnešního zámku, v jeho východní části, stával kdysi pozdně gotický hrad. Původní hrad byl postaven ve tvaru L a plnil především obrannou funkci. Majitelé v něm až na malé výjimky nežili, pobývali spíše ve svém rodovém sídle v Jindřichově Hradci.

⁸ **Arts&film** – mezinárodní festival filmů a umění

Francouzsko-česká hudební akademie – mistrovské kurzy vážné hudby pro studenty hudebních škol z celé Evropy

Jarmark – tradiční horácký jarmark a doprovodný kulturní program

Balóny nad Telčí

Vícežánrový festival

Prázdniny v Telči

Historické slavnosti Zachariáše z Hradce a Kateřiny z Valdštejna – tradiční kulturně společenská akce města s lidově historickou tematikou

Hasičský den – republiková soutěž dobrovolných hasičů v požárním útoku a soutěž mladých hasičů

Tradiční výlov Štěpnického rybníka

Nejprve jej upravili na vodní hrad, ve kterém k vlastní obytné části náležel pouze stísněný prostor nádvoří. Během 15. a 16. století úpravy pokračovaly kolem budov tzv. Malého dvorku. K největší změně došlo za vlády Zachariáše z Hradce. Ten nechal v letech 1546 – 1580 hrad zásadně přestavět a stal se z něj luxusní renesanční zámek. Zpočátku přestavba probíhala pod dohledem stavitele Leopolda Estreichera, později začali práce provádět v renesančním duchu italští umělci, které do Telče pozval Zachariáš. Celková podoba zámku se připisuje Baldassaremu Maggimu. Zachariáš chtěl z Telče vybudovat druhý Janov, „zlaté město Moravy“. Severně od Malého dvorku byla zahájena výstavba nové palácové budovy s velkým množstvím reprezentačních sálů, které byly vybaveny dřevěnými kazetovými stropy a dalším cenným interiérem. V této části zámku se nachází Zlatý sál, největší společenský prostor, který je dodnes zachovalý a představuje ojedinělou ukázkou obdobných zlatých sálů ve střední Evropě. Zlatý sál ukončil roku 1561 budování severního paláce a kaple Všech svatých. Další větší úpravou byla rekonstrukce rodinné hrobky s bohatou a vzácnou štukovou výzdobou. Renesanční přestavba byla ukončena roku 1580. Téměř během třiceti let se Zámek Telč proměnil z prostého středověkého hradu na nádherné renesanční sídlo. Zachoval se beze změn, a tak v současnosti podává přesné svědectví o své době. (Strategický plán rozvoje města Telče)

Obrázek č. 6 a 7 – Zámek a zahrady v Telči

Zdroj: České dědictví UNESCO

Tabulka č. 13 – Návštěvnost Státního zámku Telč

Návštěvnost v letech 2002 - 2007					
2002	2003	2004	2005	2006	2007
96 183	72 299	72 377	87 887	90 221	94 520
Návštěvnost v letech 2008 - 2013					
2008	2009	2010	2011	2012	2013
43 956	62 212	87 183	65 391	68 351	87 847

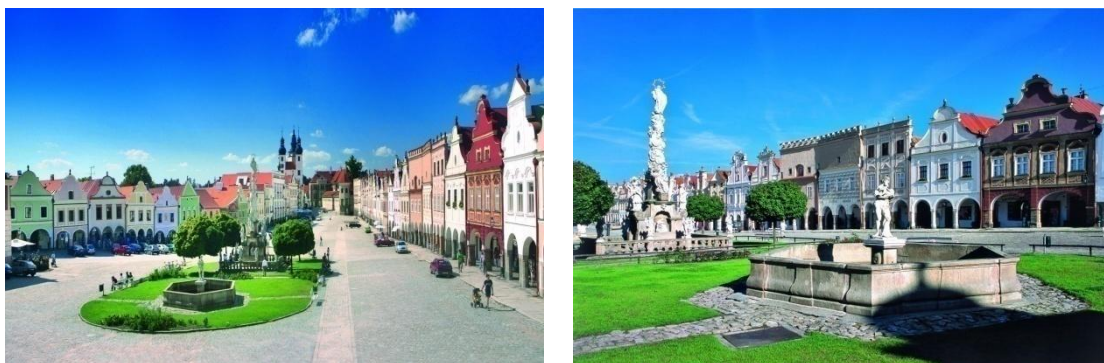
Zdroj: Výroční zprávy Národního památkového ústavu

Historické centrum

Zároveň s hradem se rozvíjelo i město. Rozvoj historického jádra začal za vlády Menharta v letech 1348 – 1366. Domy na náměstí měly hloubkový půdorys a zprvu jim chyběla podloubí. Důvodem k přestavbě se stal požár v roce 1530, kdy shořela jihozápadní část náměstí včetně kostela sv. Jakuba. Po roce 1550 začala kompletní rekonstrukce a původní dřevěné gotické domy byly na základě návrhů italských stavitelů a řemeslníků přestavěny na domy se štíty s podloubími v renesančním stylu. Jednotícím faktorem náměstí a základním rysem přestavby byly arkády. Byl vybudován městský vodovod, nový špitál U matky boží, další jarmark, nové rybníky a cechovní domy. Nejzajímavějšími památkami na náměstí jsou následující objekty. **Měšťanský dům č. p. 61** koupil v roce 1532 pekař Michal, který díky sňatku své dcery získal ve městě dobré postavení a stal se konšelem a na čas i purkrabím. Průčelí domu zdobí sgrafita zobrazující starozákonní vojevůdce. Profesi majitele dokládá dnes již téměř nerozeznatelný preclík na sloupu. **Měšťanský dům č. p. 15** s válcovým nárožním arkýřem má fasádu zdobenou sgrafitem z 16. století s biblickými motivy - pašijovým cyklem a starozákonními scénami. Malby byly objeveny až v roce 1952 při rekonstrukci domu. První zmínka o **radnici** údajně pochází již z roku 1443, ovšem o několik málo desetiletí později byla zničena velkým požárem. Přestavba započala roku 1574 na místě dvou gotických domů. Autorem byl pravděpodobně Baldassar Maggi. Nynější budova patří mezi nejhezčí na celém náměstí a její podoba je ojedinělá v celé střední Evropě. Radnice je dnes upravena pro potřeby městského úřadu a sídlí zde informační centrum. (Blažková, 2004). **Mariánský (morový) sloup** leží ve středu hlavního telčského náměstí a byl postaven v letech 1716 – 1720 na památku obětem poslední morové epidemie v českých zemích. Kromě titulní plastiky na vrcholu sloupu se na podstavci nachází sochy svatých, Jana Nepomuckého, Jakuba, Františka Xaverského, Rocha, Šebestiána, Rosalie a Marie Magdaleny a anděla strážného. **Dolní kašna**, na které

je umístěna socha sv. Markéty, patronky města, zdobí náměstí v jeho východní polovině. Kamenná podoba sochy pochází z druhé poloviny 17. století. **Horní kašna** se sochou Sileny s malým Dionýsem v náručí byla vytvořena později a do dnešní podoby byla upravena roku 1827. **Kostel Jména Ježíš** byl postaven v letech 1663 - 1667 v sousedství jezuitské koleje. Jde o barokní stavbu s prostornou klenutou lodí a emporami po stranách. **Jezuitská kolej** je mohutný barokní areál postavený u kostela sv. Jakuba roku 1655 na místě bývalého hřbitova. Po zrušení jezuitského řádu fungovala jako kasárna a od roku 1883 slouží školským účelům. **Kostel sv. Ducha** je jednou z nejstarších zachovalých památek s pozdně románskou hranolovitou věží, která je 49 metrů vysoká a nabízí turistům pěkný výhled na město. V přízemí je umístěna archeologická expozice nálezů objevených při její rekonstrukci. **Farní kostel sv. Jakuba** pochází z období gotiky z 2. poloviny 14. století a dominuje mu mohutná, 60 metrů vysoká věž. Do dnešní podoby byl přestavěn po požáru v polovině 15. století. Ambit s obrazy křížové cesty byl doplněn po roce 1737. Koncem 19. století byl kostel regotizován. **Konvikt sv. Andělů** byl původně sladovnou a po příchodu jezuitů sídlem konviktu sv. Andělů - školy chrámové hudby. Po zrušení řádu se konvikt stal obytným domem panských úředníků. (Strategický plán rozvoje města Telče)

Obrázek č. 8 a 9 – Historické centrum Telče

Zdroj: České dědictví UNESCO

6.3 Třebíč

Město Třebíč leží v nadmořské výšce 405 m n. m. na řece Jihlavě. Rozprostírá se na území 5 760 ha a k 1. 1. 2013 zde žilo 37 324 obyvatel. Dělí se na 17 částí města - Borovina, Horka-Domky, Jejkov, Nové Dvory, Nové Město, Podklášteří, Stařečka, Týn, Vnitřní Město, Záměstí, Budíkovice, Pocoucov, Ptáčov, Račerovice, Řípov, Slavice a Sokolí.

Počátky města sahají do roku 1101, kdy zde moravští Přemyslovci Oldřich Brněnský a Litold Znojemský založili benediktinský klášter. Působil jako významné středisko náboženského života, vzdělanosti a kolonizační činnosti. Mezi lety 1240 – 1260 začal benediktinský konvent se stavbou románsko-gotické baziliky, jejíž dnešní název je bazilika sv. Prokopa. Přečkala zánik kláštera a v současnosti je považována za jednu z nejcennějších staveb tohoto typu. Brzy po založení byla Třebíč označována za město, jak to dokládá text nejstarší listiny z roku 1277. Rok 1468 je tragickým mezníkem v dějinách města, kdy bylo dobyto a vypáleno uherským vojskem Matyáše Korvína, který posléze obsadil i klášter. Roku 1490 zastavil český král Vladislav Jagellonský značně zadlužený majetek třebíčského kláštera jednomu z nejmocnějších a nejbohatších šlechticů v zemi, Vilému z Pernštejna. V letech 1556 až 1557 zakoupil klášter s městem Burian Osovský z Doubravice, který položil základy třebíčského panství a Třebíč se stala centrem patrimoniální správy a rezidenčním městem nové vrchnosti. V období třicetileté války 1618 – 1648 byla Třebíč ve srovnání s jinými městy poničena jen málo. V roce 1822 vypukl požár, který postihl nejen vnitřní město, ale i předměstí. Shořelo 290 domů, radnice, obě fary i školy. Revoluční rok 1848 v Třebíči neprobíhal nijak dramaticky. Řada významných změn přišla v 19. století. Převaha textilních řemesel na ekonomice města byla vystřídána výrobou obuvi a zpracováním kůže. V polovině 19. století se Třebíč stala sídlem státní správy – okresního hejtmanství, berního úřadu, okresního soudu a četnické stanice. Ve druhé polovině 19. století české měšťanstvo vyhrálo boj nad zámožnější a vlivnější německou menšinou a získalo vládu nad městem. Roku 1871 bylo založeno nižší slovanské gymnázium v Třebíči, první česká střední škola na západní Moravě a byl otevřen Národní dům, organizační centrum kulturního života ve městě. Ve dvacátých a třicátých letech 20. století, kdy byl starostou významný vlastenec Josef Vaněk, zažila Třebíč velký rozmach. Druhá světová válka vývoj zpomalila. Období nacistické okupace 1939 – 1945 se stalo osudným třebíčským židům, kteří byli takřka všichni vyvražděni v koncentračních táborech. Po únoru 1948 byly velké třebíčské společnosti zestátněny. Po sametové revoluci nastal v Třebíči rozvoj, přičemž jedním z důvodů bylo prohlášení baziliky sv. Prokopa památkou UNESCO, což zvýšilo návštěvnost města. (Strategický plán rozvoje města Třebíče pro období 2012 – 2015); (Historie města. *Třebíč*. [online]. [cit. 2014-10-16]. Dostupné z: <http://www.trebic.cz/historie-mesta/ms-8957/p1=8957>).

6.3.1 Cestovní ruch

Třebíč a okolí patří k významným destinacím cestovního ruchu v Kraji Vysočina, předpoklady pro jeho rozvoj jsou velké. Město má ideální podmínky pro městskou turistiku, nachází se v něm množství jedinečných kulturněhistorických památek, široká škála sportovně-rekreačních, kulturních, společenských a zábavních zařízení a služeb. Zároveň jej obklopuje přírodní park Třebíčsko a nachází se zde několik pěších a cyklistických stezek umožňujících výlety do okolí. Třebíčská židovská čtvrť a židovský hřbitov spolu s románsko-gotickou bazilikou sv. Prokopa byly zapsány na Seznam světového dědictví jako unikátní příklad blízkého soužití křesťanské a židovské kultury od středověku do 20. století. Konají se zde pravidelné kulturní a společenské akce.⁹ (Strategický plán rozvoje města Třebíče pro období 2012 – 2015)

6.3.2 Bazilika sv. Prokopa, židovská čtvrť, židovský hřbitov a další památky

Bazilika sv. Prokopa

Benediktinský klášter byl založen na počátku 12. století moravskými knížaty Oldřichem a Litoltem. Bazilika sv. Prokopa byla postavena o více než sto let později a je typickým příkladem mísení prvků románského a gotického slohu, domácí a porýnské stavební tradice. Klášter byl roku 1490 zrušen a přestavěn na zámek. Valdštejnové zahájili v roce 1725 rekonstrukci zpustlé baziliky, která se tehdy využívala jako sýpka. Autorem projektu byl František Maxmilián Kaňka, který je po J. B. Santinim považován za druhého nejlepšího tvůrce české barokní gotiky. Konečná obnova do dnešní podoby byla uskutečněna v letech 1924 – 1935 pod vedením Kamila Hilberta. V současnosti zde sídlí Muzeum Vysočiny. (Dvořáček, 2008), (Blažková, 2004)

⁹ **Třebíčské loutkářské jaro** – přehlídka loutkářských souborů
Festival Divadla 2-3-4 herců – divadelní festival malých souborů
Veletrh muzeí ČR
Zámostí – multikulturní festival
Šamajim – festival židovské kultury
Středověké slavnosti
Bramborobraní – folklórní festival
Horácká rallye

Obrázek č. 10 a 11 – Bazilika sv. Prokopa v Třebíči

Zdroj: České dědictví UNESCO

Židovská čtvrť

Židovské ghetto zvané též Záměstí vzniklo koncem 12. století a je jedinou židovskou památkou mimo území Izraele, která je zapsaná na Seznamu světového dědictví UNESCO. Roku 1723 došlo ke kompletnímu oddělení židů od křesťanů a k vytvoření skutečného ghetta. Tyto dvě různé náboženské komunity vedle sebe žily v míru. Nacházela se zde téměř stovka domů, Přední a Zadní synagoga, rabínův dům, radnice, špitál a rituální porážka. V roce 1799 zde žilo 1770 obyvatel židovského vyznání, což toto ghetto zařazovalo mezi jedno z nejpočetnějších židovských obcí na Moravě. Později začali židé odcházet za lepšími podmínkami do větších měst či do ciziny. V roce 1930 klesl počet obyvatel na 300. Ze všech židů, které Němci odvěkli do koncentračních táborů, se zachránilo pouze deset. Nikdo z nich se do Třebíče nevrátil. Mezi významné památky ghetta patří **renesanční dům s podloubím**, který se nachází u vstupu do židovské čtvrti. Nedaleko stojí barokní budova bývalé židovské **radnice** pocházející ze 17. století. **Přední synagoga**, neboli „Stará škola“, byla postavena na místě tehdejší dřevěné svatyně v letech 1639 – 1642. **Zadní synagoga** pochází z roku 1669. Na jejích stěnách se nachází malby s biblickými verši v hebrejštině a citáty z Talmudu dochované z let 1706 – 1707. Svatostánek aron ha-kodeš, zakrytý zdobeným ornamentálním závěsem parochetem, v sobě ukrývá posvátné svitky tóry. Velmi zchátralá synagoga byla původně určena k demolici, ale nakonec došlo v letech 1989 – 1997 k její kompletní obnově. Od té doby slouží jako koncertní a výstavní sál a je zde umístěna stálá expozice o dějinách třebíčské židovské čtvrti. Na jejím východním konci byla vybudována továrna na zpracování kůží a koželužské dílny, které založila rodina Subaků. V roce 1878 měla 400 až 600

zaměstnanců. Na barokní budově **chudobince** je patrné, že dům vlastnilo víc spoluvlastníků, neboť má několik vstupů v různých výškových úrovních. (Dvořáček, 2008), (Blažková, 2004)

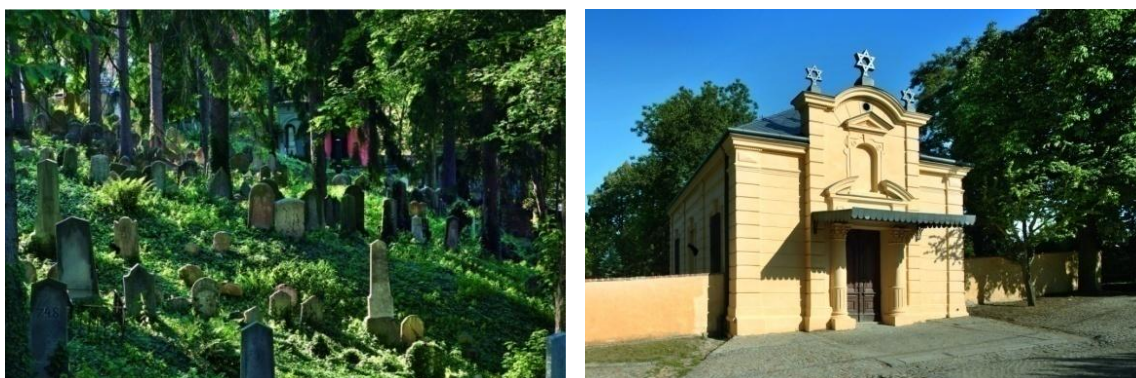
Obrázek č. 12 a 13 – Židovská čtvrť v Třebíči

Zdroj: České dědictví UNESCO

Židovský hřbitov založený na počátku 17. století patří k nejlépe dochovaným a s rozlohou 11 772 m² k největším židovským hřbitovům u nás. Je zde asi 11 000 hrobů a přes 3000 náhrobků, z nichž nejstarší pochází z roku 1625. U hřbitova se nachází obřadní síň z roku 1903, ve které probíhaly tradiční obřady ve stejném duchu jako po celá staletí. (Dvořáček, 2008), (Blažková, 2004)

Obrázek č. 14 a 15 – Židovský hřbitov a obřadní síň

Zdroj: České dědictví UNESCO

Tabulka č. 14 – Návštěvnost památek UNESCO v Třebíči

Památky UNESCO v Třebíči ¹⁰	Návštěvnost v letech 2002 - 2007					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Bazilika sv. Prokopa **	*	*	10 605	20 359	18 783	18 128
Zadní synagoga ***	7 755	12 148	15 911	16 058	22 476	16 054
Okruh I.****	*	*	*	*	*	*
Okruh II.*****	*	*	*	*	*	*
Památky UNESCO v Třebíči	Návštěvnost v letech 2008 - 2013					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Bazilika sv. Prokopa **	15 145	1 715	12 208	1 621	22 999	33 488
Zadní synagoga***	15 302	20 022	18 479	27 578	33 203	36 144
Okruh I.****	886	1 799	1 954	1 452	1 168	2 101
Okruh II.*****	266	398	251	329	634	717

Zdroj: Materiály Turistického informačního centra v Třebíči

V Třebíči se nachází několik dalších zajímavých památek. **Městská věž** vznikla kolem roku 1335 u kostela sv. Martina, původně jako součást městského opevňovacího systému. Uherská vojska krále Matyáše Korvína v roce 1468 zničila velkou část města, včetně horní části věže. Věž původně stála odděleně od kostela sv. Martina, k jejich spojení došlo v roce 1716 při rozsáhlé stavební úpravě Svatomartinského chrámu. Na místě bývalé bratrské školy a sboru byl v roce 1693 postaven **chrám Proměnění páně**, který je součástí bývalého kapucínského kláštera. Jeho věž byla postavena dodatečně v roce 1884. V letech 1919 – 1922 byla postavena **továrna Tusculum**, která je architektonickým skvostem. Jejím architektem je Josef Gočár a postavena je v rondokubistickém stylu. **Černý dům** se nachází na Karlově náměstí a je zdoben sgrafitem představujícím lidské ctnosti (Víru, Lásku, Naději, Spravedlnost, Rozum a Slávu). Dále jsou zde vyobrazeny lovecké výjevy a římsí císaři Vespasián a Titus. Sgrafita dům zdobila pouze do poloviny 19. století, poté byla zabitena. V roce 1927 byla omítka zrestaurována a sgrafita uvedena do původního stavu. **Malovaný dům** je další budovou na Karlově náměstí. Renesanční dům s arkýřem

¹⁰ * Údaje nejsou k dispozici.

** Údaje ze roku 2012 představují součet turistů, kteří navštívili jak Turistické informační centrum Bazilika, tak baziliku sv. Prokopa samotnou. Od roku 2012 se návštěvnost těchto objektů začala oddělovat (Bazilika: 2012 - 15 366 turistů, 2013 - 17 861 turistů).

*** Návštěvnost Zadní synagogy zahrnuje osoby, které navštívily Zadní synagogu, okruh 1 a 2.

**** Okruh I. zahrnuje návštěvu Zadní synagogy, Dům Sellingmana Bauera a procházku po židovské čtvrti.

***** Okruh II. zahrnuje návštěvu Zadní synagogy, Dům Sellingmana Bauera, židovského hřbitova a procházku po židovské čtvrti.

a bohatou výzdobou sgrafitem je v současné době sídlem informačního centra. **Karlovo náměstí** patří se svou rozlohou 22.000 m² k největším u nás. Původně bylo velkým tržištěm lemovaným domy s historickými fasádami. Uprostřed stojí **sousoší věrozvěstů sv. Cyrila a Metoděje**. **Pravoslavný kostel** pocházející z roku 1940 je zasvěcen sv. Václavu a Ludmile. Autorem ikon, maleb na stěnách a ikonostasu je kněz, projektant a malíř V. Kolomacký. Báh kostela je pokryta listy z pravého zlata. Stavba napodobuje staré byzantsko-slovanské církevní stavby. **Třebíčský zámek** vznikl z původního benediktinského kláštera a rozkládá se nad řekou Jihlavou v těsné blízkosti baziliky sv. Prokopa a je sídlem Muzea Vysočiny. (Strategický plán rozvoje města Třebíče pro období 2012 – 2015).

7 Empirické šetření ve Žďáře nad Sázavou, Telči a Třebíči a posouzení vlivu památek zapsaných na Seznamu světového dědictví UNESCO na jejich rozvoj

Záměrem poslední kapitoly je zhodnotit, jaký vliv mají památky UNESCO v Kraji Vysočina na cestovní ruch a následný rozvoj ve městech Žďár nad Sázavou, Telč a Třebíč. Proto jsem zvolila primární výzkum prostřednictvím rozhovorů s pracovníky odboru rozvoje a územního plánování Městského úřadu ve Žďáře nad Sázavou, v Telči a Třebíči a s pracovníci Národního památkového ústavu – územního odborného pracoviště v Telči. Cílem rozhovorů je zjistit, jak tito odborníci hodnotí současný stav kulturního dědictví a význam památek UNESCO v jejich městě. Následně jsou vypracovány SWOT analýzy pro města Žďár nad Sázavou, Telč a Třebíč, které vycházejí z nashromážděných informací prostřednictvím studia dokumentů, rozhovorů s odborníky, a také z vlastních zkušeností a znalostí. Na základě těchto analýz jsou navržena doporučení, která by mohla vést ke zvýšení návštěvnosti v již zmíněných městech.

7.1 Rozhovory s odborníky týkající se vlivu památek UNESCO na cestovní ruch a následný rozvoj v jejich městě

Rozhovory, které jsem provedla, byly v polostandardizované podobě, protože typ tohoto rozhovoru je charakteristický předem připraveným průběhem a pořadím otázek. Záměrem interview bylo zjistit odpovědi na konkrétní otázky, které byly pokládány v přesném pořadí proto, že na sebe navazovaly. Rozhovory probíhaly formou otevřených otázek, které respondentům nenabízí žádnou variantu odpovědí, ale dávají mu svobodu projevit názor, což bylo pro vyhodnocení mé práce velmi důležité. Záznamový arch s uvedením všech otázek je vložen na konec práce jako příloha č. 1. Rozhovory probíhaly v každém městě na odboru rozvoje a územního plánování se zaměstnancem specializujícím se na finanční problematiku (získávání prostředků z grantových a dotačních titulů na krajské, národní úrovni a z fondů EU), kterému byly pokládány otázky 4 a 5 a se zaměstnancem specializujícím se na ochranu památek a památkovou péči, který zodpovídal otázky 2, 3, 7 a 8. Oba současně odpovídali na otázky 1 a 6, na nichž se ve všech městech shodli. Ve Žďáře nad Sázavou byl uskutečněn ještě jeden rozhovor s kastelánkou kostela sv. Jana

Nepomuckého, která zodpověděla navíc doplněnou otázku 9. Poté byly všechny tyto rozhovory předloženy pracovníci Národního památkového ústavu – územního odborného pracoviště v Telči, která se zabývá referátem památek UNESCO ve Žďáře, Telči a Třebíči. Ta s tvrzeními souhlasila a popřípadě doplňovala odpovědi ostatních respondentů. Jedna osoba požadovala rozhovor po telefonu, dvě e-mailem a pět osob upřednostnilo osobní setkání. Některé rozhovory pro mě byly velice přínosné a zaznamenala jsem si během nich mnoho dalších důležitých informací. Dotazovaní byli z velké většiny příjemní a těšil je můj zájem o památky UNESCO na Vysočině. Ale ne ve všech případech převažoval kladný přístup.

7.1.1 Rozhovory ve Žďáře nad Sázavou (výsledky)

1. Jaké výhody a nevýhody přináší vašemu městu to, že se v něm nachází památka UNESCO?

Zápis kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře mezi památky UNESCO znamenal pro Žďár obrovský úspěch. Bohužel se ve městě kromě kostela a zámku nenachází mnoho památek, a tak má Zelená hora z hlediska cestovního ruchu zásadní význam. Z vyšší návštěvnosti těží zejména místní poskytovatelé ubytovacích a stravovacích zařízení, majitelé obchodů atd. Nevýhody to neznamena žádné, možná pouze horší průjezdnost městem při konání větších akcí.

2. V čem spatřujete příležitost pro další rozvoj v oblasti kulturní turistiky města? Má vaše město vypracován nějaký plán, čeho by chtělo do budoucna dosáhnout?

Velkou naději vkládají do interpretačního centra v Zámku Kinských, které bude otevřeno příští rok. Centrum bude zahrnovat expozici historie cisterciácké a barokní kultury a zároveň se bude zaměřovat na podporu rozvoje živého umění a turismu. Vznikne nová odpočinková zóna, terasa s bufetem pod hrází rybníka s výhledem na Zelenou horu a nová cesta k ní. Budou vybudovány nové pěší přístupové cesty a rozšířeno parkoviště. Zámek bude hostit místní i zahraniční umělce, nabídne jim prostory pro tvůrčí rozvoj a jejich veřejné prezentace. Zároveň zlepší volnočasové zázemí pro obyvatele Žďáru i turisty. Projekty, kterých by chtěli do budoucna dosáhnout, jsou obsaženy ve „Strategickém plánu

rozvoje města Žďár nad Sázavou“, který se člení na několik částí, avšak aktivity do budoucna řeší zejména „Akční plán města“.

3. Existuje nějaká hrozba, která by mohla v budoucnosti negativně ovlivnit významnou pozici kulturní turistiky ve městě?

Hrozbou pro rozvoj kulturní turistiky ve Žďáře jsou dvě špatně fungující turistická informační centra. Existence TIC je dle názorů respondentů velmi důležitá. Jeho zaměstnanci mají mít přehled, kam turistu navést, co mu doporučit. Je to většinou první místo, kam návštěvník zavítá, mělo by působit reprezentačním a příjemným dojmem. TIC ve Žďáře tyto požadavky rozhodně nesplňují. Jejich úkolem je i plánovat a pořádat kulturní akce. V tomto ohledu jejich činnost opět není dostačující a kulturních akcí konajících se ve Žďáře, je málo.

4. Znamená památka UNESCO pro vaše město i pro památku samotnou snazší přístup ke grantům a dotacím?

Svým způsobem ano. Bylo zrealizováno několik náročných projektů, na které se obdržely finance z důvodu zvyšování atraktivity města, ve kterém se nachází památka UNESCO. Nutno podotknout, že to byla částka velice významná. Bylo zvelebenseno okolí Pilského rybníku, které může být nyní využíváno k rekreačním účelům, byla vybudována naučná stezka kolem Zelené hory atd.

5. Můžete mi sdělit, z jakých zdrojů město Žďár v oblasti památkové péče čerpá? Zda z národních, krajských fondů nebo fondů EU? Uveďte prosím konkrétně.

Nejvíce čerpají z národních a následně z krajských zdrojů. Z národních zdrojů to jsou „Program záchrany architektonického dědictví“, „Program restaurování movitých kulturních památek“, „Havarijní program“, „Program Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností“ a samozřejmě „Program Podpora pro památky UNESCO“. V rámci krajských zdrojů čerpají zejména z programů „Zásady Zastupitelstva Kraje Vysočina pro poskytování dotací městům s památkami UNESCO“ a „Zásady Zastupitelstva Kraje Vysočina pro poskytování dotací na obnovu kulturních památek v Kraji Vysočina“. Z fondů EU často nečerpají.

6. Jaký význam má podle Vás kulturní turistika na rozvoj ve vašem městě?

Kulturní turistika má na město samozřejmě pozitivní vliv. Přináší nové pracovní příležitosti, výtěžky místním podnikatelům, poskytovatelům ubytovacích a stravovacích zařízení a v neposlední řadě otevírá možnosti odkud čerpat finanční prostředky.

7. Z jakých zemí nejčastěji pocházejí turisté, kteří navštěvují Zelenou horu a poté zavítají i na prohlídku města?

Na Zelenou horu jezdí logicky zejména turisté z okolních zemí, tedy z Polska, Slovenska, Německa a Rakouska. Zajímavostí je, že další početnou skupinu tvoří Japonci. Památku v roce 2013 navštívilo 96% tuzemských a 4% zahraničních turistů. Je nutné ale podotknout, že procento zahraničních návštěvníků zahrnuje pouze ty, kteří požadovali cizojazyčný výklad a jsou tedy zařazeni odděleně ve skupině, díky platbě příplatku za cizojazyčný výklad. Poté chodí další a další zahraniční návštěvníci, kteří však mají své tlumočníky nebo jdou na prohlídku s českou skupinou a mají k dispozici průvodcovský text. Procento lze těžko odhadnout. Na Zelenou horu jezdí pravidelně zahraniční klienti Travel Europe a Prague International.

8. Můžete vyjádřit procentuelně, o kolik se zvýšila návštěvnost Zelené hory po zapsání na Seznam světového dědictví?

Tato otázka nemohla být zodpovězena, neboť neexistuje žádná statistika před rokem 2002. Údaje o návštěvnosti v letech 2002 – 2013 jsou uvedeny v 6. kapitole o Žďáru nad Sázavou. Návštěvnost Zelené hory k 31. 10. 2014 činila 29 812 turistů. K tomuto datu je vždy ukončena hlavní turistická sezóna.

9. Bude na Zelené hoře vše fungovat jako doposud nebo jsou po jejím vrácení církvi plánovány nějaké změny?

Rozhovor na toto téma jsem uskutečnila s kastelánkou kostela sv. Jana Nepomuckého a chtěla jsem zjistit, zda se do budoucna připravují nějaké změny, neboť 27. 8. 2014 byla podepsána dohoda mezi zástupci Národního památkového ústavu, Římskokatolickou farností Žďár nad Sázavou a Biskupstvím brněnským o vydání majetku dle zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi. Od 28. 8. je areál poutního kostela majetkem církve.

Podle respondentky se nyní díky vrácení majetku mohou na kostele rozbíhat nutné práce, opravy a celková renovace zázemí pro průvodce. Právě kvůli nevyřešeným majetkovým vztahům se v posledních cca 5 letech na kostele nepracovalo. Finanční prostředky na jejich realizaci nechtěl logicky stávající i nastávající vlastníci poskytovat než bude rozhodnuto o majiteli. Nyní je v plánu nová elektroinstalace, podlaha, renovace oken, má být opravena fasáda, atd. Řeší se nové zázemí pro průvodce i pro návštěvníky (prodejna suvenýrů, toalety, občerstvení). Vše je ale velmi časově náročné a nese to sebou nemalé finanční investice. Je také velmi důležité dodržovat nařízení a povolení od památkářů, což někdy práce velmi zpomaluje. Co se týká provozu kostela, duchovní správce jej chce opět pozvednout jako poutní místo. Je v plánu zavést pravidelné sobotní odpolední bohoslužby. Už nyní přijíždí daleko více poutníků z celé ČR a také ze zahraničí. Místo však zůstane přístupné i běžným návštěvníkům, a tak by měl být areál otevřen většímu okruhu lidí. Návštěvníkový provoz je prozatím stejný jako v předešlých letech. Plánují se pouze drobné organizační změny.

7.1.2 Rozhovory v Telči (výsledky)

1. Jaké výhody a nevýhody přináší vašemu městu to, že se v něm nachází památka UNESCO?

Existence památky UNESCO v Telči znamená dle respondentů převážně výhody. Historické jádro Telče bylo roku 1970 vyhlášeno za městskou památkovou rezervaci, avšak prestižní postavení Telč získala až po zapsání Státního zámku Telč a náměstí Zachariáše z Hradce na Seznam světového dědictví, čímž její kulturně-historický potenciál významně vzrostl. V posledních letech město zrealizovalo několik rozvojových projektů s přímým dopadem na památky UNESCO a došlo k obnovení i mnoha dalších památek. Otevřely se možnosti, z jakých dotačních zdrojů lze čerpat, a byly získány větší zkušenosti v oblasti využívání evropských fondů. Jako nevýhodu uvedli špatný technický stav některých památkových objektů na náměstí Zachariáše z Hradce. Jejich uvedení do lepšího stavu je dost komplikované. Většina těchto domů je totiž v osobním vlastnictví a jejich majitelé ani po přispění ze státních a krajských rozpočtů nemají finance, aby nechali tyto domy opravit, neboť památkáři na opravy kladou opravdu vysoké nároky, což

se samozřejmě odráží na jejich cenách. Dalším problémem je špatná dopravní situace zejména v historickém centru, která se bude muset v blízké době řešit.

2. V čem spatřujete příležitost pro další rozvoj v oblasti kulturní turistiky města? Má vaše město vypracován nějaký plán, čeho by chtělo do budoucna dosáhnout?

Příležitostí do budoucna je mnoho. Mělo by se zapracovat na dopravní situaci na náměstí, na spolupráci s majiteli památek a pokračovat v osvětě týkající se šetrnějšího zacházení s těmito objekty. Příležitost je také spatřována ve větší provázanosti s dalšími dvěma památkami na Vysočině zapsanými na Seznamu světového dědictví a ve větší podpoře z Kraje Vysočina. Měla by být vyvíjena snaha o co nejvyšší využívání prostředků z národních a převážně evropských fondů. V rámci Integrovaného operačního programu je realizován projekt „Telč – živá učebnice kultury, historie a vzdělávání“, který by pozitivnímu vývoji mohl napomoci také.

Rozvoj kulturní turistiky je řešen v „Management Planu“. Tento plán vznikl ve dvou rozdělených částech. Zpracovatelem pro Státní zámek Telč byl NPÚ v Telči a pro historické centrum města Městský úřad v Telči. Dalšími plány v oblasti rozvoje Telče jsou „Strategický plán rozvoje města Telče“, „Strategický plán LEADER Mikroregion Telčsko“, „Územní plán města Telče“ a „Program regenerace MPR a MPZ“.

3. Existuje nějaká hrozba, která by mohla v budoucnosti negativně ovlivnit významnou pozici kulturní turistiky ve městě?

Jako velká slabina pro budoucí rozvoj byl uveden nekvalitně zpracovaný územní plán města. Měl by být kladen důraz na jeho přepracování. Dalším problémem by mohl být zhoršující se technický stav a problematické majetkové vztahy u některých památkových objektů na náměstí Zachariáše z Hradce a necitlivý přístup majitelů při jejich obnově.

4. Znamená památka UNESCO pro vaše město i pro památku samotnou snazší přístup ke grantům a dotacím?

Nejde tak o snazší přístup k dotacím, jako spíše o rozšíření možností, z jakých programů lze čerpat. Konkrétně bylo poukázáno na program MK ČR – „Program pro Památky

UNESCO“ a program Krajského úřadu Kraje Vysočina – „Zásady Zastupitelstva Kraje Vysočina pro poskytování dotací městům s památkami UNESCO“.

5. Můžete mi sdělit, z jakých zdrojů město Telč v oblasti památkové péče čerpá? Zda z národních, krajských fondů nebo fondů EU? Uveďte prosím konkrétně.

Nejvíce čerpají z krajských a národních zdrojů. Prostředky jsou získávány z „Programu Podpora pro památky UNESCO“, za jehož finančního přispění byly uskutečněny projekty „UNESCO pro dětské oči“, letecké snímkování, stavebně historický průzkum SZ Telč, byl zpracován Management Plan atd. Obnova a údržba jednotlivých objektů v historickém centru je spolufinancována z „Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón“. Podmínkou získání financí z tohoto programu je finanční spoluúčast majitele objektu a města. Navíc musí mít město zpracován program regenerace. Dalším programem, opět z národních zdrojů jako dva předešlé, je „Program Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností“. Z krajských zdrojů jsou to „Zásady Zastupitelstva Kraje Vysočina pro poskytování dotací městům s památkami UNESCO“, „Zásady Zastupitelstva Kraje Vysočina pro poskytování dotací na obnovu kulturních památek v Kraji Vysočina“ a „Zásady Zastupitelstva Kraje Vysočina pro poskytování dotací na zpracování předprojektové dokumentace obnovy kulturních památek“. Finance na obnovu památek získávají i v doplňujících grantových programech Fondu Vysočiny, které fungují jen jako podpora hlavního dotačního titulu kraje „Zásady Zastupitelstva Kraje Vysočina pro poskytování dotací na obnovu kulturních památek v Kraji Vysočina“. Z evropských fondů byly financovány menší projekty, což uvedli, že je chyba a do budoucna se budou snažit získat z těchto zdrojů více.

6. Jaký význam má podle Vás kulturní turistika na rozvoj ve vašem městě?

Kulturní turistika má na rozvoj města jistě pozitivní vliv. Nejen po ekonomické stránce, kdy příjíždějící turisté přispívají k vyšším tržbám místním podnikatelům. Po stránce kulturní se město snaží pořádat velké množství kulturních akcí, což obohatí nejen turisty, ale samozřejmě i obyvatele Telče, kteří se těchto akcí účastní také. Příjmy ze vstupného sebou přinášejí opět finanční prostředky. V neposlední řadě cestovní ruch pro obyvatele znamená nové pracovní příležitosti.

7. Z jakých zemí nejčastěji pocházejí turisté, kteří město navštěvují?

Turisté, kteří Telč navštěvují nejčastěji, jsou z Polska, Slovenska, Rakouska a Německa.

8. Můžete vyjádřit procentuelně, o kolik se zvýšila návštěvnost Státního zámku Telč po zapsání na Seznam světového dědictví?

Tato otázka nemohla být zodpovězena, neboť neexistuje žádná statistika před rokem 2002. Údaje o návštěvnosti v letech 2002 – 2013 jsou uvedeny v 6. kapitole o Telči.

7.1.3 Rozhovory v Třebíči (výsledky)

1. Jaké výhody a nevýhody přináší vašemu městu to, že se v něm nachází památka UNESCO?

Zapsání památek na Seznam světového dědictví bylo pro město Třebíč velkým úspěchem. Příjezdový cestovní ruch se v roce 2003, kdy byly trebičské památky na tento prestižní Seznam zapsány, výrazně zvýšil a tento rostoucí trend pokračoval i v následujících letech. Třebíč se tak stala z malého nenápadného městečka cílem domácích i zahraničních turistů. Zapsání bylo pro Třebíč příznivé obzvláště z hlediska zviditelnění města, zvýšení cestovního ruchu a dá se říci lepšího přístupu k finančním prostředkům z různých dotačních fondů. Výhodou je také společná propagace památek, kterou zajišťuje sdružení České dědictví UNESCO. Na druhé straně je s tímto titulem spojena ztráta klidu místních obyvatel a také vyšší nároky kladené památkáři. Bylo však zhodnoceno, že ve srovnání s tím, co památky městu přináší a co pro ně znamenají, je to jen malá oběť.

2. V čem spatřujete příležitost pro další rozvoj v oblasti kulturní turistiky města? Má vaše město vypracován nějaký plán, čeho by chtělo do budoucna dosáhnout?

Pro město je vypracována „Koncepce rozvoje cestovního ruchu města Třebíče a jeho nejbližšího okolního regionu“. Koncepce obsahuje cíle a také opatření, díky kterým chce město těchto cílů dosáhnout. Hlavním strategickým cílem je efektivní využití přírodního, kulturně-historického a kulturně-společenského potenciálu Třebíčska pro rozvoj cestovního ruchu. Dalšími specifickými cíli jsou:

- Zaměstnávání vysoce kvalifikovaných lidských zdrojů pro rozvoj cestovního ruchu
- Zajištění efektivní spolupráce klíčových aktérů v oblasti cestovního ruchu

- Rozvoj cestovního ruchu ve městě v sezóně a mimo sezónu
- Vytvoření konkurenční výhody oproti ostatním městům
- Vybavenost kvalitní turistickou infrastrukturou a kvalitními službami
- Zaměření se na nové cílové skupiny.

Těchto cílů chce město dosáhnout prostřednictvím vytvoření pobytových balíčků pro návštěvníky, tvorbou virtuálních produktů, zkvalitněním sítě cyklotras na Třebíčsku, motivováním majitelů ubytovacích a stravovacích zařízení ke spolupráci a zkvalitnění služeb. Dále výstavbou infrastruktury CR, vytvořením marketingového plánu, vydáním nových propagačních materiálů, zaměřit se na nové a rozšířit stávající marketingové nástroje, vytvořit webový portál zaměřený na akce v Třebíči. Využít potenciál krásné a čisté přírody Třebíčska, Muzea Vysočiny Třebíč, místní gastronomie a tradičních pokrmů a potenciálu řeky Jihlavy.

3. Existuje nějaká hrozba, která by mohla v budoucnosti negativně ovlivnit významnou pozici kulturní turistiky ve městě?

Vzhledem k tomu, že počáteční nárůsty návštěvnosti se po čase začaly snižovat, se už ví, že pouhá značka UNESCO nestačí. Je třeba neustále pracovat na marketingové komunikaci a propagovat město nejen jako město s památkami UNESCO, ale zaměřit se také na další významné atraktivity a zajímavosti, které přilákají návštěvníky. Je nutné stále sledovat trendy a zájmy návštěvníka, které se neustále vyvíjí. Hrozbou pro město by tedy byla absence marketingové komunikace a neměnná nabídka cestovního ruchu pro návštěvníky.

4. Znamená památka UNESCO pro vaše město i pro památku samotnou snazší přístup ke grantům a dotacím?

Ano, existence památky UNESCO znamená pro město výhodu ve snazším přístupu k finančním prostředkům. Pro památky UNESCO navíc existují speciální programy podpory, ze kterých mohou čerpat pochopitelně pouze památky zapsané na tomto Seznamu.

5. Můžete mi sdělit, z jakých zdrojů město Třebíč v oblasti památkové péče čerpá? Zda z národních, krajských fondů nebo fondů EU? Uveďte prosím konkrétně.

Na státní úrovni (MK ČR) město čerpá z „Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón“, „Programu záchrany architektonického dědictví“, „Programu restaurování movitých kulturních památek“, Havarijního programu“, „Programu Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností“ a z „Programu Podpora pro památky UNESCO“. Na krajské úrovni (Krajský úřad Kraje Vysočina) získává prostředky ze „Zásad Zastupitelstva Kraje Vysočina pro poskytování dotací městům s památkami UNESCO“ a ze „Zásad Zastupitelstva Kraje Vysočina pro poskytování dotací na obnovu kulturních památek v Kraji Vysočina“. Nejvyšší objem finančních prostředků poskytuje ROP Jihovýchod, avšak o takové prostředky se nežádá často.

6. Jaký význam má podle Vás kulturní turistika na rozvoj ve vašem městě?

Kulturní turistika v Třebíči má jistě velký podíl na regionálním rozvoji. V Třebíči se totiž nachází nejvýznamnější památky tohoto regionu. Cestovní ruch vytváří pracovní příležitosti pro místní obyvatele, a to nejen v kulturních zařízeních, ale také v suprastruktuře cestovního ruchu (ubytovacích a stravovacích zařízeních), která úzce souvisí s kulturní turistikou.

7. Z jakých zemí nejčastěji pocházejí turisté, kteří město navštěvují?

Turisté navštěvující Třebíč jsou nejčastěji ze sousedních států, čili z Německa, Slovenska, Rakouska a Polska. Kromě nich jsou také v Třebíči hojně evidováni návštěvníci z Itálie.

8. Můžete vyjádřit procentuelně, o kolik se zvýšila návštěvnost památek po zapsání na Seznam světového dědictví?

Návštěvnost evidují turistická informační centra v Třebíči. TIC Synagoga (v židovské čtvrti) zaznamenalo v roce 2003 nárůst návštěvnosti oproti roku 2002 o 57 %, roce 2004 návštěvnost opět vzrostla, a to o 31 %. Informace ohledně návštěvnosti baziliky sv. Prokopa k dispozici nejsou, ale lze předpokládat, že docházelo ke stejnému nárůstu, jako v židovské čtvrti.

7.1.4 Zhodnocení výhod a nevýhod plynoucích z umístění památek zapsaných na Seznamu světového dědictví ve městech Žďár nad Sázavou, Telč a Třebíč

Z rozhovorů vyplynulo, že každý z dotazovaných vidí v existenci památky UNESCO převážně výhody. Zatímco Žďár, který nedisponuje mnoha památkami, vděčí za návštěvnost města převážně kostelu sv. Jana Nepomuckého, v Telči a Třebíči je památek více, avšak žádná z nich se nevyrovná těm, které jsou zapsány na Seznamu světového dědictví. Nevýhody, hlavně přísnější požadavky památkářů při rekonstrukcích a horší dopravní situace během konání významných akcí zhodnotili respondenti ve srovnání s výhodami jako zcela nepodstatné.

Přiznali, že právě díky těmto památkám se jim otevírají větší možnosti, odkud mohou čerpat finanční prostředky. Již několikrát byli podpořeni v realizaci projektů, které se sice netýkaly památky UNESCO přímo, avšak v zájmu je nejen péče o památku samotnou, ale i o její okolí, které je třeba upravovat a zvyšovat jeho atraktivitu. Všechna tři města čerpají převážně z národních a krajských zdrojů. Uvědomují si ale, že do budoucna by bylo vhodné a potřebné více využívat evropské zdroje. Z nich dosud nečerpají často, avšak pokud je využijí, jedná se vždy o znatelně vyšší částku.

Turistika v jejich městě má nejen samotný kulturní dopad, ale i dopad ekonomický ve formě získávání prostředků z různých fondů, vyšších příjmů podnikatelů, především majitelů ubytovacích, stravovacích zařízení, dalších služeb souvisejících s CR a také nových pracovních míst. Můžeme tedy říci, a všichni dotazovaní se shodli, že kulturní turistika má na rozvoj v jejich městě velký vliv, a proto je v jejich v zájmu ji dále rozvíjet.

7.2 SWOT analýza Žďáru, Telče a Třebíče jako nástroj hodnocení a rozvoje jejich potenciálu

Na základě rozhovorů s odborníky a prostudování odborných materiálů jsou sestaveny pro jednotlivá města SWOT analýzy. Následně je provedeno srovnání těchto tří analýz, které slouží jako podklad k vypracování návrhů, jejichž realizace by mohla přispět ke zvýšení kulturní turistiky nejen ve městech Kraje Vysočina, v nichž jsou umístěny památky zapsané na Seznamu světového dědictví UNESCO, ale také v okolí těchto měst.

7.2.1 SWOT analýza Žďáru nad Sázavou

<p>SILNÉ STRÁNKY</p> <ul style="list-style-type: none"> • Výjimečný kulturní i přírodní potenciál pro rozvoj CR • Přítomnost památky UNESCO – kostel sv. Jana Nepomuckého a jeho architektonická výjimečnost • Členství ve sdružení České dědictví UNESCO – propagace památek a řešení jejich problémů • Kostel sv. Jana Nepomuckého jako poutní místo (duchovní význam) • Existence dalších památek od J. B. Santiniho v okolí • Zachovalé životní prostředí • Poloha města na hranici CHKO Žďárské vrchy • Kvalitní síť lyžařských tras včetně jejich zázemí • Propojení lyžařských tras s trasami v Novém Městě n. M. (nejvýznamnější lyžařské centrum v kraji) • Využívání okolních rybníků k rekreaci a rybaření • Kvalitní síť turistických a cyklistických tras • Potenciál pro rozvoj ekoturistiky, agroturistiky a ekoagroturistiky • Nově vybudovaný bazén • Velká nabídka sportovních zařízení • Kvalitně vypracovaný územní plán • Zázemí pro kongresovou a konferenční turistiku • Zkušenosti s využíváním grantových programů z krajských, národních a nadnárodních zdrojů 	<p>SLABÉ STRÁNKY</p> <ul style="list-style-type: none"> • Krátká doba pobytu návštěvníků (především v letním období) • Nevyhovující technický stav některých místních komunikací • Špatná dopravní situace v centru města • Nedostatek parkovacích míst • Neexistence památkové zóny • Nevzhledné náměstí • Nedostatečné kulturní využití • Horší technický stav některých kulturních, sportovních a historických objektů • Špatně fungující TIC • Vysoké vstupné do kostela sv. Jana Nepomuckého odrazující mnohé návštěvníky • Nedostatek veřejných parků pro trávení volného času • Neexistence obchvatu a kruhového objezdu • Malé množství ubytovacích a stravovacích zařízení • Chybějící venkovní koupaliště
<p>PŘÍLEŽITOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Možnost navázat spolupráci tří lokalit zapsaných na Seznamu světového dědictví v Kraji Vysočina • Rostoucí zájem obyvatel a turistů o cykloturistiku a zimní sporty • Dostupnost možností propagovat atraktivitu města a jeho okolí prostřednictvím internetových stránek • Možnost rozšířit a prohloubit spolupráci mezi aktéry CR, (soukromý a veřejný sektor) která nyní příliš nefunguje • Možnost využít předpoklad pro rozvoj dlouhodobě udržitelného CR • Růst počtu a zkracování doby trvání dovolených (vyžaduje rychlou a jednoduchou přepravu do cílové destinace) • Růst poptávky po kongresové a incentivní turistice • Možnost získávat finanční prostředky z fondů EU na obnovu kulturního dědictví • Vytvoření aktivních nabídek pro milovníky přírody 	<p>OHROŽENÍ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Přehnané požadavky památkářů (odráží se v ceně a době potřebné na rekonstrukci) • Vzrůstající náklady na restaurátorské, konzervátorské práce a na údržbu památek • Administrativní náročnost žádostí o finanční podporu ze zdrojů EU

7.2.2 SWOT analýza Telče

<p>SILNÉ STRÁNKY</p> <ul style="list-style-type: none"> • Výjimečný kulturní i přírodní potenciál pro rozvoj CR • Přítomnost památek UNESCO – Zámek Telč a historické jádro města, MPR a MPZ • Široká nabídka historických památek a objektů • Členství ve sdružení České dědictví UNESCO – propagace památek a řešení jejich problémů • Trvalý zájem tvůrců filmových děl o historické exteriéry Telče • Zachovalé životní prostředí • Poloha města v blízkosti nejvyššího vrchu Českomoravské vrchoviny Javořice • Kvalitní síť pro běžecké lyžování • Využívání okolních rybníků k rekreaci a rybaření • Kvalitní síť turistických a cyklistických tras • Potenciál pro rozvoj ekoturistiky, agroturistiky a ekoagroturistiky • Nově vybudované hipostezky v okolí • Zázemí pro konferenční turistiku • Široká síť ubytovacích a stravovacích zařízení • Silná kulturní tradice města a kulturních akcí • Maximální využití lůžkové kapacity v sezóně • Zvukový a turistický průvodce pro turisty nejen v ČJ, ale i AJ a NJ – možnost podání potřebných informací v době, kdy je uzavřeno TIC • Zkušenosti s využíváním grantových programů z krajských, národních a nadnárodních zdrojů 	<p>SLABÉ STRÁNKY</p> <ul style="list-style-type: none"> • Krátká doba pobytu návštěvníků • Nevyhovující technický stav některých místních komunikací • Špatná dopravní situace v centru města • Nedostatek parkovacích míst • Špatný technický stav některých památkových objektů • Neaktuálnost a nedostatek propagačních materiálů pro turisty (nedostatek finančních prostředků) • Přítomnost vietnamských prodejců v historickém centru (kazí genius loci) • Sezónnost – velký rozdíl v návštěvnosti v létě a v zimě • Nekvalitně zpracovaný územní plán
<p>PŘÍLEŽITOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Možnost navázat spolupráci tří lokalit zapsaných na Seznamu světového dědictví v Kraji Vysočina • Dostupnost možností propagovat atraktivitu města a jeho okolí prostřednictvím internetových stránek • Možnost rozšířit a prohloubit spolupráci mezi aktéry CR, (soukromý a veřejný sektor) která nyní příliš nefunguje • Zvýšení zájmu o rodinné pobytové dovolené • Růst poptávky po konferenční turistice • Možnost získávat finanční prostředky z fondů EU na obnovu kulturního dědictví • Vytvoření aktivních nabídek pro milovníky přírody • Růst počtu a zkracování doby trvání dovolených (vyžaduje rychlou a jednoduchou přepravu do cílové destinace) 	<p>OHROŽENÍ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Přehnané požadavky památkářů (odráží se v ceně a době potřebné na rekonstrukci) • Vzrůstající náklady na restaurátorské, konzervátorské práce a na údržbu památek • Administrativní náročnost žádostí o finanční podporu ze zdrojů EU • Převážná část turistů přijíždí neorganizovaně (vypovídá o nízké nabídce poznávacích zájezdů do Telče v cestovních kancelářích v ČR)

7.2.3 SWOT analýza Třebíče

<p>SILNÉ STRÁNKY</p> <ul style="list-style-type: none"> • Výjimečný kulturní i přírodní potenciál pro rozvoj CR • Přítomnost památek UNESCO – bazilika sv. Prokopa, židovská čtvrť a hřbitov, MPZ • Široká nabídka historických památek a objektů • Členství ve sdružení České dědictví UNESCO – propagace památek a řešení jejich problémů • Nejlépe dochovaný a největší židovský hřbitov v ČR • Zachovalé životní prostředí • Obklopení města přírodním parkem Třebíčsko • Kvalitní síť turistických a cyklistických tras • Potenciál pro rozvoj ekoturistiky, agroturistiky a ekoagroturistiky • Nově vybudované hipostezky v okolí • Fungující spolupráce mezi aktéry CR • Kvalitní organizace kulturního života ve městě • Velká nabídka sportovních a kulturních zařízení • Pestrý program pořádaných kulturních akcí • Široká síť ubytovacích a stravovacích zařízení • Tři dobře fungující TIC • Internetové stránky s kompletními informacemi týkajícími se CR v Třebíči a okolí (www.visittrebic.eu) • Zkušenosti s využíváním grantových programů z krajských, národních a nadnárodních zdrojů 	<p>SLABÉ STRÁNKY</p> <ul style="list-style-type: none"> • Krátká doba pobytu návštěvníků • Nevyhovující technický stav některých místních komunikací • Špatná dopravní situace v centru města • Nedostatek parkovacích ploch • Špatný technický stav některých památkových objektů • Sezónnost – velký rozdíl v návštěvnosti v létě a v zimě
<p>PŘÍLEŽITOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Možnost navázat spolupráci tří lokalit zapsaných na Seznamu světového dědictví v Kraji Vysočina • Zvyšující se zájem turistů o netradiční formy CR (hipoturistika, agroturistika, ekoturistika, ekoagroturistika...) • Možnost získávat finanční prostředky z fondů EU na obnovu kulturního dědictví • Přilákat nové návštěvníky prostřednictvím rozšíření turistické infrastruktury, rozšířené nabídky služeb, kulturních, sportovních zařízení a propagace města • Vytvoření aktivních nabídek pro milovníky přírody • Růst počtu a zkracování doby trvání dovolených (vyžaduje rychlou a jednoduchou přepravu do cílové destinace) • Možnost využít předpoklad pro rozvoj dlouhodobě udržitelného CR 	<p>OHROŽENÍ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Přehnané požadavky památkářů (odráží se v ceně a době potřebné na rekonstrukci) • Vzrůstající náklady na restaurátorské, konzervátorské práce a na údržbu památek • Administrativní náročnost žádostí o finanční podporu ze zdrojů EU

7.2.4 Srovnání SWOT analýz ve Žďáře, Telči a Třebíči

Z hlediska kulturního dědictví se na území **Žďáru** nachází pouze jedna, avšak velice významná památka – kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře. Další památky již tak důležité nejsou. V oblasti kulturního života má město rezervy, kterých si je ale vědomo a už podniká kroky ke zlepšení. Naděje vkládá do nového interpretačního centra v Zámku Kinských, které se bude otevírat příští rok. Velké možnosti nabízí sport - množství sportovních zařízení a pestré sportovní vyžití. Deset kilometrů vzdálené Nové Město na Moravě je považováno za nejvýznamnější lyžařské centrum v kraji. Nachází se zde největší sjezdovka na Vysočině – „Harusův kopec“, biatlonová střelnice Vysočina Aréna a každoročně se sem sjíždí běžecká špička na závod Světového poháru „Zlatá lyže“. Blízká vzdálenost od tohoto města přináší Žďáru příležitost k rozvoji zimní turistiky. Trasy běžeckého lyžování jsou mezi městy propojené, což vede k vyšší návštěvnosti Žďáru. Turisté mohou v ubytování mezi těmito městy volit. Žďár nabízí oproti Novému Městu na Moravě širší nabídku ubytovacích, stravovacích a dalších doplňkových služeb, Nové Město zase větší klid a ubytování přímo v „centru zimních sportů“ zde na Vysočině. Díky zimním sportům se Žďár nepotýká s problémem sezónnosti a návštěvnost v letních i v zimních měsících je vcelku vyvážená.

Telč má oproti Žďáru mnohem větší kulturní potenciál a je častějším cílem turistů. Z tabulek návštěvností v 6. kapitole si můžeme všimnout, že návštěvnost Státního zámku Telč je zhruba 3x vyšší než návštěvnost Zelené hory. Velkým lákadlem je samozřejmě i velkolepé historické jádro. Většina domů na tomto náměstí je ale v soukromém vlastnictví a u některých z nich dochází necitlivými a nevhodnými zásahy k chátrání a znehodnocování, což je velký problém. Státní zámek Telč a historické jádro města jsou nejen památkami UNESCO, ale jejich území je také městskou památkovou rezervací. V městské části „Staré Město“ se navíc nachází i městská památková zóna. Oproti Žďáru má Telč neuspokojivou síť sportovních zařízení, ale nabízí návštěvníkům mnohem více kulturních programů. Některé z nich jsou zaměřeny na rodiny s dětmi, protože jaké dítě by si nechtělo prohlédnout zámek, ve kterém se natáčela pohádka Pyšná princezna, Z pekla štěstí, Jak se budí princezny atd. Telč také oproti Žďáru disponuje širší nabídkou ubytovacích a stravovacích zařízení.

V **Třebíči** se nachází tři objekty zapsané na Seznamu světového dědictví UNESCO a mnoho dalších památek. Židovská čtvrť patří svou rozlohou mezi největší v České republice. Je jedinou židovskou památkou mimo území Izraele, která je na tomto Seznamu zapsaná. Židovský hřbitov se řadí mezi nejlépe dochované a největší hřbitovy v celé Evropě a románsko-gotická bazilika sv. Prokopa je jednou z nejvýznamnějších perel evropského stavitelství. Třebíč si je vědoma příležitosti, kterou díky existenci těchto památek má a klade důraz na renovaci a rekonstrukci starých domů, na zpřístupnění památek turistům, vybudování turistické infrastruktury a na další důležité prvky. Co se týče kulturního vyžití, nabízí ve srovnání se Žďárem a Telčí největší množství kulturních zařízení a pestrý program. Každý den se v Městském kulturním středisku Třebíč koná nějaká akce. Pořádají se zde například divadelní představení, výstavy, koncerty a zábavné pořady, z nichž si vybere každá generace. V porovnání s ostatními dvěma městy disponuje nejširší sítí sportovních, ubytovacích a stravovacích zařízení. Tato zařízení uspokojí potřeby jak náročnějších, tak méně náročných turistů. Jako jediná má vytvořené internetové stránky zaměřené na turistu a všechny informace, které ho mohou během návštěvy Třebíče zajímat. Můžeme také říci, že má nejlépe zpracovaný plán, čeho chce do budoucna dosáhnout a oproti ostatním dvěma městům zde dobře funguje spolupráce jednak mezi soukromým a veřejným sektorem a také mezi poskytovateli služeb navzájem.

Všechna tato města společně oplývají výjimečným přírodním a kulturním potenciálem, hustou sítí cyklistických a turistických stezek a kvalitním životním prostředím. Volný čas zde lze trávit houbařením v hustých lesích nebo u rybníka koupáním a rybařením. Množství venkovských farem, rozlehlé louky a pole nabízejí možnost pro rozvoj ekoturistiky, agroturistiky a ekoagroturistiky. Na Třebíčsku a Telčsku jsou vhodné podmínky pro hipoturistiku, na Telčsku a Žďársku potenciál pro běžecké lyžování a na Žďársku navíc i pro lyžování sjezdové. Ve Žďáře, Telči i v Třebíči chybí agentura, která by zajišťovala rozvoj a řízení cestovního ruchu. Její zřízení by jistě mělo pozitivní vliv na úroveň poskytovaných služeb v oblasti CR ve městě a tím pádem i na vyšší návštěvnost turistů. Mezi těmito třemi lokalitami dosud nefunguje spolupráce a bylo by vhodné ji navázat, neboť v jejím důsledku by mohlo dojít k vyšší propagaci a tím pádem vyšší návštěvnosti těchto měst.

Největší problém, který Žďár, Telč a Třebíč řeší, je dopravní situace charakteristická nedostatkem parkovišť, nevyhovujícím stavem místních komunikací a špatnou dopravní situací v centru. Z důvodu nevyhovujícího stavu dopravní infrastruktury jsou na místě obavy ze snížení zájmu turistů o návštěvu města. Velkým nebezpečím je chátrání a znehodnocování historických domů na náměstí v Telči, které mnohdy zapříčiňují neodbornými a necitlivými zásahy jejich majitelé. Částečně negativní vliv mají i památkáři, jejichž požadavky bývají někdy velice přehnané, což se odráží v čase potřebném na rekonstrukci a zejména v ceně opravy, která je mnohdy tak vysoká, že na ni majitel památky nemá finanční prostředky, a tak objekt chátrá. Oproti Telči a Třebíči, kde fungují informační centra výborně, se Žďár potýká s poskytováním nekvalitních služeb, které tato zařízení zajišťují. Dalším problémem je krátká doba pobytu návštěvníků ve všech třech městech a v Telči a Třebíči navíc velký rozdíl mezi návštěvností v létě a v zimě.

Z tohoto srovnání situace ve Žďáře, Telči a Třebíči, které bylo provedeno na základě vypracovaných SWOT analýz pro jednotlivá města vyplývá závěrečná kapitola práce, která není pouze shrnutím shromážděných poznatků. Obsahuje návrhy, které byly vypracovány se záměrem posílit kulturní turistiku opřenu o výjimečné památky kulturního dědictví v těchto třech sledovaných městech.

8 Závěr - návrhy směřující ke zvýšení kulturní turistiky ve Žďáře, Telči a Třebíči

Z hlediska památek zapsaných na Seznamu světového dědictví UNESCO v České republice žádný z krajů nedisponuje tolika památkami jako Kraj Vysočina. Jak již bylo několikrát zmíněno, pyšní se kostelem sv. Jana Nepomuckého, který je považován za vrcholný výtvar „mistra či dokonce génia“ Jana Blažeje Santiniho. Dále ojedinělým souborem měšťanských domů na náměstí v goticko-renesančním stylu a reprezentačním zámeckým sídlem v „Moravských Benátkách“ – v Telči. A nakonec (dle mého názoru) nejskvostnější Třebíčí, ve které na nás historie dýchá ze všech domů a uliček unikátní židovské čtvrti a umožňuje nasát výjimečnou atmosféru panující na židovském hřbitově, nejzachovalejším a největším v České republice. Opomenut nesmí samozřejmě být ani románsko-gotický křesťanský kostel - bazilika sv. Prokopa. Výčtem těchto památek samozřejmě končit nemůžeme. Na Vysočině se dále nachází velké množství národních kulturních památek, městských památkových rezervací a zón, vesnických památkových rezervací a zón a dalších historických objektů, které za návštěvu tohoto kraje rozhodně stojí.

Závěrem tedy podám návrhy vedoucí ke zvýšení návštěvnosti ve Žďáře, Telči a v Třebíči. Tyto návrhy jsou sestaveny na základě studia dokumentů týkajících se tohoto kraje, rozhovorů s odborníky a mnou vypracovaných SWOT analýz. Lze předpokládat, že rozvoj kulturní turistiky vázané na tato města se projeví rozvojem i dalších specializovaných turistických aktivit a jejich rozprostřením do dalšího prostoru Kraje Vysočina. Samozřejmě to předpokládá vybudování dostatečných kapacit služeb pro turisty, jako jsou zejména stravovací a ubytovací zařízení, turistická informační centra, směnárny, půjčovny aut a kol, taxislužby, průvodcovské a zprostředkovatelské služby atd.

8.1 Návrhy vyplývající ze silných stránek a příležitostí

Důležitým krokem vpřed v rozvoji kulturní turistiky je dobrá propagace. Na ni v těchto městech příliš kladen důraz není, a proto je povědomí o památkách UNESCO na Vysočině relativně malé. Lze doporučit „spojit síly“ a začít víc spolupracovat. Dle výsledků výzkumu spolupráce mezi Žďárem, Telči a Třebíčí příliš nefunguje, což je chyba. Tuto

spolupráci by mohla zajišťovat turistická informační centra, navzájem se více podporovat a nabízet turistům informační letáky o ostatních památkách UNESCO v kraji. Samozřejmostí by měla být propagace regionu jednak na tuzemských veletrzích cestovního ruchu - Regiontour v Brně a Holiday World v Praze a také na veletrzích zahraničních. Veletrh Holiday World je nejvýznamnější přehlídkou cestovních kanceláří, českých regionů, národních turistických centrál cestovního ruchu a dalších služeb turistického průmyslu ve střední Evropě. Veletrh je určen jak pro odbornou, tak laickou veřejnost. Prezentuje nejen mnoho zahraničních zemí, ale i domácí regiony pod společným názvem Region World. Pro odborníky se zde konají různé semináře, prezentace a konference. Laickou veřejnost může zajímat nabídka dovolené a zájezdů, přehlídka cestovatelských filmů, autogramiád a výstav cestovatelských fotografií. Veletrh Regiontour je hlavním projektem na podporu domácího cestovního ruchu a incommingu, na podporu regionálního rozvoje a prezentace regionů a subjektů z České republiky. Účastní se jej klíčové subjekty ČR - osoby s rozhodovacími pravomocemi v cestovním ruchu ČR a jednotlivé regiony. Je zaštitěn několika organizacemi v čele s Ministerstvem kultury ČR.

O Kraji Vysočina, jeho památkách a aktivitách vhodných pro turisty existuje sice mnoho internetových stránek, avšak nejsou přehledné a informace v nich nejsou kompletní, nehledě na celkový vzhled a grafickou úpravu. Turista může sice zavítat na oficiální stránky Kraje Vysočina, kde se samozřejmě nachází i sekce „kulturní a přírodní dědictví“, která však návštěvníka zahltlí informacemi o všech kulturních a přírodních památkách a dalších zajímavostech, které se zde nacházejí. Bylo by prospěšné vytvořit jednoduché a přehledné stránky zaměřující se specificky na lokality Žďáru a Telče (Třebíč tyto internetové stránky má) a také vytvořit další, společné stránky těchto tří měst s památkami UNESCO. Měly by obsahovat systematicky zpracované a snadno vyhledatelné údaje týkající se všech kulturních a přírodních památek, kulturních akcí, dále informace o dostupných ubytovacích a stravovacích zařízeních, otevíracích dobách obchodů, turistických a informačních center a umožnit tak turistovi získat informace nejen během pobytu ve městě, ale také při rozhodování, jestli je pro něj lokalita zajímavá a navštíví ji.

Jak již bylo řečeno, ve Žďáře, Telči a v Třebíči chybí destinační agentura zajišťující rozvoj a řízení cestovního ruchu. Dalším návrhem je tuto agenturu sdružující lokality Žďáru, Telče a Třebíče zřídit, čímž by byla zároveň započata větší spolupráce těchto měst. Agentura by zaměstnávala profesionály, kteří by ve spolupráci s místními aktéry pracovali na rozvoji CR v těchto oblastech. Hlavním cílem tohoto projektu by bylo maximálně využít zajímavý turistický potenciál, který tyto tři lokality nabízí, zvýšit návštěvnost, délku pobytu a na základě vzdělávacích programů zvýšit kvalitu poskytovaných služeb. Dalšími cíli by bylo společně připravovat a rozvíjet turistické balíčky, např. v oblasti cykloturistiky, ekoturistiky, agroturistiky, ekoagroturistiky, kongresové turistiky, kulturní turistiky atd. Na základě spolupráce všech klíčových aktérů by se regiony propagovaly, aktualizovaly se analýzy potenciálu CR, vytvářely návrhy pro další rozvoj, připravovaly se a distribuovaly propagační materiály. Společně by se pracovalo na plánování kulturních akcí a na vytváření a přípravách akcí nových s netradičním námětem, které by mohly přilákat nové návštěvníky.

Další možností jak zvýšit návštěvnost, by mohlo být vytvoření třídních poznávacích zájezdů nabízených ve spolupráci s cestovními kanceláři, během kterých by turisté strávili v každém městě s památkou UNESCO jeden den, a odborně vyškolený průvodce by jim ukázal všechny atraktivy, které tato města nabízí. Zájezd by mohl probíhat následujícím způsobem. První den stráví turista v Telči. Zde si prohlédne historické jádro města, absolvuje prohlídku Státního zámku Telč a dalších místních památek. Aby byla nabídka programu opravdu pestrá a zajímavá, v rámci pobytu v Telči mu bude nabídnuta dobrovolná vyjížďka na koních na 10 kilometrů vzdáleném Q ranči. Druhá varianta odpoledního programu je návštěva lanového parku, ovčí a včelí farmy v Javořici ve Lhotce, která se nachází 7 kilometrů od Telče. Další den se přesune do 35 kilometrů vzdálené Třebíče a navštíví baziliku sv. Prokopa, židovskou čtvrť a hřbitov, ale také ostatní významné památky ve městě. Večer může strávit následovně. Pokud dává přednost kultuře, zavítá do místního divadla. Jestliže volný čas tráví raději aktivně, zajde na bowling nebo do bazénu. Samozřejmě může také zajít do místní restaurace, pizzerie nebo kavárny a užít si poklidný večer. Poslední den stráví ve Žďáře. Navštíví kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře a projde naučnou stezku kolem Zelené hory, která vede přes barokní most, okolo Bránského rybníka, hospodářského dvora Lyra, dolního hřbitova

a stezku zakončí návštěvou Zámku Kinských. Sestavení tohoto zájezdu v praxi ukazuje, v čem by byla vzájemná spolupráce měst s památkami UNESCO prospěšná. Města nabízí nejen tyto atraktivity, ale také mnohé další, jen je třeba je vhodně využít a propagovat. Snahou vytvořeného programu je poukázat na možnost propojení kulturní i přírodní turistiky a maximálně využít to, co tento kraj turistovi nabízí.

V současné hektické a uspěchané době je velkým trendem návrat k přírodě. Tento fenomén podporuje vznik nových forem cestovního ruchu. Vysočina má díky krásné přírodě, chráněným krajinným oblastem, rozsáhlým loukám, lesům a velkým množstvím farem, které chovají různé druhy zvířat, velký potenciál pro rozvoj ekoturistiky, agroturistiky, ekoagroturistiky a hipoturistiky. Dalším návrhem je tedy nebát se začít rozvíjet tyto sice mladé, avšak velice vyhledávané formy cestovního ruchu a podpořit tak myšlenku umožnit lidem cestovat, relaxovat a poznávat nová místa, avšak s citlivým dopadem na životní prostředí.

8.2 Návrhy vyplývající ze slabých stránek a ohrožení

Správné fungování informačních center je velmi důležité. To si musejí v každém městě uvědomit a dbát na poskytování kvalitních služeb a informací. Jak již bylo zmíněno, většinou jsou prvním místem, kam turista zavítá, což pro pracovníka turistického informačního centra představuje velkou zodpovědnost. Pracovník TIC dle kvalifikačních standardů poskytuje informační služby, prodává suvenýry, informační a doplňkové materiály, komunikuje s klienty TIC, vyřizuje korespondenci, prezentuje a propaguje místo, aplikuje znalosti historie a dějin kultury v ČR ve vztahu k CR, využívá znalosti zeměpisu CR v ČR, aplikuje znalosti o životním prostředí ve vztahu k CR, interpretuje podrobné tematické znalosti reálií a specifik v CR v ČR, připravuje výklad průvodce a nabídku průvodcovských služeb, vede skupinu, provádí výklad, zohledňuje osoby se speciálními potřebami při výkonu práce v CR, orientuje se v technikách služeb CR a jejich využití v praxi, uplatňuje profesní jednání a komunikaci, ústně a písemně komunikuje v cizím jazyce při výkonu práce v CR. (Pracovník turistického informačního centra. *Národní soustava kvalifikací*. [online]. [cit. 2014-11-20]. Dostupné z: http://www.narodnikvalifikace.cz/kvalifikace-586-Pracovnik_turistickeho_informacniho_centra)

Na základě rozhovorů ve Žďáře bylo dle těchto standardů vyhodnoceno, že TIC nefunguje tak, jak má, neboť zaměstnanci jsou starší lidé a osoby s nižším vzděláním. Vzhledem k významnému postavení TIC v cestovním ruchu, bych rozhodně doporučila zaměstnat osoby, které jsou pro výkon tohoto zaměstnání vhodnější a pozdvihnout tak úroveň poskytovaných služeb v TIC.

Ze studia strategických plánů měst Žďár, Telč a Třebíč vyplynulo, že je v těchto lokalitách negativně hodnocena dopravní situace. Některé místní komunikace jsou ve špatném technickém stavu, nachází se zde omezené množství parkovacích ploch a určité části měst se potýkají se špatnou dopravní situací. Kvalitně vybudovaná dopravní infrastruktura je velice důležitá. Z důsledku jejího špatného stavu by mohlo dojít ze strany turistů ke snížení zájmu o návštěvu v těchto městech, což je velice nežádoucí, a proto by měl být tento problém co nejdříve vyřešen.

Společným problémem těchto měst je také krátká doba pobytu návštěvníků. Při dotazování turistů vyplynulo, že zde netráví delší dobu proto, že během jednoho dne stihnou navštívit všechny místní zajímavosti. Rekonstrukce či vybudování nových sportovních zařízení může mít za důsledek to, že turista získá víc příležitostí k zábavě a zůstane déle. Ve Žďáře například chybí venkovní koupaliště, v Telči koupaliště a dokonce i bazén. Situace v Třebíči je lepší, ale to je oproti Žďáru a Telči logicky dáno větší velikostí města. Dobu pobytu by mohly zvýšit i různé nově pořádané kulturní a společenské akce a vybudování nových kulturních zařízení, která by do města přilákala turisty také. Návštěvnost by dále mohla vzrůst vytvořením pobytových balíčků a jejich vhodnou distribucí.

9 Seznam použitých zdrojů

Použitá literatura

[1] BLAŽKOVÁ, Milena. *12 pokladů Čech a Moravy*. 2. rozš. vyd. Praha: Albatros, 2004. 318 s. ISBN 80-00-01437-8.

[2] ČMEJREK, Jaroslav, KOPŘIVA, Radek. *Základy veřejné správy*. Vyd. 1. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2012. 124 s. ISBN 978-80-213-1626-3.

[3] DVOŘÁČEK, Petr. *České památky UNESCO*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2008. 160 s. ISBN 978-80-253-0754-0.

[4] GOODALL, Brian. *The Penguin dictionary of human geography*. 1st publ. London: Penguin Books, 1987. 509 s.

[5] HEŘMANOVÁ, Eva a kol. *Kulturní regiony a geografie kultury: kulturní realie a kultura v regionech Česka*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2009. 348 s. ISBN 978-80-7357-339-3.

[6] HEŘMANOVÁ, Eva, PATOČKA, Jiří. *Regionální sociologie, sociologie prostoru a prostředí*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2006. 117 s. ISBN 80-245-1151-7.

[7] HRABÁNKOVÁ, Magdalena a kol. *Faktory regionálního rozvoje a jejich vliv na sociálně-ekonomický potenciál regionu: vědecká monografie*. Vyd. 1. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2011. 111 s. ISBN 978-80-7204-752-9.

[8] HUDEČKOVÁ, Helena, LOŠTÁK, Michal, ŠEVČÍKOVÁ, Adéla. *Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova*. Vyd. 1. Praha: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2006. 189 s. ISBN 80-213-1413-3.

[9] JOHNSTON, R. J., GREGORY, D., PRATT, G., WATTS, M., eds. (2000): *The Dictionary of Human Geography*. 4th ed. Oxford: Blackwell Publishers, 958 s.

- [10] KADEŘÁBKOVÁ, Jaroslava. *Úvod do regionálních věd a veřejné správy: [vybrané kapitoly]*. 2. rozš. vyd. Praha: Codex Bohemia, 1998. 211 s. ISBN 80-85963-69-8.
- [11] KADEŘÁBKOVÁ, Jaroslava, KHENDRICHE TRHLÍNOVÁ, Zuzana. *Region a regionální vědy: (vybrané sociální, kulturní a environmentální aspekty)*. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2008. 77 s. ISBN 978-80-7408-009-8.
- [12] LOŠŤÁK, Michal. *Elektronický učební text*. Praha: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2014. 154 s.
- [13] MATES, Pavel, WOKOUN, René. *Malá encyklopedie regionalistiky a veřejné správy*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 2001. 196 s. ISBN 80-7175-100-6.
- [14] MATES, Pavel, WOKOUN, René. *Management regionální politiky a reforma veřejné správy*. Praha: Linde - Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 2006. 349 s. ISBN 80-7201-608-3.
- [15] PÁSKOVÁ, Martina, ZELENKA, Josef. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. [Praha]: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002. 448 s. ISBN 80-239-0152-4.
- [16] PATOČKA, Jiří, HEŘMANOVÁ, Eva. *Lokální a regionální kultura v České republice: kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008. 199 s. ISBN 978-80-7357-347-8.
- [17] PŮČEK, Milan a kol. *Chytrá veřejná správa: kohezní politika*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, Národní orgán pro koordinaci, ©2009. 200 s. ISBN 978-80-87147-28-3.
- [18] SAGAN, I. Looking for the nature of the contemporary region. *Progress in Human Geography*. 2004.

[19] WOKOUN, René. *Regionální rozvoj: východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování*. Praha: Linde, 2008. 475 s. ISBN 978-80-7201-699-0.

Použité internetové zdroje

Fondy EU v ČR. *Ministerstvo pro místní rozvoj ČR*. [online]. [cit. 2014-09-30]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU>

Historie. *Město Telč*. [online]. [cit. 2014-10-14]. Dostupné z: <http://mesto-telc.cz/historie.php>

Historie města. *Třebíč*. [online]. [cit. 2014-10-16]. Dostupné z: <http://www.trebic.cz/historie-mesta/ms-8957/p1=8957>

Koncepce památkové péče v Kraji Vysočina na období 2013 – 2016. *Kraj Vysočina*. [online]. [cit. 2014-10-16]. Dostupné z: http://www.kr-vysocina.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450008&id_dokumenty=4053582

Koncepce státní politiky cestovního ruchu v ČR na období 2014 – 2020. *Ministerstvo pro místní rozvoj ČR*. [online]. [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a-cestovni-ruch/Cestovni-ruch/Koncepce-Strategie/Koncepce-statni-politiky-cestovniho-ruchu-v-CR-%281%29>

Možnosti financování projektů z kulturních a tvůrčích odvětví z programů EU od roku 2014. *Ministerstvo kultury*. [online]. [cit. 2014-09-30]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cz/evropska-unie/moznosti-financovani-projektu-2014/moznosti-financovani-projektu-z-kulturnich-a-tvurcich-odvetvi-z-programu-eu-od-roku-2014-218305/>

Památkový zákon. *Národní památkový ústav*. [online]. [cit. 2014-05-10]. Dostupné z: <http://www.npu.cz/zakon-o-statni-pamatkove-peci/>

Pracovník turistického informačního centra. *Národní soustava kvalifikací*. [online]. [cit. 2014-11-20]. Dostupné z: http://www.narodnikvalifikace.cz/kvalifikace-586-Pracovnik_turistickeho_informacniho_centra

Profil Kraje Vysočina. *Kraj Vysočina*. [online]. [cit. 2014-05-10]. Dostupné z: http://www.kr-vysocina.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450008&id_dokumenty=4054823

Program rozvoje Kraje Vysočina. *Kraj Vysočina*. [online]. [cit. 2014-05-10]. Dostupné z: http://www.kr-vysocina.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450008&id_dokumenty=4039980

Programové období 2014 - 2020. *Ministerstvo pro místní rozvoj ČR*. [online]. [cit. 2014-09-30]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/2014-2020>

Programy pro programové období 2014 - 2020. *Ministerstvo pro místní rozvoj ČR*. [online]. [cit. 2014-09-30]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/2014-2020/Operacni-programy>

Strategie Kraje Vysočina 2020. *Kraj Vysočina*. [online]. [cit. 2014-05-10]. Dostupné z: http://www.kr-vysocina.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450008&id_dokumenty=4052133

Strategický plán rozvoje města Žďár nad Sázavou. *Žďár nad Sázavou*. [online]. [cit. 2014-09-11]. Dostupné z: <http://www.zdarns.cz/mestsky-urad/strategicky-plan.asp>

Strategický plán rozvoje města. *Telč*. [online]. [cit. 2014-9-19]. Dostupné z: http://www.telc.eu/podnikatel/strategicky_plan_rozvoje_mesta

Strategie regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020. *Ministerstvo pro místní rozvoj ČR*. [online]. [cit. 2014-10-03]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a-cestovni-ruch/Regionalni-politika/Koncepce-Strategie/Strategie-regionalniho-rozvoje-CR-2014-2020>

Strategie rozvoje města. *Třebíč*. [online]. [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: <http://www.trebic.cz/strategie-rozvoje-mesta/ds-1282>

Strukturální fondy EU. *Ministerstvo kultury*. [online]. [cit. 2014-09-30]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cz/op-lzz/strukturalni-fondy-eu-199956/>

UNESCO památky. *České dědictví UNESCO*. [online]. [cit. 2014-09-14]. Dostupné z: <http://www.unesco-czech.cz/unesco-pamatky/>

Úmluva o světovém dědictví UNESCO. *Národní památkový ústav*. [online]. [cit. 2014-05-10]. Dostupné z: <http://www.npu.cz/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/zakony-mezinarodni-dokumenty/mezinarodni-dokumenty/unesco/>

Vstupné. *Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře Žďár nad Sázavou*. [online]. [cit. 2014-11-15]. Dostupné z: <http://www.zelena-hora.eu/vstupne-1/>

Vstupné. *Zámek Telč*. [online]. [cit. 2014-11-15]. Dostupné z: <http://www.zamek-telc.eu/vstupne/>

Vstupné do památek 2014. *MKS Třebíč*. [online]. [cit. 2014-11-15]. Dostupné z: <http://www.mkstrebic.cz/aktuality-11-5/> Výroční zprávy. Národní památkový ústav.

Výroční zprávy. *Národní památkový ústav*. [online]. [cit. 2014-10-15]. Dostupné z: <http://www.npu.cz/ke-stazeni/pro-odborniky/narodni-pamatkovy-ustav/vyrocní-zpravy-rocniky/>

10 Přílohy

Příloha č. 1 - Seznam otázek pokládaných odborníkům během rozhovorů

Rozhovor je určený k získání primárních dat týkajících se vlivu kulturního dědictví na rozvoj v regionu. Cílem bude zjistit, jak odborníci hodnotí význam památek UNESCO ve městě, ve kterém pracují na městském úřadě/popř. i žijí.

1. Jaké výhody a nevýhody přináší vašemu městu to, že se v něm nachází památka UNESCO?
2. V čem spatřujete příležitost pro další rozvoj v oblasti kulturní turistiky města? Má vaše město vypracován nějaký plán, čeho by chtělo do budoucna dosáhnout?
3. Existuje nějaká hrozba, která by mohla v budoucnosti negativně ovlivnit významnou pozici kulturní turistiky ve městě?
4. Znamená památka UNESCO pro vaše město i pro památku samotnou snazší přístup ke grantům a dotacím?
5. Můžete mi sdělit, z jakých zdrojů Vaše město v oblasti památkové péče čerpá? Zda z národních, krajských fondů nebo fondů EU? Uveďte prosím konkrétně.
6. Jaký význam má podle Vás kulturní turistika na rozvoj ve vašem městě?
7. Z jakých zemí nejčastěji pocházejí turisté, kteří město navštěvují?
8. Můžete vyjádřit procentuálně, o kolik se zvýšila návštěvnost památek po zapsání na Seznam světového dědictví?

Otázka směřovaná kastelánce kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře

9. Bude na Zelené hoře vše fungovat jako doposud nebo jsou po jejím vrácení církvi plánovány nějaké změny?

Příloha č.2 - Vstupné do kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďáře n. S.

Vstupné od listopadu do března

Plné vstupné	110 Kč
Snížené vstupné I. (děti 6 - 18 let, senioři od 65 let, ZTP, studenti do 26 let)	60 Kč
Snížené vstupné II. (organizované skupiny předškolní mládeže)	30 Kč
Rodinné vstupné (2 dospělí + max. 3 děti do 18 let)	250 Kč

Vstupné s příplatkem za cizojazyčný výklad

duben a říjen - so, ne a svátky, květen až září - út až ne od 9 do 17 hodin

Plné vstupné	220 Kč
Snížené vstupné I. (děti 6 - 18 let, senioři od 65 let, ZTP, studenti do 26 let)	120 Kč
Snížené vstupné II. (organizované skupiny předškolní mládeže)	x
Rodinné vstupné – (2 dospělí + max. 3 děti do 18 let)	x

Slevy ze vstupného jsou poskytovány

- dětem a mládeži od 6 do 18 let
- studentům do 26 let
- seniorům od 65 let
- držitelům průkazů ZTP, ZTP/P

Vstup zdarma je poskytován

- dětem do 6 let
- ZTP/P - průvodce (po předložení platného průkazu)
- průvodcům skupin nad 20 osob (při hromadné platbě)
- novinářům (pouze po předchozí dohodě s kastelánem)

Vstupné. *Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře Žďár nad Sázavou.* [online]. [cit. 2014-11-15]. Dostupné z: <http://www.zelena-hora.eu/vstupne-1/>

Příloha č. 3 - Vstupné do Státního zámku Telč

Prohlídka s českým výkladem / Trasa A a B /

	Trasa A <i>Renesanční sály</i>	Trasa B <i>Obytné místnosti</i>
Plné vstupné	110,- Kč	90,- Kč
Děti (6 - 15 let), studenti, ZTP	70,- Kč	60,- Kč
Důchodci (od 65 let)	80,- Kč	70,- Kč
Rodinné vstupné 2 dospělí + 2-3 děti (6 - 15 let)	300,- Kč	250,- Kč

Zvýhodněné vstupné Trasa A + Trasa B (pouze český výklad)

	TRASA A + B
Plné vstupné	170,- Kč
Děti (6 - 15 let), studenti, ZTP	100,- Kč
Důchodci (od 65 let)	120,- Kč
Rodinné vstupné 2 dospělí + 2-3 děti (6 - 15 let)	460,- Kč

Zámecká galerie - výstava "Telčí po stopách filmu"

	TRASA C
Plné vstupné	65,- Kč
Děti (6 - 15 let), studenti, ZTP	45,- Kč
Důchodci (od 65 let)	50,- Kč
Rodinné vstupné 2 dospělí + 2-3 děti (6 - 15 let)	180,- Kč

Prohlídka s cizojazyčným výkladem pouze na trase A

K základní ceně vstupného za osobu je připočítáván příplatek 100,- Kč za cizojazyčný výklad.

	Trasa A <i>Renesanční sály</i>
Plné vstupné	210,- Kč
Děti (6 - 15 let), studenti, ZTP	170,- Kč
Důchodci (od 65 let)	180,- Kč
Rodinné vstupné	700,- Kč

Vstupné za prohlídku /Trasa A a B/ mimo otevírací dobu v sezóně

Trasa A - renesanční sály	150,- Kč - příplatek k základnímu vstupnému
Trasa B - obytné místnosti	150,- Kč - příplatek k základnímu vstupnému

Vstupné za prohlídku /Trasa A a B/ mimo sezónu (1.11. - 31.3.)

Trasa A - renesanční sály	300,- Kč - příplatek k základnímu vstupnému
Trasa B - obytné místnosti	300,- Kč - příplatek k základnímu vstupnému

Vstupné. *Zámek Telč*. [online]. [cit. 2014-11-15]. Dostupné z:<http://www.zamek-telc.eu/vstupne/>

Příloha č. 4 – Vstupné do baziliky sv. Prokopa, židovské čtvrti, předzámčí a věže

Oblast	Památka	Vstupné Kč				Vstupné EURO	
		Plné	Snížené	Škol. skupiny (pouze ZŠ)	Klub č. turistů	Plné	Snížené
Židovská čtvrť	Zadní synagoga s průvodcem (prohlídka zahrnuje synagogu + Dům Seligmanna Bauera - muzeum s expozicí židovské domácnosti)	80,00 Kč	40,00 Kč	20,00 Kč	70,00 Kč	4,00 €	2,00 €
	Okruh I. (ZS + DSB + okruh po židovské čtvrti)	130,00 Kč	70,00 Kč	50,00 Kč	-----	6,00 €	3,50 €
	Okruh II. (ZS + DSB + okruh po židovské čtvrti + židovský hřbitov)	150,00 Kč	80,00 Kč	60,00 Kč	-----	7,00 €	4,00 €
	Galerie L. Nováka	20,00 Kč	10,00 Kč	-----	-----	-----	-----
Bazilika	Bazilika	60,00 Kč	30,00 Kč	15,00 Kč	50,00 Kč	3,00 €	1,50 €
Předzámčí	Prohlídky expozic - jednotlivci	60,00 Kč	30,00 Kč	20,00 Kč			
	Lektorské dny pro školy	30,00 Kč					
	Mimořádné celodenní akce	60 - 100,00 Kč					
	Tematické týdny	60 - 100,00 Kč					
Věž	Sezóna květen - září	30,00 Kč	15,00 Kč				
	Noční prohlídky	30,00 Kč	15,00 Kč				
	Mimosezónní prohlídky	40,00 Kč		20,00 Kč			

*EXTRA – 100% příplatek za vstupy a prohlídky mimo provozní dobu památek

Snížené vstupné pro držitele karet**	ISIC - denní studium	Slevy neposkytujeme:	Asociace muzeí a galerií
	ITIC - učitelé		ICOMOS (Národní památkový ústav)
	ALIVE - dálkové studium		Rodinné a senior pasy
	EURO 26		Průvodci bez skupiny
	senioři, dětské a šk. výpravy	Zdarma**	novináři
	Klub českých turistů		učitelé a průvodci - pouze jako doprovod skupin
ZTP, ZTP/P			

** Uvedené slevy poskytujeme po předložení platného průkazu o slevě!!!

Vstupné do památek 2014. MKS Třebíč. [online]. [cit. 2014-11-15]. Dostupné z: <http://www.mkstrebic.cz/aktuality-11-5/>

Příloha č. 5 – Seznam obrázků a tabulek

Obrázek č. 1	Struktura Strategie regionálního rozvoje ČR 2014 -2020
Obrázek č. 2	Cíle a priority Koncepce státní politiky CR v ČR 2014 - 2020
Obrázek č. 3	Struktura programové části dokumentu Strategie Kraje Vysočina 2020
Obrázek č. 4 a 5	Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře
Obrázek č. 6 a 7	Zámek a zahrady v Telči
Obrázek č. 8 a 9	Historické centrum Telče
Obrázek č. 10 a 11	Bazilika sv. Prokopa v Třebíči
Obrázek č. 12 a 13	Židovská čtvrť v Třebíči
Obrázek č. 14 a 15	Židovský hřbitov a obřadní síň
Tabulka č. 1	Přehled čerpání dotací z Programu regenerace MPR a MPZ (v tis. Kč)
Tabulka č. 2	Přehled čerpání dotací z Programu záchrany architektonického dědictví (v tis. Kč)
Tabulka č. 3	Přehled čerpání dotací z Programu restaurování movitých kulturních památek (v tis. Kč)
Tabulka č. 4	Přehled čerpání dotací z Havarijního programu (v tis. Kč)
Tabulka č. 5	Přehled čerpání dotací z programu Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím ORP (v tis. Kč)
Tabulka č. 6	Přehled čerpání dotací z programu Podpora pro památky UNESCO (v tis. Kč)
Tabulka č. 7	Přehled čerpání dotací z programu Zásady Zastupitelstva Kraje Vysočina pro poskytování dotací městům s památkami UNESCO (v tis. Kč)
Tabulka č. 8	Přehled čerpání dotací z programu Zásady Zastupitelstva Kraje Vysočina pro poskytování dotací na obnovu kulturních památek v Kraji Vysočina (v Kč)

Tabulka č. 9	Přehled čerpání dotací z programu Zásady Zastupitelstva Kraje Vysočina pro poskytování dotací na zpracování předprojektové dokumentace obnovy kulturních památek (v Kč)
Tabulka č. 10	Podíl čerpání dotací Žďárem, Telčí a Třebíčí z celkového rozpočtu Kraje Vysočina (v tis. Kč)
Tabulka č. 11	Přehled dotací čerpaných Žďárem, Telčí a Třebíčí (v tis. Kč)
Tabulka č. 12	Návštěvnost kostela sv. Jana Nepomuckého
Tabulka č. 13	Návštěvnost Státního zámku Telč
Tabulka č. 14	Návštěvnost památek UNESCO v Třebíči